

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ALTERNATİF BANKACILIK OLARAK KATILIM BANKACILIĞININ
TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ**

Hazırlayan

Taha Yasin DELEN

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Cuma ÇATALOLUK

TOKAT – 2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof. Dr. Cuma ÇATALOLUK danışmanlığında hazırlamış olduğum “Alternatif Bankacılık Olarak Katılım Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Etkisi” adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

24.06/2019

Taha Yasin DELEN

ALTERNATİF BANKACILIK OLARAK KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 24 / 06 / 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr. Cuma ÇATALOLUK

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Doğan BOZDOĞAN

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Bünyamin DEMİRGİL

Üye : .....

Üye : .....

İmzası
.....
.....
.....

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 30/05/2019 tarih ve 32-18 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof.Dr.İlhan EROĞLU
Enstitü Müdürü: .....Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen süreçlerde beni yönlendiren, bilgilerini paylaşan, büyük sabır gösteren ve insani değerlere çok önem veren danışmanım Prof. Dr. Cuma ÇATALOLUK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam boyunca bana gerekli destekleri veren kurumum Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş'ye, değerli yöneticilerime ve çalışma arkadaşlarıma, Dr. Öğr. Üyesi Yavuz ACUNGİL'e teşekkür ederim.

Çalışmalarım süresince bana hep destek olan eşim Tuğba Funda DELEN'e, çalışmada benim kadar emeklerinin olduğunu düşündüğüm çok değerli annem Hatice DELEN ve babam Fethi DELEN'e şükranlarımı sunarım.

ALTERNATİF BANKACILIK OLARAK KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİSİ

ÖZET

Dünyada önemli gelişimler kat eden faizsiz bankacılık; son yıllarda kamu bankalarının da bu sektöre girişi ile birlikte Türkiye’de daha geniş bir uygulama alanı yakalamıştır. Katılım Bankaları “faizsiz bankacılık” tanımlaması ile yaygınlaşmış ve neredeyse tüm dünyada önemli bir role bürünmüşlerdir.

Finans sektörüne faizsiz bankacılık yapan finans kurumları adlandırması ile adım atan bu kuruluşlar, bankacılık kanununda yapılan değişiklik ile birlikte “Katılım Bankaları” olarak adlandırılmışlardır.

Hali hazırda bulunan bankaların yanında bu kurumlara ihtiyaç duyulmasında birçok neden vardır. Fakat bu nedenlerin en başında bireylerin faizden uzak kalmak, faizsiz sistem içerisinde bankacılık işlemlerini yürütmek istemesi arzusu gelmektedir.

Bu çalışmada bankalara alternatif olarak katılım bankacılığı, faizsiz bankacılık enstrümanları, ortaya çıkış ve gelişim süreçleri, sisteme dahil olmaları ve bu kurumların esas olarak Türkiye ekonomisine etkileri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz Bankacılık, Katılım Bankaları, Faizsiz Finans Kurumları

THE IMPACT OF ALTERNATIVE BANKING AS A PARTICIPATION BANK IN TURKEY'S ECONOMY

ABSTRACT

Interest-free banking, which has made significant development around the world, has achieved a wider range of applications in Turkey with the entrance of the state banks to the sector in recent years. Participation Banks have become widespread with the definition of "interest-free banking" and have played an important role in almost all over the world.

These institutions, which step in the finance sector as financial institutions engaged in interest-free banking, have been named as "Participation Banks" with an amendment in banking law.

There are several reasons why these institutions are needed in addition to the existing banks. But the main reason is the desire of the individuals to stay away from interest and carry out the banking transactions within the interest free system.

In this study, participation banking as an alternative to banks, interest free banking instruments, their emergence and development processes, their inclusion within the system and their effects mainly to the economy of Turkey will be put forward.

Keywords: Interest Free Banking, Participation Banks, Interest Free Finance Institutions

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	VI
Tablolar Listesi	IX
Şekiller Listesi	X
Kısaltmalar	XI
Özgeçmiş	XII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: BANKACILIK SİSTEMİ VE KATILIM BANKACILIĞI	2
1.1. Bankacılık Sistemi	2
1.1.1. Bankacılık Tanımı	2
1.2. Dünya’da Bankacılık Ve Tarihsel Gelişimi	3
1.3. Türkiye’de Bankacılık.....	4
1.3.1. Osmanlı Dönemi-Cumhuriyet Dönemi Arası Bankacılık	4
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türk Bankacılığı’ndaki Gelişmeler	5
1.3.3. Planlı Dönemde Bankacılık (1961-1979).....	8
1.3.4. 1980’den Günümüze Bankacılık.....	8
1.4. Alternatif Bankacılık Arayışı-Katılım Bankacılığı	9
1.5. Katılım Bankacılığı	10
1.5.1. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Sebepleri.....	11
1.5.1.1. Dini Nedenler	11
1.5.1.1.1. Faiz Kavramı	12
1.5.1.1.2. İslam Dininde Faiz	12
1.5.1.1.3. Kar Payı.....	13
1.5.1.1.4. İslam ve Kar Payı	13
1.5.1.1.5. Kar Payı-Faiz Karşılaştırması	14
1.5.1.1.6. Kar Oranları ile Faiz Oranlarının Yakınlık Göstermesi.....	15
1.5.1.2. Ekonomik Nedenler	15
1.5.1.3. Siyasi Nedenler	16
1.5.1.4. Sosyal Nedenler	16
İKİNCİ BÖLÜM: DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI	18
2.1. Dünyada Katılım Bankacılığı ve Tarihsel Gelişimi	18

2.1.1. İslam Kalkınma Bankası	22
2.1.2. Dünyada Faizsiz Finans	23
2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	25
2.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Kamu-Özel Katılım Bankaları	27
2.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası	29
2.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası	29
2.3.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	30
2.3.4. Ziraat Katılım Bankası	31
2.3.5. Vakıf Katılım Bankası.....	31
2.3.6. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.....	33
2.4. Türkiye Katılım Bankaları Birliği.....	32
2.5. Türkiye’de Katılım Bankalarının Başlıca Göstergeleri.....	33
2.5.1. 2017-2018 Yıllarına Ait Başlıca Göstergeler.....	33
2.5.2. Toplam Aktiflerin Gelişimi.....	34
2.5.3. Katılım Bankalarının Başlıca Göstergeleri (Milyon TL,2016-2017).....	35
2.6. Katılım Bankacılığının Amaçları	36
2.7. Katılım Bankalarının Çalışma Prensipleri ve Kurum Kültürleri.....	37
2.8. Faizsiz Bankacılık Faaliyetleri ve Ürünleri.....	38
2.8.1. Fon Toplama Faaliyetleri	38
2.8.1.1. Cari Hesaplar ile Fon Toplama	39
2.8.1.2. Katılım Hesapları ile Fon Toplama.....	39
2.8.2. Fon Kullandırma Faaliyetleri	41
2.8.2.2. Mudaraba.....	46
2.8.2.3. Müşarake	47
2.8.2.4. İcara-Finansal Kiralama-Leasing.....	47
2.8.2.5. Selem.....	48
2.8.2.6. Karz-ı Hasen.....	48
2.8.2.7. Sukuk	49
2.8.2.8. Sat-Geri Kirala	50
2.8.2.9. Müzaraa ve Musakat	51
2.8.3. Katılım Bankalarının Diğer Faaliyetleri.....	52
2.9. Katılım Bankaları ile Diğer Bankalar Arası Analiz.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ	55
3.1. Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Rolü ve Payı.....	55
3.2. Katılım Bankacılığının Türkiye Ekonomisine Etkileri.....	56
3.2.1. Katılım Bankalarının Gerçek Kişilere Katkıları.....	59
3.2.2. Katılım Bankalarının Tüzel Kişilere ve KOBİ'lere Katkıları.....	59
3.2.3. Katılım Bankalarının Atıl Haldeki Kaynakları Ekonomiye Katma Fonksiyonu.....	62
3.2.4. Katılım Bankalarının Mâli Sistemi Tamamlama ve Geliştirme Fonksiyonu.....	63
3.2.5. Katılım Bankalarının Gerçek İşlem Prensipleri ve Kayıt Dışılığın Önlenmesi.....	63
3.2.6. Krizlere ve Ekonomik Belirsizliklere Karşı Dayanıklılık.....	63
3.2.7. Katılım Bankacılığı Sektörünün İstihdama Etkisi.....	64
3.2.8. Yabancı Kaynak Transferi Sağlama ve Dış Ticaretin Artırılması Fonksiyonu.....	64
SONUÇ	68
KAYNAKÇA	71

TABLÖLAR LİSTESİ**Tablo No**

Tablo 2.1: Özetle Türk Bankacılık Sektörü (Aralık 2017).....	28
Tablo 2.2: Katılım Bankacılığı Başlıca Göstergeleri(Aralık 2017).....	34
Tablo 2.3: Katılım Bankacılığının Başlıca Göstergeleri(2016-2017).....	35
Tablo 2.4:Bankaların Büyüklük Sıralaması (31.12.2017).....	36
Tablo 2.5: Katılım Bankalarının Güncel Şube Sayıları (2019).....	36
Tablo 2.6: Toplanan Fon Gelişimi(2005-2017).....	41
Tablo 2.7: Kullanılan Fon Gelişimi(2005-2017).....	42
Tablo 2.8: Toplam Sukuk İhraçları(2010-2017).....	50
Tablo 3.1: Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payları(2005-2017).....	56
Tablo 3.2: Şube ve Personel Sayısındaki Değişim(2005-2017).....	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No

Şekil 2.1: Faizsiz Bankacılık Aktif Büyüklük Hacminde Ülkelerin Payları (2015).....	21
Şekil 2.2: Ükelere Göre Faizsiz Banka Sayısı.....	22
Şekil 2.3: Dünya Katılım Ekonomisi Finansal Varlıkların Tarihsel Gelişimi(2012-2022) ...	24
Şekil 2.4: Faizsiz Bankacılık Varlıklarına Göre İlk On Ülke.....	25
Şekil 2.5: Faizsiz Bankacılık Varlıklarının Gelişimi (2012-2023)-Faizsiz Bankacılık Varlıkları İlk Beş Ülke(2017).....	25
Şekil 2.6: Banka Sayısının Dağılımı.....	29
Şekil 2.7: Toplam Aktiflerin Gelişimi(2013-2017).....	35
Şekil 2.8: Toplanan Fon Gelişimi(2005-2017).....	41
Şekil 2.9: Kullanılan Fon Gelişimi(2005-2017).....	43
Şekil 2.10: Küresel Sukuk İhraçları(2011-2017).....	50
Şekil 3.1: Aktif Gelişimi(2005-2017).....	56
Şekil 3.2: KOBİ Kredileri/ToplamKrediler(2007-2018).....	61
Şekil 3.3: Katılım Bankaları Kredi Pazar Payı(2007-2018).....	62
Şekil 3.4: Şube Sayısındaki Değişim(2008-2017).....	65
Şekil 3.5: Personel Sayısındaki Değişim(2008-2017).....	65
Şekil 3.6: Konvansiyonel Bankalar-Katılım Bankaları Şube Sayısı (2010-2017).....	66
Şekil 3.7: Konvansiyonel Bankalar-Katılım Bankaları Çalışan Sayısı(2010-2017).....	66

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
KB	: Katılım Bankası
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
�FK	: Özel Finans Kurumu
FFK	: Faizsiz Finans Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKBB	: Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
VB	:Ve Benzeri
VS	:Vesaire
USD	:Amcrikan Doları
BAE	:Birleşik Arap Emirlikleri

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Taha Yasin DELEN

Doğum Yeri ve Tarihi : TOKAT/14.07.1989

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Mâliye Bölümü-Lisans (2008-2012)
Anadolu Üniversitesi Adalet Bölümü-Önlisans (2010-2010)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mâliye Anabilim Dalı

Yabancı Dili : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi :

- Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. Bireysel ve İşletme Bankacılığı Uzman Yardımcısı (2013-2014)
- Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. KOBİ Bankacılığı Uzman Yardımcısı (2014-2016)
- Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. KOBİ Bankacılığı Uzmanı (2016-2019)
- Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ. KOBİ Bankacılığı Yönetmeni (2019-)

İletişim

E-Posta Adresi : tahayasindelen@windowslive.com.tr/taha.delen@kuveytturk.com.tr

GİRİŞ

Dünya hızla yaygınlaşan katılım bankacılığı, son yıllarda kamu bankalarının da faizsiz finans sektörüne girişi ile birlikte Türkiye’de de gelişimini büyük bir hızla sürdürmektedir. Faizden uzak faaliyet gösteren katılım bankaları, İslami çerçevede finans sektöründe yer almakta ve diğer tüm bankalara bir alternatif niteliğinde bulunmaktadır. Ülke ekonomilerine ciddi katkıları olan bu kurumlar, insan yaşamından faizin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve faiz nedeniyle finans dünyasına katılmayan atıl fonları sistem içerisine çekmeyi amaç edinmişlerdir.

Çalışmanın birinci bölümünde, bankacılık sistemi ve katılım bankacılığı üzerine genel bir çerçeve çizilmiş, bankacılığın tarihsel gelişimi ve katılım bankacılığının ortaya çıkışına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümde, dünyada ve Türkiye’de katılım bankacılığı irdelenmiş, katılım bankacılığı amaçları, araçları ve Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları tanıtılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise katılım bankalarının Türkiye ekonomisine etkileri incelenmiş ve detaylı bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

Bu çalışma genel olarak; bankacılık sektörü, bankacılık sistemimin tarihsel gelişimi, katılım bankacılığı, katılım bankacılığı ve diğer bankalar arası analiz konularını içermektedir. Çalışma spesifik olarak katılım bankacılığı, mâli göstergeleri, sistem içerisindeki payı ve Türkiye ekonomisine etkilerini içermektedir.

Sonuç olarak; bu araştırmada amaçlanan, sayısal veri ve göstergeler kullanılarak, yeni açıklamalar ve yorumlar aracılığıyla bir yaklaşım ortaya koyabilmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİ VE KATILIM BANKACILIĞI

Bu bölümde esas inceleme alanımız olan katılım bankacılığı ve bir bütün olarak yer aldığı bankacılık sistemi irdelenmiş ve gerekli konulara yer verilmiştir.

1.1. BANKACILIK SİSTEMİ

Bankacılık sistemi, değişik amaçlarla belirlenen hedeflere ulaşmak için çalışan tüm bankaların birbirleriyle ve üst merciler ile olan yapısal ilişkileri ve düzenleri olarak ifade edilir. Ekonomik sistem ve bankacılık sistemi içerisinde bankaların üstlendikleri amaç ve görevler çok çeşitlidir. Bankaların kendi aralarında ve müşterileri ile ilişkilerinin yer aldığı bu sistem oldukça karmaşık ve geniştir. Türkiye’deki bankacılık sisteminin büyüklüğünün yanı sıra dünyadaki sayılı bankacılık sistemlerinden olduğunu açıklar.

1.1.1. Bankacılık Tanımı

Banka kelimesinin Türkçe karşılığı tezgâh, sıra, masa anlamına gelen İtalyanca “Banco” kelimesinden gelmektedir. Asırlardan beri birçok gelişme ve değişim kaydeden banka kavramını, konu ile ilgili birçok kişi farklı şekillerde tanımlamıştır (Takan, 2001: 2). Bankalar, tasarruf sahiplerinin ellerinde biriktirmiş oldukları fonları kişilere güven vererek ve belli bir getiri vaadi ile toplayan, bu topladıkları fonları da hem gerçek hem tüzel kişilere çeşitli adlarda dağıtarak bunun karşılığında getiri elde eden kurumlar olarak tanımlanabilir. Bankalar bir çok finans faaliyetine aracılık eden kuruluşlardır.

1.1.2. Bankaların İşlevleri

Günümüzde bankalar; topluma kredi veren, piyasadaki atıl mevduatları toplayan, borsaya aracılık eden ya da taraf olan, kiralık kasa satışı yapan, makroekonomik unsurların uygulanmasına destek olan, sanayi kuruluşlarını destekleyen, ülkelerin ekonomisine yardımcı ve yönlendirici olan çok yönlü finans kuruluşlarıdır (Takan, 2002: 2). Bankalar bu işlevleri sürdürürken hedefleri doğrultusunda en yüksek getiriyi elde etmek isterler ve bu yönde çalışırlar. Bankaların kurulmasında, banka gibi bir finansal kuruluşun ortaya çıkmasında birçok sebep vardır. Farklı türden altın ve gümüş paraların Avrupa’da yaygınlaşması ve bunlarının değerlerinin saptanmasındaki güçlüklerin uluslararası ticareti olumsuz etkilemesi ve uluslararası ödemelerin düzenlenmesi bu sebeplerin en önemlisidir (Bilir, 2010: 7).

1.2. DÜNYA'DA BANKACILIK VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünya çapında finansal piyasalarda ve ekonomik sistem içerisinde çok önemli bir role sahip olan bankalar, alışverişin ve ticari faaliyetlerin başladığı ilk andan beri hayatımızda yer almaktadırlar.

Tarihte bankanın ilk anılışı çok eskilere dayanmaktadır. M.Ö. 3500 yılında Sümerlerin Oruk (Ourouk) sitesi etrafında kurulan ilk uygarlıklardan birinde bulunan mabet, bilinen ilk bankadır (Ustaoğlu, 2014: 3). Başka bir kaynakta bu kurumun adı maket olarak ifade edilmiştir. Dünyadaki ilk bankacılık faaliyetleri insanlar arasında borç alıp-verme üzerine konumlanmış daha sonra detaylanmıştır.

Bankacılık hizmetleri, çok eskilere, ticaretin başlamasına dayanmaktadır. Eski Mısır'da, Sümerler'de ve Babil İmparatorluğu'nda bankacılık faaliyetleri ticaretin ayrılmaz bir parçası olmuş idi. Bankacılık hizmetleri eski çağlarda, tapınak gibi dini yapıların ve rahiplerin etrafında doğup yayılmıştır (Tarlan, 1986: 7).

Bankalar, ilk ortaya çıktıkları tarihlerde kabaca iki temel işlevi yerine getirmekteydiler. Bunlardan birincisi tasarruf sahiplerinin paralarını toplamak ya da saklamak; diğeri ise ihtiyaç sahiplerine bu topladıkları paraları belli bir getiri (faiz) karşılığında, belirli süre için borç vermektir. Günümüzde konvansiyonel diye ifade ettiğimiz, faiz esasına dayalı iş yapan bankalar ilk ortaya çıkış zamanlarında da bugün olduğu gibi bazı kesimlerce hoş karşılanmamıştır. Yine günümüzde olduğu gibi faiz almak-vermek o günkü toplumlar tarafından ahlaki, insani değerleri yozlaştıracağı; insan ilişkilerini zedeleyeceği düşüncesiyle uygunsuz bulunmuştur. Hatta bazı ülkeler-toplumlar tarafından bankalarda işlem yapılmasına yasak konulmuş, sınırlamalar getirilmiştir. Esas inceleme alanımız olan katılım bankalarının çıkış noktası işte buraya dayanmaktadır.

Modern anlamda bankacılık faaliyetlerinin 1587'lerde Venedik'te ortaya çıktığı bir çok kaynakta ortaya konulmuştur. Bankacılık faaliyeti gerçekleştiren Banco di Rialto adlı bu banka, temel iki işlev olan fon toplama ve dağıtma faaliyetinin yanında günümüzde çok önemli bir ödeme aracı olan çek sistemini de kullanmıştır. Bankada parası bulunanlara, bu paralarının karşılığı olan meblağı kıymetli bir evrak olan çekin üzerine ibraz ederek, satın alınacak mal ya da hizmetler karşılığında karşı tarafa vermeleri imkânı sunmuştur.

1619'da Banco del Giro adıyla faaliyet gösteren diğeri bir banka ise altın ve gümüş işlemleri yapmış ve bunlar karşılığında makbuz ve senetler ibraz etmiştir (www.dunyaninilkleri.com).

Bunların yanında başka ülkelerde yine bankalar kurulmaya devam etmiş ve yaygınlaşma sürmüştür. 1694 yıllarında İngiltere’de Bank of England (İngiltere Bankası) kurulmuştur. Değişik iki kaynağın içeriklerine göre bu tarihlere kadar İngiltere’de kuyumcular banka faaliyeti yürütmüşlerdir (www.dunyaninilkleri.com).

Amerika’da ilk banka, 1782’de Philadelphia’da kurulan (Bank of North Amerika-Kuzey Amerika Bankası)’dır (www.dunyaninilkleri.com).

Yine günümüzde birçok haber kaynağında çokça yer bulan İsviçre ve güçlü sermaye yapısı ile ünlü Lübnan bankalarının da temelleri bu tarihlerde atılmıştır.

1.3. TÜRKİYE’DE BANKACILIK

Türkiye’de bankacılık ve finans sektörünün geçmişi 19. yüzyıla kadar giden eski ve köklü bir geleneğe bağlıdır. Günümüzde yeni bankaların kurulması, mevcut bankaların farklı amaçlara yönelerek yeni kuruluş oluşturmalarının da etkisiyle bankalar çokça yayılmış ve Türkiye finansal sistemi içerisinde çok önemli bir yere ve öncü bir güce sahip olmuşlardır.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte, milli bir bankacılık sisteminin oluşturulması çalışmaları doğrultusunda kamu sermayesinin ağırlıklı olduğu bankalar oluşturulmuş ve oluşturulan bu bankalar, faal olan yabancı sermayeli bankalar ve sonradan kurulan özel bankalar ile beraber Türk bankacılık sektörünü şekillendirmiştir (Yıldırım, 2004: 1). Cumhuriyet öncesinde milli sermayeli 21 banka kurulmuş fakat yabancı ortaklı-sermayeli bankaların sektördeki hâkimiyeti sebebiyle varlıklarını sürdürmekte zorluk çekmişlerdir. Bunlardan 3-4 tanesi faaliyetlerini durdurmuş ve Cumhuriyet dönemini görememişlerdir (Paçacı, 2005:1).

Bankalar için tasarruf sahipleri sayısının artması, ticaretin canlanması, kişisel refahın artması, ekonomik kalkınma gibi kavramlar önem arz etmektedir. Bir yerleşim yerinde ticaret, sanayi ve kalkınma iyi düzeyde ise orada faaliyet gösteren bankaların iş hacmi, çalışma potansiyeli bunlardan mutlaka etkilenecektir. Cumhuriyetin ilanı ekonomik kalkınma, ticaretin canlanması faaliyetlerini birlikte getirmiş dolayısıyla ulusal bankacılık bu gelişmeler ile birlikte gelişim göstermiş ve hala faaliyet göstermekte olan Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Bunun yanında Türkiye Sanayi Bankası da faaliyete başlamıştır.

1.3.1. Osmanlı Dönemi-Cumhuriyet Dönemi Arası Bankacılık

Ülkemizde ciddi manada ilk banka Tanzimat’ın ilanı ile 1847’de İstanbul Bankası ismiyle, kurulmuştur (Yıldırım, 2004: 2). Osmanlı Devleti’nde modern tarzda ilk ticaret ve

mevduat bankası, İngilizler tarafından 1856'da kurulan Osmanlı Bankası olmuştur. İlgili banka, Türkiye'de kurulan ilk emisyon bankası olmuştur (Bakan, 2001: 31). Osmanlı Devleti hüküm sürerken kurulmuş milli sermayeye sahip ilk banka "Memleket Sandıkları" diye adlandırılan kurumlar olmuştur. Tarımsal faaliyetleri desteklemeye yönelik kurulan bu sandıklar ilk tarımsal kredi sandığı özelliğini taşımıştır. İstanbul-Selanik noktasında bulunan, Sırbistan'ın ikinci büyük kenti olan Niş kentinin dönem valisi Mithat Paşa, Türk bankacılığının kuruluş çalışmalarında önemli katkılarda bulunmuştur. Mithat Paşa 1861'de kurulan Memleket Sandıkları'nın, yine bir tasarruf etme aracı olarak 1868'de kurulan Emniyet Sandığı'nın kuruluşunda büyük etkisi vardır. 1888'de yine Mithat Paşa tarafından temelleri atılan Ziraat Bankası ve bu iki sandık birleştirilmiştir. 1916 yılında yasal dayanaklar ile oluşturulmuş bir resmi kurum niteliği kazanan Ziraat Bankası, Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar gelen, günümüzde de finans piyasasındaki yaygınlığını ve etkisini önemli bir biçimde sürdüren kökleri eskiye dayanan resmi kurumlarından birisidir (Yazıcı, 2000: 8).

Ülkemizde 1876-1923 yani Cumhuriyet'e kadar olan bankacılık dönemine, yabancı sermayeli bankaların hâkim olduğunu, borçlanmanın fazla olduğunu, çok sistematik ve düzenli bir bankacılık ve finans sisteminin olmadığı söylersek bu dönemdeki bankacılık faaliyetlerini özetlemiş oluruz.

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türk Bankacılığındaki Gelişmeler

Lozan Barış Antlaşması ile elde edilen siyasal bağımsızlığın akabinde, sıra ekonomik bağımsızlığımızın elde edilmesine gelmişti. Cumhuriyetin ilk yıllarında para ve kredi piyasası yabancı mâli araçların elinde bulunmaktaydı. Bankalarda finansal işlemler yapılırken azınlıklara ve yabancı uyruklulara yanlı davrandıkları biliniyordu. (www.atam.gov.tr). Cumhuriyetin ilanından sonra idareciler tarıma dayalı, geri kalmış, güçsüz bir ekonomi devralmışlardı. Önemli geçim kaynaklarımızdan tarım da son derece eski yöntemlerle uygulanmaktaydı. Sanayi faaliyetleri çok azdı, bunlar da yabancıların elindeydi. Milli ekonominin yeni kurulan Cumhuriyet'in getireceği yeniliklere ve yükleneceği görevlere çok ihtiyacı vardı. Cumhuriyetin üstleneceği bu görevlerin başında Osmanlı borçlarının azaltılması-ödenmesi, imtiyaz gösterilmiş durumda olan yabancı şirketlere verilen demiryolu, şehir ışıkları, tramvaylar, su ve gaz idarelerinin satın alınması ve yapılacak ekonomik yatırımların belli bir plan çerçevesinde, sistematik yapılması vardı. Yine aynı dönemlerde yabancılarda "Türkler Bankacılık yapamaz, paralarını bize bıraksınlar faizini veririz" şeklinde bir algı mevcuttu. (www.atam.gov.tr) Kapitülasyonlarla ciddi manada ülke dışına bağımlı olan ülkede ilk amaç, ekonomik bağımsızlığın elde edilmesine olarak belirlenmişti.

Türk bankacılık sistemi, ülke içerisindeki farklı ekonomik ve siyasal gelişmeler ile farklı dönemlerde ve değişik gelişim yapılarıyla faaliyette olmuştur. Bu gelişmeler için uygulanan politikaların farklı etkileri olmuştur. Bu bağlamda, 1923 ve 1932 yılları arasında ulusal alanda bankacılık alanında önemli gelişmeler olmuş ve sistemin gelişmesinin önü açılmıştır. Bu tarihler arası Ulusal Bankacılık Dönemi olarak adlandırılmıştır. 1923 yılında hükümet ve toplumun tarım, ticaret ve sanayi kesimlerindeki önemli kişilerinin katılımıyla oluşturulan Türkiye İktisat Kongresi'nde, ekonomik gelişme bakımından ulusal bankacılığın kurulmasının gerekliliği tüm katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Kongrede ifade edilen görüşlere göre özel kesimin olanakları henüz güçlü bankalar kurulması için uygun değildir. Bankaların kurulmasında devletin etkisi olmalıdır görüşü dile gelmiştir (Korukçu, 1998: 3).

Milli sanayi ve bankacılık sisteminin geliştirilmesi çabalarının öne çıktığı Cumhuriyet döneminde, ülkemize iktisadi anlamda alınan kararlar bazında ciddi etkileri olan İzmir İktisat Kongresi'nde önemli kararlar alınmıştır. İzmir İktisat Kongresi girişimciliğin teşvik edilmesi, eğitim, ulaşım, haberleşme, altyapı gibi temel hizmetlerin hükümet tarafından gerçekleştirilmesi ve ekonomik faaliyetlerin canlanması için gerekli kurumsal ve resmi düzenlemeler içeren bir kongreydi. Özetle bu kongre Osmanlıdan devir alınan ekonomik yapıyı etkisiz hale getirecek ve ekonomik faaliyetlere etkinlik kazandıracak resmi ve kurumsal düzenlemeleri içeriyordu.

İzmir İktisat Kongresi'nde belirlenen esaslara paralel olarak, kongre akabinde ki yıllarda yeni kurulmuş Cumhuriyet'in ticari ve sanayi hayatına şekil verecek ve destekleyecek bankaların oluşturulduğu görülmüştür. Bu kararlar sonrasında ilk kurulan banka, hala faaliyetlerini sürdüren Türkiye İş Bankası olmuştur, bu banka 1924 yılında faaliyete başlamıştır (Yıldırım, 2004: 2). Türkiye İş Bankasından sonra Türkiye Sınai ve Maddin Bankası, Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası, Emlak ve Eytam Bankası izlemiştir. Türkiye İş Bankası Cumhuriyet döneminde oluşturulmuş ilk büyük, köklü özel bankasıdır. Türkiye İş Bankası, ülke ekonomisinin iyileştirilmesine katkıda bulunmak için, hem sanayi hem ticaret alanlarına kredi vermek ve ihtiyaç duyulursa sanayi ve ticari girişimlerde bulunmak görevlerini üstlenmiştir. (Artun, 1983: 42). 1923-1933 arasındaki periyotta birçok yerel bazlı bankanın kurulduğu ve bölgesel bankacılık anlayışının önemli bir ivme gösterdiği açıktır. Bu yerel bankalar 1929 Ekonomik Krizi'nin negatif etkileri ve Türkiye'de şube bankacılığının gelişmesi üzerine faaliyetlerini noktalamak zorunda olmuştur (Parasız, 2000: 110). Yine aynı periyotta faaliyete başlayan bir diğer banka ise, 11 Haziran 1930 tarihinde kurulan T.C. Merkez Bankası'dır.

Merkez Bankası, anonim şirket niteliğinde kurulmuş, 1931 yılında faaliyete geçmiştir (Yıldırım, 2004: 3).

Kurulduğu tarihten günümüze önemini hiç yitirmeyen T.C. Merkez Bankasının tüm dünya ülkelerindeki gibi Türkiye’de de ilk ve asıl görevi olarak para ve kur politikalarını düzenlemek ve banknot dolaşımını sağlamak olarak gösterilmiştir. Anonim şirket olarak kurulan Merkez Bankası’nın ilk amacı, fiyat istikrarı oluşturmaktır. Banka bunun dışında, finans piyasasında istikrarın oluşması, para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici önlemleri almak görevlerini üstlenmiştir. Merkez Bankası, küresel bozukluklardan kaynaklanan makro finansal risk unsurlarını kontrol altında tutmayı hedeflemektedir. Bu anlamda, finansal istikrar unsuru Merkez Bankası açısından destekleyici bir unsur niteliğindedir.

Türkiye’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin görevi olan para basma yetkisi Meclis tarafından süre verilmeden alınarak Merkez Bankası’na aktarılmıştır. Mevcut durumda, Türkiye’de banknot basma ve ihraç yapma imtiyazı tek elden Merkez Bankası’na ait olmuştur. (www.tcmb.gov.tr).

Cumhuriyetin kuruluşu akabinde ülke ekonomisinin dışa açık bir pazar niteliği taşımasından dolayı yabancı sermaye ülke ekonomisine yönelmiş ve 6 adet yabancı sermayeli banka kurulmuştur. Cumhuriyet döneminden sonra yıllarca Türkiye’de yabancı banka kurulmamış, 1929-1977 yılları arasında da Türkiye’de yabancı banka adedi düzenli olarak azalma göstermiştir. (www.ekodialog.com).

1929 Dünya Ekonomik Krizi tüm dünyada değişik etkiler yaratmış, Türkiye’de bundan nasibini almıştır. Bu olumsuz etkiler sonrasında Türkiye ekonomisinde devletçilik ilkesi hâkim olmaya başlamış ve 1930’lu yıllarda devlet bankalarının temelleri atılmıştır. Bu durumda, 1934’de yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nın etkisi büyüktür. Bu gelişmenin, “devlet eliyle sanayileşme” politikasının bankacılık sektörüne de etkisi şeklinde değerlendirilmesi mümkündür (Parasız, 2000: 110). Yine İkinci Dünya Savaşı da ekonomiyi ve bankacılık sektörünü olumsuz etkileyen bir diğer büyük olay olmuştur. Bu dönemde, Türkiye ekonomisinde 1930’lu yıllardaki kapalı, tutucu ve korumaya yönelik ekonomi politikalarının yerini, daha modern, liberal ve özel sektörü teşvik eden, dışa açık politikaların almış olması finans sektörünü de pozitif anlamda etkilemiştir (Yıldırım, 2004: 3).

Savaş akabinde ekonominin hareketlenmeye başlamasıyla birlikte iş ve üretim hacmindeki artış, piyasada yeni kurumlara olan ihtiyacı artırmıştır (Akgüç, 1989: 39). 1950’li yıllarında bankalar artmış ve finans sektörü bir atılım yakalamıştır. Bunlarla birlikte şube

bankacılığında da ciddi artışlar olmuştur. Bunların en önemli nedenleri; ilgili dönemde dış kredileri sayılarının ve ihracat unsurundan elde edilen gelirlerinin artması, 1954'te Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası'nın yürürlüğe girmesi, ekonomide hızlı bir büyümenin elde edilmesi ve ülkede tasarruf unsurunun giderek artış göstermesi olmuştur (Kocaimamoğlu, 1977: 689; Akgüç, 1974: 87). Aynı dönemde iki önemli gelişme daha yaşanmıştır. Birincisi, 1958 tarih ve 7129 sayılı Bankalar Yasası'nın kabulü ve ikincisi ise, Türkiye Bankaları Birliği'nin oluşturulmasıdır. Uzun çalışmalar sonucunda hazırlanmış olan 02.07.1958 tarihli resmi gazetede yayınlanan bankacılık kanununun bazı hükümleri yayınlandığı tarihte, kalan hükümleri ise 4 ay sonra yürürlüğe girmiştir. Bankacılık yasasının kabulü finansal sistemin çok daha resmileştiğinin, Bankalar Birliği'nin kurulması ise sistematik bir yapılaşmanın oluştuğunun göstergesidir. Bunlar günümüzdeki finansal sistemin alt yapılarının oluşması bakımından çok önemli iki olaydır. Bu olumlu gelişmelere rağmen, 1950-1955 yılları arasında Türkiye ekonomisinin içinde olduğu durgunluk, çok sayıda bankayı kapanma sürecine sokmuş ve bankalar faaliyetlerini durdurmuştur.

1.3.3. Planlı Dönemde Bankacılık (1961-1979)

1960'lı yıllarından başlarından itibaren planlı bir döneme girilmesinin ardından, kalkınma ve yatırım bankalarına önem verilmiştir. Yatırım bankaları öncelikli amacı menkul kıymet ihracı ile uzun vadeli kaynak yaratmaktır. Bankaların amaçları farklılık gösterir. Ülke kalkınmasında etkili olan bankalar ise kalkınma bankalarıdır. Sağladığı avantajlı özellikler sayesinde özellikle "KOBİ" diye ifade edilen Küçük ve Orta Boylu İşletmeler için ciddi bir önem taşırlar.

Bu dönemde kurulan kalkınma ve yatırım bankaları;

- T.C. Turizm Bankası
- Yatırımlar ve Krediler Bankası
- Devlet Yatırım Bankası
- Madenler Bankasıdır.

1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu finansal sistemin en önemli düzenleme niteliğindedir. 14.01.1970 tarihinde kabul edilen bu kanun, günümüzün ve planlı ekonominin şartlarına göre güncellenmiş ve revize edilmiştir.

1.3.4. 1980'den Günümüze Bankacılık

1980 sonrasında Türkiye ekonominin dışa doğru açılması ve dünya ekonomik sistemi ile paralelleşme çabalarının bir neticesi olarak, bankacılık sektöründe de dışa açılma yönünde

bir düşünce ortaya çıkmıştır (Sayılın, 1999: 85). Bu eğilim ile birlikte ticaret bankası, yatırım bankası ve şube olarak çokça yabancı banka faaliyete geçmiş ve Türk bankaları ile ortaklık kurmuştur. Bununla beraber Türk bankaları da yurt dışında şubeleşme, banka açma gibi yollarla planlama yapmışlardır (Yıldırım, 2004: 3).

Kısaca 1980 sonrasında;

- Bankalar arasındaki rekabetin belirginleşmesi ve enflasyon oranından daha yüksek oranda mevduata faiz verilmesi
- Yabancı sermayeli bankaların kurulmasına izin verilmesi ve Türkiye sınırları içerisinde şubeleşmelerine müsaade edilmesi
- Yeni ticaret bankalarının kuruluşu
- Türk Bankacılığının ülke sınırlarını aşması-Yurt dışında şubeleşmesi
- Bankacılıkta otomasyonun artması ve dijitalleşme gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörünün 1980 yılları sonrasında yaşadığı en önemli düzenleme 3192 sayılı Bankalar Kanunu'dur. Bu kanun Nisan 1985'te son şeklini almış ve Mayıs 1985'te yürürlüğe girmiştir. Bu kanun bankalar için tek düzen hesap planı, bilanço ve kar-zarar cetveli öngörmüştür.

Türk Bankacılık sistemi 1980 sonrasında yaşadığı gelişmeler ve göstermiş olduğu faaliyetler sonrasında hem kendi ekonomisi açısından hem ulusal bazda önemli aşamalar kaydetmiştir. Bunun sonucunda da uluslararası platformlarda rekabet gücü yakalamıştır.

Türk bankacılık sektöründe 2017 sonu itibariyle toplam 51 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların toplam şube sayısı 11.585 olup, toplam 208.280 kişi çalışmaktadır. Türkiye finans sektörünün aktifi 2017 yılında bir önceki yıla göre %19.3 oranında artış göstermiş ve 3,258 Milyar Türk Lirası olmuştur.

1.4. ALTERNATİF BANKACILIK ARAYIŞI- KATILIM BANKACILIĞI

Finansal sistemin bir parçası olan gerçek ve tüzel kişilerin farklı tercihleri, bankacılık sektöründe bilindik banka anlayışına alternatif olacak bir arayışa sebep olmuştur. Kapitalist sistemin faizi yüceltmesi ve finans hayatının önemli bir ögesi haline getirmesine karşılık, faiz ibaresinden dini inanışları sebebiyle uzak durmak isteyen bir kesimin varlığı ve bu kesimlerin finansal sistem içerisine alınamayan atıl fonlarının sisteme kazandırılmak istenme düşüncesi alternatif bir banka arayışına sebep olmuştur. Sonradan Katılım Bankacılığı diye

adlandırılacak olan İslami Finans Kurumları yönelimi başlamıştır. Bankacılık sisteminde yeni bir arayışın sonucu olan Katılım Bankalarının ortaya çıkışındaki asıl neden budur.

1.5. KATILIM BANKACILIĞI

Katılım bankaları, İslam dinince haram diye ifade edilen faiz uygulamasının bulunmadığı, faizsiz esaslara ve İslam dininin müsaade ettiği çerçeveye göre bankacılık faaliyeti sürdüren kuruluşlardır. Katılım bankacılığının en önemli amacı faiz hususunda hassas olan tasarruf edenlerin fonlarını ve yine sistemin içinde olmayıp, atıl bulunan mevduat ve kıymet unsurlarını ekonomiye kazandırmaktır. Bunun yanı sıra finansman ihtiyacı bulunan fakat faizli bir anlayış içerisinde kredi kullanımı yapmak istemeyen kesimlerin de birtakım mal-emptia alım faaliyetlerinin karşılanması da bu kurumların önemli fonksiyonlarından. Katılım bankaları, kâr-zarar ortaklığı esasının bulunduğu bir bankacılık çeşididir (Pehlivan, 2016: 297). Katılım Bankaları toplamış oldukları fonları ihtiyaç sahiplerine, bir emtia ya da mal alınması karşılığında fon kullandırarak müşterilerine ve ülke ekonomilerine katkıda bulunurlar. Bu kuruluşlar faiz ibaresinde uzak çalışmakta olup, herhangi gerçek ya da tüzel kişiye nakit kredi diye ifade edilen, faiz karşılığı para vermezler. Bu bankalar müşterilerinin esas ihtiyaçlarını fonlayarak, satıcı hesaplarına ödeme yaparlar. Bankalar kredi vermeye uygun olan müşterileri, kredibilitesi iyi olan müşteri diye adlandırırlar. Bir kişinin kredibilitesi iyi olsa dahi katılım bankaları bu kişiye nakit kredi veremezler. Katılım Bankasından ancak ve ancak bir emtia-mal alımı için talepte bulunulabilir. Şayet bu başvuru olumlu sonuçlanırsa, ilgili ihtiyaca dair meblağ satıcı hesaplarına transfer edilir. Yani krediye konu malın bedeli hiçbir surette kredi kullanan kişiye verilmez.

Katılım Bankacılığının temel prensibi faizsizliktir (Pehlivan, 2016: 299). Bu prensip;

- Tasarruf etmek üzere birikim yapan fon sahiplerinden, ellerindeki fonlar toplarken “kâr-zarar ortaklığı” esasına göre hareket edip, onlara belirli bir gelir taahhüdünde bulunmamak, yani bu yatırılan meblağ üzerinden zarar edebileceği bilgisini de müşteri ile paylaşmak,
- Alınacak mal ve hizmet için kullanılan krediyi nakit olarak, kredi kullanan kişiye vermeden; mal bedelini satıcıdan peşin alıp, alıcı kişiye vadeli satarak ilgili proje bazında bir ortaklık kurmak gibi önemli esasları ifade eder.

Kâr-zarar ortaklığı diye adlandırılan Katılım Bankacılığının müşterileri ile olan ilişkisinde akıllara gelen ve merak edilen yegâne soru: “Peki fon yatırımlar neden hiç zarar etmez?” sorusudur. Kurumlar bu soruya: Katılım Bankaları müşterilerinden topladıkları

fonları bir havuzda birleştirirler. Bu havuzda birleşen meblağlar müşterilerin sermayesini ifade eder. Banka çalışanının emeği ve sermayedarın sermayesi ile oluşan bu sistemdeki para için, müşteriye bir paylaşım oranı tayin edilir. İslami usul ve prensiplere göre mal ve hizmet fonlayan ve tabi ki amacı kâr etmek olan bu kurumlar, ettikleri kardan sermaye sahiplerine paylaşım oranları doğrultusunda bir bedel verir. Bunun adı “kâr payı” diye adlandırılır.

1.5.1. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Sebepleri

Dünyada ve Türkiye’de kurulmuş birçok kurum ve kuruluş toplumların ihtiyaçları, talepleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Faizsiz finans kuruluşu olan Katılım Bankalarının da ortaya çıkışında yine toplumun etkisi çok büyük olmuştur. Katılım Bankalarının ortaya çıkış nedenleri;

- Dini Nedenler
- Ekonomik Nedenler
- Politik Nedenler
- Sosyal Nedenler

olarak dört başlık halinde incelemek mümkündür.

1.5.1.1. Dini Nedenler

Katılım Bankacılığı faizsiz bankacılık demektir. Bu bankacılık türü İslam ile özdeşleşmiştir. İslamiyetin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim, Müslümanların hayatlarına düzenleyici ve derleyici birçok kural koymuştur. Bu bağlamda İslam dininin yasaklarından olan “faiz” kavramının Kuran-ı Kerim’de yasak edilişi Katılım Bankacılığı sisteminin ortaya çıkışındaki en temel faktör olmuştur.

İslam dini faizi toplum ahlakı açısından da hoş görmemiş, ekonomik haksızlıklar ve adaletsizliklere de yol açtığını belirtmiştir. Bu sebeple yıllardan beri pek çok semavi din ekonomik ve sosyal dengeyi bozması sebebiyle faiz kavramına sıcak bakmamışlardır (Ustaoğlu, 2014: 13). Günümüzde hâlâ dini faktörler, kişilerin Katılım Bankacılığı tercihinde ilk nedenlerdir. Tasarruf ettikleri paralardan ya da kıymetli madenlerden emeksiz bir kazanç elde etmek istemeyen kişiler, bu kaynaklarını faizsiz sistem içerisinde değerlendirmek için Katılım Bankalarına yönelmektedirler. Bunun yanı sıra herhangi bir mal alımında bulunmak isteyen kişiler de, bankanın sağlamış olduğu kredi ya da finansmanın kendilerine faiz karşılığında verilmediğini bildiklerinden ötürü yine İslami Finans kurumları aracılığı ile bu işlemlerini gerçekleştirme yolunu seçmektedirler. Dini nedenler başlığı kısmında faiz

kavramı, İslâm dininde faiz, katılım bankalarının faize alternatif olarak sunduğu kâr payı, İslâm'da kâr payı ile faiz ve kâr payının karşılaştırılması incelenmiştir.

1.5.1.1.1. Faiz Kavramı

Faiz, konusu belli bir miktar paranın ödenmesinden ibaret olan borç durumlarında alacaklı kişinin paradan mahrum kaldığı süreye ve belirli bir orana bağlı olan karşılık olarak adlandırılmıştır (Evren, 1987: 27). Diğer ve daha net bir ifade ile faiz, günümüzde bankalara belli süreliğine yatırılan para karşılığında kazanılan ya da belli süreliğine verilen borç üzerinden alınan emeksiz getiri olarak adlandırılabilir. Türkçede faiz adı ile kullanılan kelime Arapçada “ribâ” ifadesinin karşılığıdır. Bu ribâ ifadesi, ziyade (fazlalık) ve nema (artma, çoğalma) anlamlarını taşımaktadır (Özsoy, 1993: 59).

1.5.1.1.2. İslam Dininde Faiz

Faiz, İslam dinine göre haramdır. İslam dinini benimsemeden önce Arap yarımadasında faiz yaygındı fakat İslamiyet'in yayılması ile birlikte faiz haram kılınmış ve yasaklanmıştır. İslam dininin kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim'in birçok bölümünde faiz kavramının İslam dinince yasak olduğuna dair birçok ayete rastlanmaktadır.

Kuran-ı Kerim'de:

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz” (Âl-i İmran 3/130).

“Faiz yiyenler ancak şeytan çarpmış olanın kalkışı gibi kalkarlar. Bu onların: “Alım satım da ancak faiz gibidir.” demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alış verişi helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faize bir son verirse, artık geçmişi kendisine, işi de Allah'a aittir. Kim faize geri dönerse artık onlar ateşin halkıdır, orada sürekli kalacaklardır. Allah, faizi yok eder de, sadakaları artırır” (Bakara 2/275-276).

“İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını kazanmak için verdiğiniz zekâta gelince, işte zekatını veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır “ (Rum, 30/39).

“Menedildikleri halde faizi almalarından ve haksız (yollar) ile insanların mallarını yemelerinden dolayı içlerinden inkâra sapanlara acı bir azap hazırladık “(Nisa 4/161).

“Ey iman edenler, Allah'tan sakının ve eğer inanmışsanız faizden arta kalanı bırakın. Şayet böyle yapmazsanız, Allah'a ve Resul'üne karşı savaş açtığınızı bilin. Eğer tövbe ederseniz artık ser ayetleriniz sizindir. Böylece ne zulmetmiş olursunuz, ne zulme uğratılmış olursunuz “ (Bakara 2/278-279).

Ayetlerden anlaşılacağı üzere İslam dini faizi çok net bir biçimde haram kılmıştır. İslam vade farkı ile birlikte mal alım-satım işlemi uygun görmüş, faiz getirisi ile para alıp satmayı haram kılmıştır. Faiz sadece İslam dininde değil, Musevilik ve Hıristiyanlık'ta da

uygun görülmemiştir. Faizin 17. yüzyıla kadar, neredeyse yeryüzünde bütün dinler ve bütün filozoflar tarafından yasak edildiği söylenmektedir (Başgümüş, 1997: 36).

1.5.1.1.3. Kâr Payı

Katılım bankaları fon topladıkları müşterilerinden aldıkları paralar ve kaynakları ile sahip oldukları araçları kullanarak faaliyette gösterirler. Bunun adı ortaklıktır. Bu ortaklık neticesinde gerçekleştirilen faaliyetler kâr ya da zarar ile sonuçlanabilir. İşlem sonucunda kâr elde etmeleri durumunda, bu kârdan hem kendilerine bir pay elde ederler hem de fon yatırımlarına bir pay verirler. Faizli bankalarda bu kavram faiz olarak adlandırılırken, faizsiz bankaların alıp verdiği bu fazlalık ise kar payı olarak adlandırılır.

Kısaca, faizsiz bankaların alıp verdiği ek fazlalık olarak tanımlanan kâr payı kavramı; bu bankaların sahip olduğu araçları kullanarak faaliyette bulunduğu ekonomik işlemlerden kâr elde etmesi durumunda elde ettiği bu kârdan kendilerine ve bu bankalardaki katılma hesaplarına tasarruflarını yatıran müşterilere verilen pay şeklinde tanımlanabilir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde faiz-kâr payı arasında detaylı bir karşılaştırma ve analize yer verilecektir.

1.5.1.1.4. İslam ve Kâr Payı

İslamiyet'e göre esnaflar, istediği mal ya da hizmeti aldatma, kandırma olmamak şartıyla istediği fiyattan satabilir. Yüksek ve tutarsız fiyatlar olmaksızın helal malların ticareti uygundur. Yüksek ve tutarsız fiyat olması durumlarda devlet tarafından fiyatlara sınır konulabilir. Osmanlı Devleti yönetiminde art niyetli kişiler tarafından insanları zor duruma bırakacak seviyede belirlenen fiyatlara kâr haddi koymasının İslam dinince minasip olduğunu söylemiştir. İslami bir kaynak kitaba göre bir malı peşin daha ucuz, vadeli veya taksitle daha pahalı satmanın İslam'a uygun olduğu belirtilmiştir (www.dinimizislam.com). Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha net açıklanacak olan murabaha (taksitli karlı satış) finansman yönteminde uygulanan durum peşin alınan mal vadeli daha fazla tutardan satılmasıdır. Kuran'ı Kerim'de Bakara suresi 275. Ayet "*Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alışveriş de faiz gibidir" demelerinden dolaydır. Oysa Allah, alışverişini helâl, faizi haram kılmıştır.*" şeklindedir. Bu ayetten anlaşılacağı üzere alışveriş yapmak ve bu alışverişten kâr elde etmek İslam'a göre uygun bulunmuştur.

Özetle, İslam dinine göre satışında herhangi bir mahzur olmayan helal malı herhangi bir aldatma veya kandırma olmadan kâr elde etmek amacıyla talep eden kişilere satmak ve ticaret yapmak İslam'a göre uygundur. Bu ticaret sonucunda peşin alınan malın üzerine

eklenen kâr payının, onun satışını gerçekleştiren ekonomik birim tarafından kazanç olarak alınması da uygun bulunmuştur.

1.5.1.1.5. Kâr Payı-Faiz Karşılaştırması

Katılım bankalarındaki fon toplama aracı olan katılım hesapları ile konvansiyonel bankalardaki vadeli hesaplar getiri getirmeleri sonucu bakımından benzerlik göstermektedir. Ancak getiri ya da fazlalık diye ifade edilen bu kavramların elde edilme biçimleri farklılık göstermektedir. Katılım bankalarında katılım hesaplarında değerlendirilen fonlara vade sonunda kâr payı verilir. Bu kâr payının oranı hesap açılma tarihinde belli değildir, kâr payı verilmeyebileceği gibi anaparada azalma da olabilir. Fakat faiz getirisi olan vadeli hesapta kişi yatıracığı paranın ne kadarı oranında bir faiz alacağını bilir, anaparasında bir azalma olmaz. Bu açıdan incelendiğinde bir yatırım aracı olarak katılım hesabı, daha belirsiz ve riskli görünmektedir. Fakat İslam dinine göre finans sektörünü kullanan müşteriler bu sisteme güvenmekte ve katılım hesaplarını kullanmaktadırlar.

Katılım hesabı açılışında müşterilere ilgili hesabın kâr edebileceğinin yanında zarar ihtimalinin de olduğu izah edilir. Ticaret sürecinde her zaman kâr elde etme gibi bir durum söz konusu değildir. Bu süreçte bazen zarar da edilir. İşte katılım bankasındaki, kâr paylı hesapların da bazen zarar etmesi beklenir fakat bu hesaplar genelde kâr ederler. Katılım bankacılığı hususunda hassas olan kişiler bunu da araştırmış ve “Neden hesaplar hiç zarar etmemektedir?” sorusuna yanıt aramışlardır. Katılım hesapları paylaşım üzerine kurulu hesaplardır. Banka ile bankaya para yatıran müdi arasında bir paylaşım oranı söz konusudur. Katılım hesabı süresi sonunda alınacak kar payı belli olmamasına karşın, oluşacak kar payının nasıl dağılım göstereceğine dair oran bellidir. Örneğin, 100.000 TL’yi X Katılım Bankasına, kar paylı hesaba yatırmış olalım. Bir aylık süre sonunda hesaptan 1000 TL kâr yapı elde edilmiş olsun. Hesap açılışında da %80 hesap sahibine, %20 bankaya paylaşım oranı belirlenmiş olsun. 1000 TL meblağın 800 TL’si hesap sahibine 100.000 TL üzerine yansıtılır, 200 TL ise banka tarafından havuza alınır.

Katılım bankalarının diğer bankalar gibi amacı kâr elde etmektir. Katılım bankasının herhangi yeni açılan bir şubesinin kâr elde etmesi, ya da personel ve diğer giderlerini karşıladıktan sonra kâr elde etmesi biraz zaman alabilir. Yalnız başına ilgili şubenin zarar etmesi ya da kâr elde edememesi önemli değildir. Yeni açılan şubede açtırılan bir katılım hesabı yalnızca o şube havuzunda değil, tüm kurum genelindeki katılım hesap havuzunda birleşir. Yani o şube henüz kara geçememiş olsa bile kurum genelinde bir kâr elde etme durumu söz konusu olduğundan katılım hesapları genelde zarar etmemektedirler. İlgili fon

toplama faaliyeti sonucunda toplanan fonlar değişik yollar ile dağıtır. Bu fon dağıtma işlemi kâr elde etmek amacıyla, geri dönüşü olacak şekilde verilir. Bu fon dağıtma sonucunda da kâr elde edildiği için, katılım hesaplarına para yatıranlara kâr payı verilir. Katılım hesaplarının genellikle kâr etme mantığı budur.

1.5.1.1.6. Kâr Oranları ile Faiz Oranlarının Yakınlık Göstermesi

Faizsiz bankacılık hakkında tartışılan bir diğer husus Katılım Bankalarının murabaha satışlarındaki kâr oranlarının, konvansiyonel bankaların faiz oranlarına benzerlik göstermesi hususudur. Finansal sistem içerisinde yer alan bankaların tümü günümüzde birbirleriyle büyük bir rekabet içindedirler. Katılım bankalarındaki ürünler diğer bankalarda farklı adlarda bulunmakta ve aynı işlevi görmektedirler. Bu rekabet içerisinde katılım bankaları kâr oranları, diğer bankaların oranlarına benzerlik gösterebilir. Bankalardaki oranlar güncel ekonomik durumlar, siyasi ve ekonomik olaylardan etkilenmektedir. Bunların yanında oranların artmasına ya da azalmasına sebep olan en önemli etken bankaların likiditesidir. Bankalar ellerinde çok fazla fon bulundururken fon kullandırım oranları aşağıya çekebilirler. Bu durum likiditeyi azaltabilir, diğer yandan verdikleri kredilerle kurum kârlarına önemli katkılar sağlayabilirler.

Katılım Bankaları eğer kâr oranlarını konvansiyonel bankaların faiz oranlarından hep daha fazla tutarlarsa, piyasada rekabet edemezler ve amacı kâr elde etmek olan bu kurumlar piyasada tutunamazlar. Bunun karşıtı olarak fiyatları hep diğer bankalardan daha uygun olan katılım bankalarına hem faiz hassasiyeti olan hem de böyle bir derdi olmayan kişiler fon kullanmak için talepte bulunurlar ve burada likidite sorunu yaşanabilir. İşte bankaların zaman zaman oranlarını artırıp, azaltmasına sebep olan durum budur. Bu yüzden katılım bankalarının oranları diğer banka oranlarıyla benzerlik gösterebilir.

1.5.1.2. Ekonomik Nedenler

“1970’li yıllarda petrol fiyatlarına yapılan zamlar ile artış gösteren petro dolarların İslam ülkelerini ekonomik işbirliğine yöneltmesi ekonomik nedenlerin başında gelmektedir”(Budur, 2003: 15).

Özellikle 1974 yılından bu yana petrol fiyatlarındaki sürekli artışlar petrol üretimi yapan ülkelerde ve Orta Doğu ülkelerinde önemli oranda döviz rezervlerinin artmasına sebep olmuştur. Petrol fiyatlarındaki bu artışlar, aynı zamanda petrol ithalatı yapan ülkelerin, petrol giderlerini büyük hız ile arttırarak, ilgili ülkelerin farklı alanlara yönelteceği kaynaklarını ve

kalkınma hızlarını azaltıcı etki yapmaktadır. Bu durum, petrol ithalatçısı ülkeleri, petrol üreticisi ülkelerde toplanan kaynakları ülkelere almak için yoğun çaba harcamaya sevk etmektedir. Hızla artış gösteren petro-dolarlarını faizli sistem içerisinde değerlendirmek isteyenler olacağı gibi, sadece faizsiz sistem içerisinde değerlendirmek isteyenler de olmuştur. İşte bu anlayış İslami finansın ekonomik açıdan doğuş nedenlerinin temelini oluşturmaktadır.

Sermayesi açısından zengin olan İslam ülkeleri ile sermaye açığı olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir ortaklığın taraflar açısından olumlu sonuçlar doğurabileceği görüşü de faizsiz finans kurumlarının kuruluşunda başka bir unsur olmuştur (Budur, 2003: 15).

Katılım Bankaları kaynaklarını esas ihtiyaçlara, yatırımlara kanalize etmesi sebebiyle ülke kalkınmaları açısından büyük bir öneme sahip olmuşlardır. Kaynakların direkt olarak sanayiye yönlendirilmesi özelliği göz önüne alındığında katılım bankalarının ülke ekonomileri açısından gerekliliği çok daha artmaktadır. Bu bağlamda, sermaye hareketliliğini sağlayan, kaynak transferine büyük önem veren Faizsiz finans kurumlarının ekonomik açıdan kurulması ve geliştirilmesi bir zorunluluk halini almıştır.

1.5.1.3. Siyasi Nedenler

İslamiyeti aynı zamanda siyasal yapı olarak ta uygulayan yani şeriat rejimi ile yönetilen Suudi Arabistan ve İran gibi ülkeler, 1970 yılından sonra faizsiz bankacılığı doğrudan uygulamaya başlamış, Pakistan ve Endonezya gibi ülkeler ise aşamalı bir şekilde uygulamaya başlamışlardır. Faizsiz finans kurumlarının oluşmasındaki siyasi nedenler arasında İslami coğrafyada faizsiz bankacılık modelinin yaygınlaşmasıyla, İslam ülkelerinin bu bankalar yoluyla transfer ettiği yabancı sermaye payının önemli bir dilimine sahip olmak; faizi haram sayan ve birikimlerini yastık altında ya da başka yerlerde muhafaza eden tasarruf sahiplerini bu mâli sisteme yakınlaştırmak; faizsiz bankacılığın yurdu olan Arap ülkeleriyle iktisadi ve siyasi ilişkileri geliştirmek sayılabilir (Kalaycı, 2013: 61).

1.5.1.4. Sosyal Nedenler

Katılım Bankalarının ortaya çıkışına, gelişimine, ilerlemesine sosyal nedenler de diğer iki neden kadar etkili olmuştur. Toplumun yapısını oluşturan kişilerin birbirleriyle iletişimi, uyumu toplum açısından çok önemlidir. Kişilerin birbirinden uzaklaşmasına ya da ayrışmasına “gelir” kavramı sebep olur. Kişiler arasında bu denli önem arz eden gelirin dağılımı mühimdir. Kişilerin arasında sağlıklı iletişim kurulması ve grupların uyumu ancak gelir adaletsizliğini ortadan kaldırmakla olur. Bunun sağlanması, günümüzde de stratejik bir göreve sahip olan “sosyal devlet” anlayışı ile mümkündür. Bu noktada sosyal devlet olgusu

kadar önemli bir diğer kavram, zengin ve fakir arasındaki ekonomik adaletsizliğin ortadan kaldırılmasına destek olacak faizsiz sistemle çalışan bankalardır. Faizsiz bankacılık ya da faizsiz sistem servet sahiplerinin faiz vasıtasıyla servetlerine servet katması yolunu kapatmakta faydalı olacak bir kurum olarak ortaya çıkmıştır (Ustaoğlu, 2014: 18).

Katılım Bankaları, sermayenin reel ekonomi içerisinde değerlendirilmesi neticesinde istihdam alanları açarak üretim faktörlerini harekete geçirmektedir. Böylelikle toplum içerisinde zengin ve fakir arasındaki adaletsizliği gidermede büyük rol oynamaktadır. Sonuç olarak sosyal barış, toplumsal bütünlük, güçlü bir ekonomi kazanma noktasında Katılım Bankaları'nın varlığı sosyal açıdan güçlü bir olgudur.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI

İslamî-Faizsiz Bankacılık, Müslümanların inanmış oldukları dini, yaşam tarzları haline getirmeleri, bu olguyu dini yaşamlarına yansıtmak istemelerine bağlı olarak bankacılık faaliyetlerine olan ihtiyacın artması sonucunda ortaya çıkmış ve gerek dünyada gerekse Türkiye genelinde etkisini fazlalaştırmıştır. Katılım Bankacılığının temelleri 14. yüzyıla kadar uzanmasına rağmen, modern anlamdaki faizsiz bankacılık anlayışı, Müslüman toplumlarının İkinci Dünya Savaşı sonrasında bağımsızlıklarını elde etmesi ile beraber öne çıkmıştır.

Son yıllarda büyük gelişmeler gösteren katılım bankacılığı sektörü Türkiye'de ise, 1984'te Albaraka Türk Katılım Bankası ile başlamıştır. 1985'te Faysal Finans kurulmuş, 1989'da bir başka Körfez menşeli kuruluş olan Kuveyt Türk Katılım Bankası kurulmuş, sermayesine Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün de ortak olmasıyla sektörde yerlerini almıştır. 1996'da Asya Finans faaliyete başladı ve sektöre girdi. Faysal Finans ise sonradan Family Finans'a dönüştü. Family Finans 1991 yılında sektöre giriş yapan Anadolu Finans ile 2005'te birleşti ve günümüzdeki Türkiye Finans Katılım Bankası oldu. 2015 yılının Mayıs ayında Türkiye'nin köklü bankalarından Ziraat grubu katılım sektörüne adım atarak, Ziraat Katılım adıyla sektöre katıldı. 2016 yılının Şubat ayında ise Vakıf Katılım faaliyete geçmiş, Temmuz 2016'da BDDK tarafından Bank Asya'nın faaliyet izni durduruldu ve faaliyetlerine son verildi. Hali hazırda Türkiye'de beş Katılım Bankası faaliyetlerini sürdürmektedir.

2.1. DÜNYADA KATILIM BANKACILIĞI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Günümüzde katılım bankacılığı diye adlandırılan sistemin temelleri ilk çağa kadar dayanmaktadır. Bu kadar köklü bir geçmişe sahip olan bu sistem "Ortaklığa Dayalı Aracı Kurum" ve "Kâr Zarar Ortaklık Anlayışı" şeklinde de adlandırılmıştır. "Finansman müessesesi olarak Faizsiz Bankacılığın dünyada ilk örneği, Mısır'da, Mit Gamr kasabasında devlet başkanı Cemal Abdülnâsır döneminde tüm bankaların devletleştirilmesi akımına karşı alternatif olarak geliştirilen bir deneme sonucunda ortaya çıkmıştır" (Sümer ve Onan, 2015: 298). Bu kurum tam anlamıyla faizsiz bankacılık sisteminin Dünya'daki ilk örneğidir. Mısır'da yapılan bu deneme Ahmed en-Neccâr tarafından yapılmıştır. Güncel ifadeyle Köy Sandığı gibi faaliyet sürdürdüğü bilinen bu bankanın kurucusu Dr. Ahmed El-Naccar aynı zamanda bankanın hissedarı ve ilk idari elemanıdır. Bu banka, İngiliz hâkimiyeti dönemindeki Hindistan'ın Müslüman kesimlerinde (Pakistan vb.) görülen bazı "kooperatif bankacılık"

uygulamalarının da dünyadaki ilk faizsiz finansman örnekleri arasında yerini almıştır(Sümer ve Onan, 2015: 298). “Alman tasarruf bankalarının özellikle İkinci Dünya savaşı sonrasında Almanya'nın hızla kalkınmasında oynadığı rolden etkilenen en-Neccâr, bu bankacılık sistemini İslâm'ın iktisadî ve kültürel değerleriyle birleştirerek Mısır'da uygulamaya çalışmıştır. Bankanın kuruluş aşamasında Almanya'dan hem sermaye hem de bilimsel destek almıştır.” Ancak faizsiz bankacılık anlayışının hayata geçirileceğini fark eden Almanlar desteği yarıda bırakmışlardır. Neccâr'ın bankası, dönemin ağır siyasî baskıları sonucu ancak dört yıl ayakta kalabilmiş ve 1967 yılında faaliyetine durdurmak zorunda kalmış ancak, kendisinden sonra birçok faizsiz finans kurumunun kuruluşuna öncülükte bulunmuştur (Saleh, 1986: 87).

Günümüzde çeşitli teminatlar karşılığında, gerçek ve tüzel kişilere limit tahsisinde bulunan Katılım Bankaları'nın temelleri Fransa' da 1350 yıllarında rehin karşılığı kredi veren kurumlar kurulması ile 1361 yılında Londra Kardinali, Saint-Paul Kilisesinde oluşturduğu sermaye ile halka faizsiz kredi veren bir fon tesis etmesi ile görülmüştür. 1462 yılında da Perouse'deki ünlü kredi kuruluşunun ilk zamanlarda faizsiz finansman verdikleri görülmüştür(Akın, 1986: 110).

Faizsiz bankacılık faaliyetlerinin geliştiği ülkelerde, faizsiz finans sistemin kapsam ve büyüklüğü coğrafyadan coğrafyaya değişiklikler göstermiştir. Bir yanda finansal sistemin tamamen katılım bankacılığı ürünlerinden oluştuğu İran ve Sudan yer alırken, diğer yanda Endonezya, Malezya; Pakistan veya Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler yer almaktadır. Bu ülkelerin yanı sıra son zamanlarda katılım bankacılığı ürünlerinin, İngiltere, ABD ve İsviçre gibi ülkelerde de yaygınlaştığı görülmektedir. Bu ülkelerdeki en önemli iki temsilci HSBC ve Citibank'tır (TKBB, 2007).

Faizsiz bankacılığa ilişkin dünya'ya büyük etki yapan en önemli kuruluş, Ekim-1975'te Cidde'de kurulan İslam Kalkınma Bankasıdır. (Akın, 1986: 114).

Dünyadaki en büyük katılım bankacılığı kuruluşları HSBC ve Citibank'tır. Bu bize sadece Arap yarımadası değil, Almanya başta olmak üzere Avrupa'nın ve diğer gelişmiş ülkelerde de faizsiz bankacılığa her geçen gün daha fazla önem verildiğini göstermektedir.

Katılım Bankaları dünya mâli sisteminde 1970'li yıllardan beri gündemde olan bir konudur. Bu kurumlar günümüzde 60'dan fazla ülkede faaliyet göstermektedirler. Dünyada tanınmış bazı köklü bankalar, bünyelerinde faizsiz esaslara göre çalışan departmanlar kurarak bu sektörde faaliyet göstermişlerdir.

Bu bankalar:

- CitiBank,
- HSBC,
- Union Bank of Switzerland,
- Kleinwort Benson,
- ANZ Grinlayds,
- Goldman Sachs,
- İslamic Bank of Britain'dir.

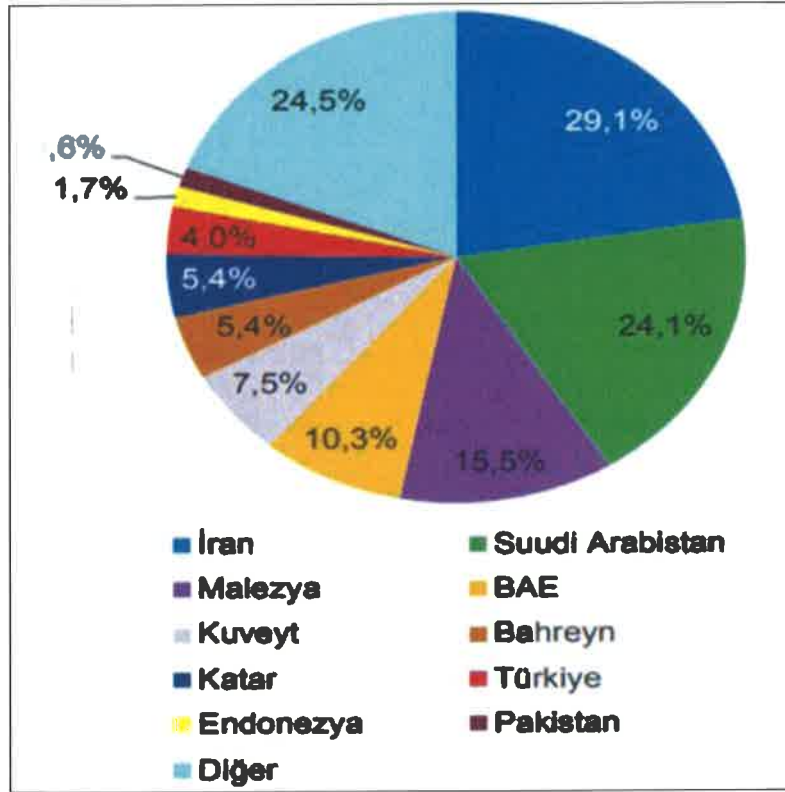
Günümüzde ABD ve Avrupa'nın önde gelen bazı ekonomik kurumları, İslami finans-katılım sektöründeki potansiyeli görerek bu alanda faaliyet göstermek üzere kendi bünyelerinde organizasyonlar kurmuşlardır. 2008 yılında ortaya çıkan finansal kriz, kötü risk yönetiminden başta olmak üzere diğer nedenlerle ortaya çıkmış ve önemli özellikleri nedeniyle bu krizden etkilenmeyen katılım bankaları bütün dünyanın ilgi görür hale gelmiş ve Papalığın dahi övgüsünü almıştır (www.tkbb.org.tr).

Batılı bankalar tarafından kurulan ilk bağımsız İslami finans bankası Citibank tarafından 1996 yılından 20 milyon USD sermaye ile birlikte Bahreyn ülkesinde kurulan İslamic Investment Bank olmuştur (www.tkbb.org.tr).

Günümüzde, İngiltere'de 5, İsviçre'de 2, Rusya ve Çin'de ise 1 İslami banka faaliyet göstermektedir (www.tkbb.org.tr).

Faizsiz bankacılık aktif büyüklük hacimlerine bakacak olursak, bu anlamda en büyük pay % 29.1 ile İran'ındır. İran'ı Arabistan, Malezya, BAE, Kuveyt, Bahreyn ve Katar izlemektedir. Türkiye % 4 ile 8. Sıradadır. 2014-2015 yıllarındaki ülke payları aşağıdaki gibidir;

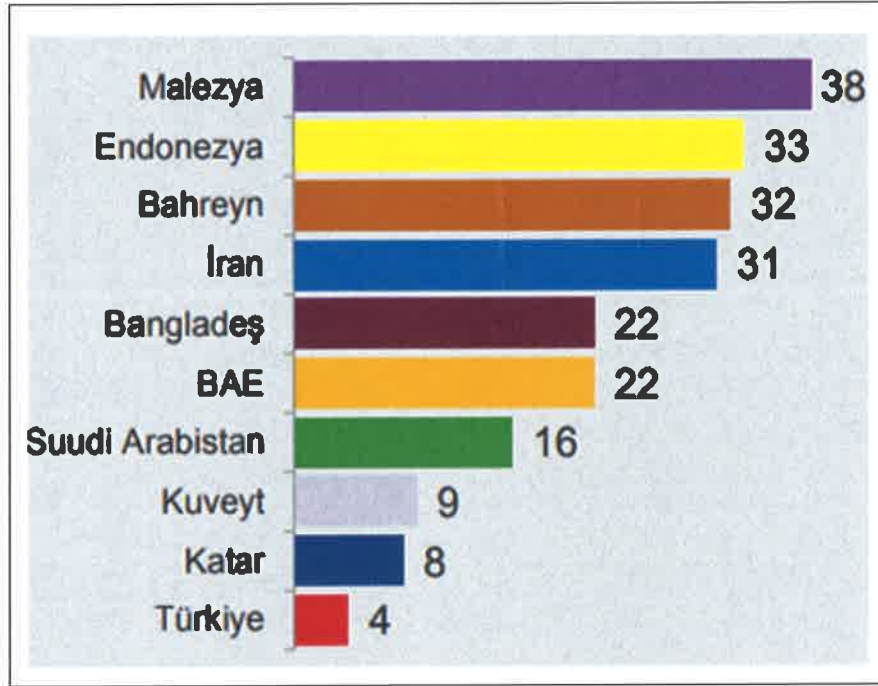
Şekil 2.1. Faizsiz Bankacılık Aktif Büyüklük Hacminde Ülkelerin Payları (2014-2015)

Kaynak:TKBB (www.tkbb.org.tr)

Faizsiz Bankacılığın en çok uygulandığı ülkelerde, faal olan banka sayısı doğal olarak aktif büyüklük ile paralellik göstermektedir. En fazla bankaya sahip ülke, aktif büyüklük sıralamasında üçüncü sırada bulunan Malezya'dır. Malezya'nın peşinden, Endonezya, Bahreyn ve İran gelmektedir. Aktif büyüklük sıralamasında sekizinci sırada olan Türkiye 2014'te faaliyet gösteren dört banka adedi ile onuncu sırada yer almıştır. 2019 ilk çeyrek sonu itibariyle, Türkiye'de bir tanesi yeni olmak üzere toplam altı katılım bankası faaliyet göstermektedir.

Şekil 2.2: Ülkelere Göre Faizsiz Banka Sayısı (2014)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

2.1.1. İslam Kalkınma Bankası

İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank IDB), 1973 yılında Cidde'de oluşturulan Müslüman Ülkelerin Mâliye Bakanları Konferansı tarafından düzenlenen, İrade Beyanı esasınca kurulmuş olan bir uluslararası finans kurumudur. Banka ayrıca on iki üye ülke temsilcileri alanına sahiptir. Bunlar: Afganistan, Azerbaycan, Bangladeş, Gine Conakry, Endonezya, İran, Nijerya, Pakistan, Sierra Leone, Sudan, Özbekistan ve Yemen. Banka'nın temel merkezi Cidde-Suudi Arabistan'da yer alır. İslam Kalkınma Bankası'nın amacı, İslam hukuku prensiplerine göre bireysel ve toplumsal olarak Müslümanların ve üye ülkelerin ekonomik kalkınmasını ve sosyal gelişimini desteklemektir. Bankanın görevleri, verimli projeler ve kuruluşlar için finansman unsuru olmak ve öz sermayeye iştirak etmek ve ayrıca ekonomik ve sosyal kalkınma için üye ülkelere değişik şekillerde finansal yardım oluşturmaktır. Vakıf fonları kurmaya ek olarak, üye olmayan ülkelerde Müslüman toplumlara yardım için bir fon da dâhil olmak üzere özel amaçlar için özel fonlar kurması ve işletmesi gerekmektedir. Banka bünyesinden 57 ülke barındırmaktadır. Banka, Arap dünyasında petrol ihracatından elde edilen dolarları kullanılabilir duruma getirmede çok başarılı olmuştur (Kandemir, 2002: 12).

Ayrıca Türkiye'deki katılım bankaları kısmında detaylı incelenecek olan, Katılım Bankacılığının Türkiye'deki önde gelen kuruluşlarından Kuveyt Türk sermayesinin %9 İslam Kalkınma Bankasına aittir.

Tarihsel gelişim sürecine geri dönecek olursak, dünyada faizsiz finans sistemine ait ürünlerin, 1970 yıllardan beri yaklaşık 75 ülkede uygulandığı ve kullanıma açık olduğu bilinmektedir. Bu ülkeler geçmişte ağırlıklı olarak Ortadoğu ve Güneydoğu Asya'da yoğunlaşmışken, günümüzde İngiltere, Almanya, ABD gibi batı ülkelerinde de faizsiz finans sistemine ait faizsiz ürünlerin yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca Körfez ülkeleri ve Malezya gibi ülkelerin kurmuş olduğu İslami yatırım fonlarının ve kullanılan faizsiz ürünlerin de faizsiz bankacılık ve finans sisteminin gelişmesi ve büyümesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

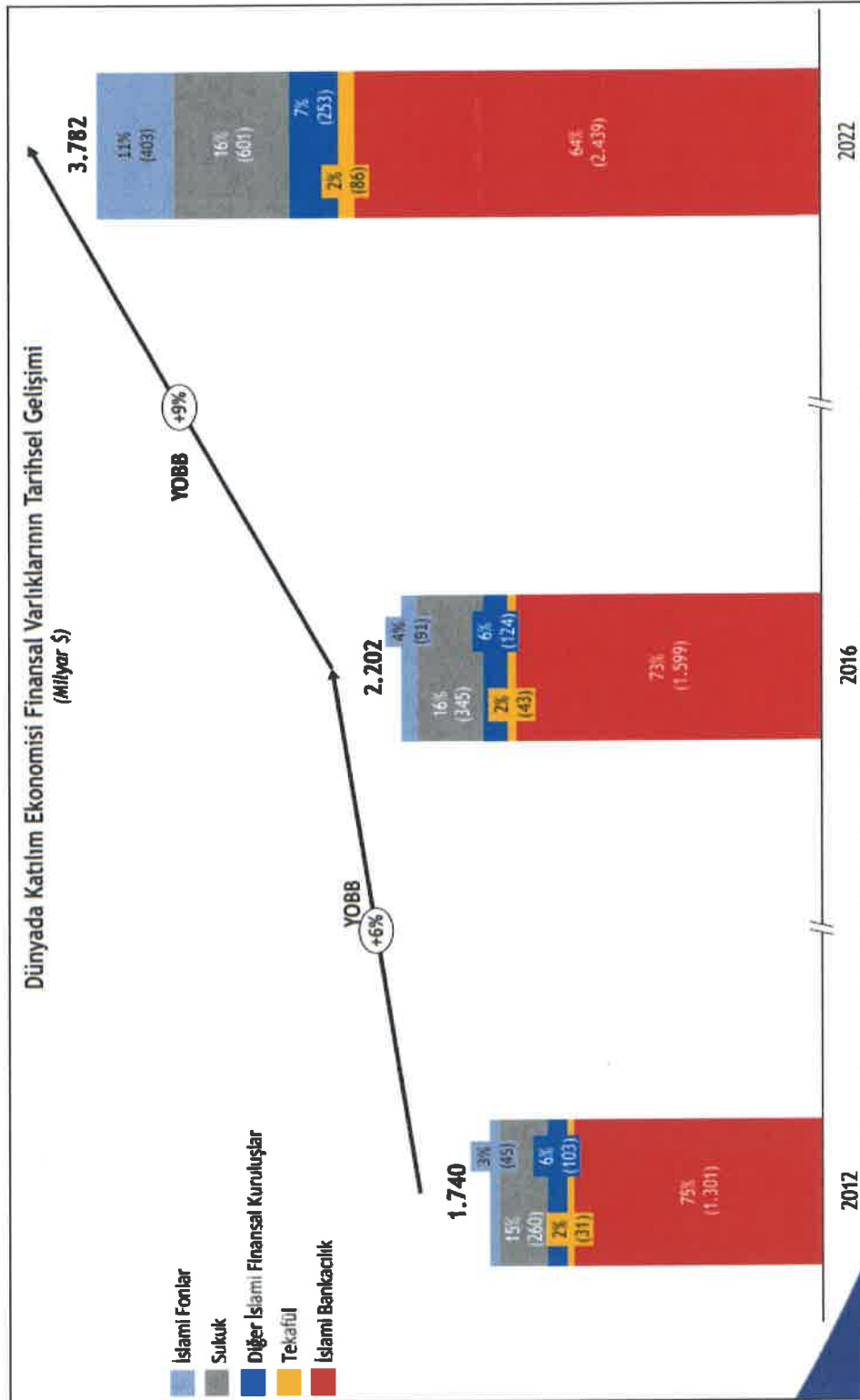
1970'li yılların başından itibaren gelişme gösteren ve sürekli ilerleyen İslam finans sisteminin, 2000'li yıllarla birlikte uluslararası finansal sistemi ile bütünleşme yolunda önemli ilerlemeler sağladığı ve bankacılığa bir alternatif farklı istek ve ihtiyaçlara cevap verebilecek araç, yöntem ve hizmetler geliştirebildiği açıktır (Yıldırım, 2011: 105-110).

2.1.2. Dünyada Faizsiz Finans

Küresel faizsiz finans sektörünün toplam varlıkları 2016 yılında %7 artış göstermiştir. Sektörün toplam varlıklarının %73'ünü faizsiz bankacılık oluşturmaktadır. %37 büyüyen faizsiz fonlar faizsiz sermaye piyasalarının yükselen güçleri olmuştur.

Küresel ölçekte İslami Finans varlıkları gelişimine devam etmektedir, 2017 ortasında Türkiye'nin küresel pazardaki payı % 2,7 olarak gerçekleşmiştir.

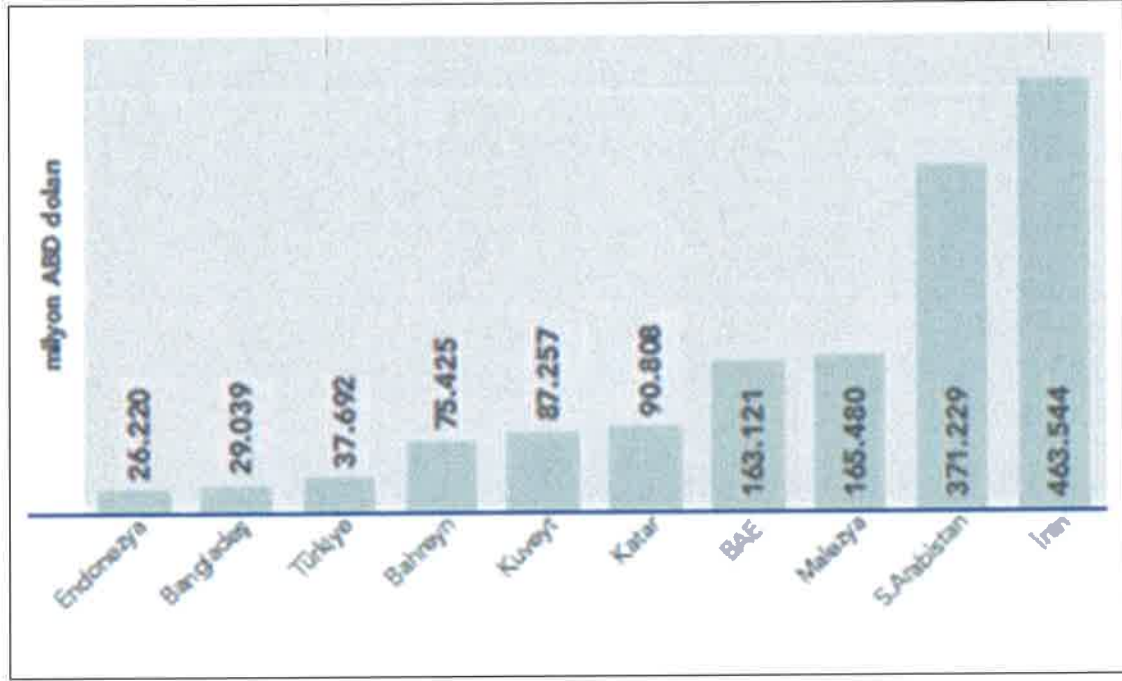
Şekil 2.3.Dünya Katılım Ekonomisi Finansal Varlıklarının Tarihsel Gelişimi (2012-2022)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Dünyada faizsiz bankacılık varlıklarına göre sıralanmış on ülke aşağıdaki gibidir. İlk sırayı 463.544 milyon dolar ile İran almaktadır. Türkiye ise 37.692 milyon dolar ile sekizinci sıradadır.

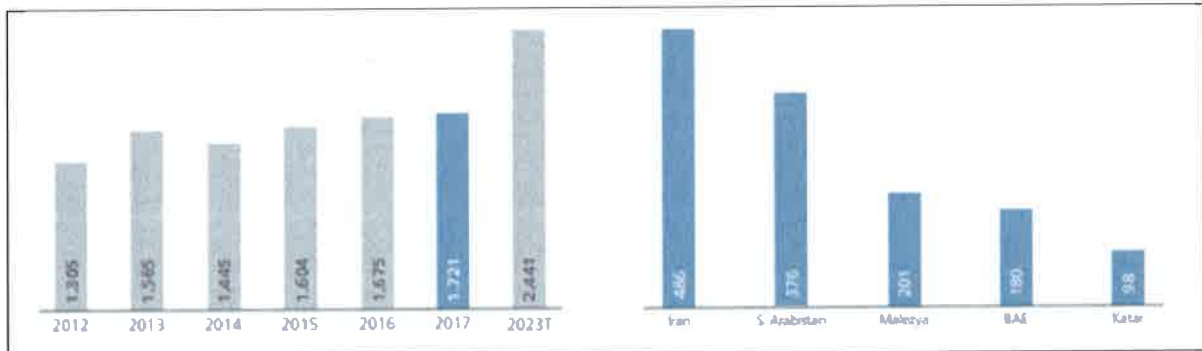
Şekil 2.4. Faizsiz Bankacılık Varlıklarına Göre İlk On Ülke

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

2017 yılında 1.721 milyar dolar olan faizsiz bankacılık varlıkları için, 2023 tahmini 2.441 milyar dolardır. Bu rakamlar katılım bankacılığının dünyada da gelişmeye çok açık bir alan olduğunun bariz göstergesidir.

Şekil 2.5. Faizsiz Bankacılık Varlıklarının Gelişimi (2012-2023) -Faizsiz Bankacılık Varlıkları İlk Beş Ülke (2017)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

2.2. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Türkiye’de genel olarak katılım bankacılığı kurumlarının Arap ülkelerinden alındığı düşünülmektedir. Gerçekte bu kurumlara ilişkin yasal altyapı, İngiltere’de faaliyet gösteren faizsiz bir kurumun ana sözleşmesi model alınarak meydana getirilmiştir (Uslu, 2004: 1). Günümüzde en hızlı büyüyen sektörlerden biri olan ve bugünkü adıyla “Katılım Bankacılığı” olarak anılan kurumlarla Türkiye’nin tanışması 1980 yıllarında olmuştur. Faizsiz finans kuruluşları, Türkiye’de 1983 yılından sonra “Özel Finans Kurumları” ifadesiyle faaliyet göstermişler, 2005 yılından itibaren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alınarak “Katılım Bankası” adı altında çalışmaya başlamışlar ve halen bu ad ile faaliyetlerini sürdürmektedirler. 1980’li yıllar Türkiye’de ekonomiye canlılık katılmak istenilen, mâli sisteme derinlik kazandırmak istenilen, kapalı ekonomiden dışa açık piyasa ekonomisine geçişin yaşandığı yıllar olmuştur. İşte bu gelişmeler sonucunda 1985 yılında finansal sistemimize giriş yapan Katılım Bankaları yeni bir finans-bankacılık modelidir (Özulucan ve Deran, 2009: 90). Halen bankalarla aynı piyasa işlemlerini farklı prensipler ve usuller ile yapan bu kurumlar, faizsiz bankacılık hizmetleri adı altında faaliyetlerini devam sürdürmektedirler.

Katılım Bankacılığı süreci Türkiye’de, 1984’te Albaraka Türk ile başladı. Bu kurum 1985’te aktif olarak hizmet vermeye başladı. Bu bağlamda Albaraka Türkiye’deki ilk özel finans kurumu niteliğindedir. 1985’te Faisal Finans kuruldu. 1989’da bir başka Körfez menşeli kuruluş olan Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. sermayesine Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün de ortak olmasıyla sektörde yerlerini aldı. 1991 yılında kurulan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan Family Finans’ın 2005 yılında güçlerini birleştirmesiyle Türkiye Finans Katılım Bankası kuruldu. Türkiye’de 1985 yılından itibaren faaliyete geçen katılım bankası sayısı altıdır. Bunlardan üçü yabancı sermayeli (Albaraka Türk, Faisal Finans, Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu), diğer üçü ise yerli sermayeli (Anadolu Finans Kurumu, İhlas Finans ve Asya Finans) katılım bankalarıdır (Deran ve Özulucan, 2009: 91). 1995 yılında faaliyete başlayan İhlas Finans, güçlü bir kurum olarak kurulmuş fakat sonralardan yaşanan ekonomik problemler, yönetim zafiyetleri ve sonrasında 2001 ekonomik krizinde yaşadıkları likidite sorunuyla birlikte, Haziran 1999’da kurulan ve Ağustos 2000’den itibaren faaliyete başlayan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), İhlas Finans’ın faaliyetlerini durdurmasıyla kurum son bulmuştur. 1996’da Asya Finans sektöre giriş yaptı. Türkiye’de faaliyet gösteren tüm katılım bankaları özel nitelikteyken, Mayıs 2015 tarihinde Ziraat

Katılım Bankası sektöre katıldı. Yine Şubat 2016'da Vakıf Katılım faaliyete geçti. Temmuz 2016'da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından Bank Asya'nın faaliyet izni kaldırıldı. Türkiye'de şu an hali hazırda beş Katılım Bankası faaliyet göstermektedir.

1999 yılında katılım bankaları ile ilgili bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, hesap cüzdanı verme, fon kullandırma esasları ve sınırları, iştiraklere kullandırabilecekleri azami fon tutarları, hisse devirleri gibi hususlardır. Bu hususlar bankacılık düzenlemelerine benzetilmiş ve paralel duruma getirilmiştir.

Katılım bankalarında toplanan fonların güvence sistemine alınabilmesi için, 4672 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 20. maddesinin 6. fıkrasında, katılım bankaları için milat sayılabilecek değişiklikler olmuştur. Bunlar arasında katılım bankalarının bir birlik oluşturmaları, bu kurumlar için güvence fonunun oluşturulması, faaliyet izni kaldırılan faizsiz bankalarının tasfiyesine ilişkin özel hükümlerin ve şahsi sorumluluk müessesesinin getirilmesi gibi değişiklikler mevcuttur. Bu gelişmelerden sonra Özel Finans Kurumlarını Birliği kurulmuştur. Özel Finans Kurumları Birliği, faizsiz işlemleri yürüten tüm katılım bankalarını aynı çatı altında toplayan bir kuruluştur. Bu kuruluş, 4389 sayılı Bankalar Kanununun, 29.05.2001 tarih ve 24416 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4672 sayılı Kanun ile değişik 6. fıkrası hükmü uyarınca, tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak kurulmuş olup, söz konusu fıkra hükümleri çerçevesinde, 04.10.2001 tarih ve 2001/3138 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Birlik Statüsü'nün yürürlüğe konulması sonrasında faaliyet başlamıştır (www.tkbb.org.tr).

2 Temmuz 2005'te kabul edilen 5387 nolu Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumları'nın ismi, "Katılım Bankaları" olarak değiştirilirken, daha sonra Resmi Gazete'nin 01.11.2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile Özel Finans Kurumlarını Birliğinin unvanı da Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olarak güncellenmiştir (www.tkbb.org.tr).

2.3. TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN KAMU-ÖZEL KATILIM BANKALARI

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları, diğer bankalar gibi 19.10.2005 tarihinde çıkarılan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabidirler ve bu kanuna göre mevduat bankaları ile aynı statüde yer alırlar. Bu Kanundaki "banka" ibaresinin sınıflandırılması "mevduat bankası, katılım bankası ve kalkınma ve yatırım bankası" şeklindedir. Katılım bankaları, ticaret hukuku açısından anonim şirket statüsündedirler. Katılım bankalarının

yapabileceği faaliyetler 5411 sayılı kanunun 4.maddesinde sıralanmıştır. Türkiye’de faizsiz kurumlar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun izniyle faaliyet gösterebilirler. İlgili kanun gereğince gerçek kişilere ait katılım kaynakları, tasarruf mevduatı gibi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından sigorta yapılır. Özetle; Türkiye’de İslami bankacılık uygulaması 1983 yılında hayatımıza girmiş ve 2005 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu çerçevesinde toplanmıştır. Bu kurumların isimleri Katılım Bankaları olarak güncellenmiştir (Karapınar ve Doğan, 2015: 24).

Bankacılık sektöründe 2017 yılsonu itibarıyla 33 adet mevduat, 13 adet kalkınma ve yatırım, 5 adet katılım bankası olmak üzere toplam 51 banka faaliyet halindedir. 2018 yılı itibarıyla ülkemizde 5 adet katılım bankası faaliyettedir. Bu bankalar; Albaraka Türk (1985), Kuveyt Türk (1989), Türkiye Finans(2005), Ziraat Katılım (2015) ve Vakıf Katılım (2016) bankalarıdır. 2019 yılı itibarıyla Emlak Katılım Bankası da faaliyetlerine başlamış ve katılım bankacılığı yapan kurumların sayısı 6’ye çıkmıştır.

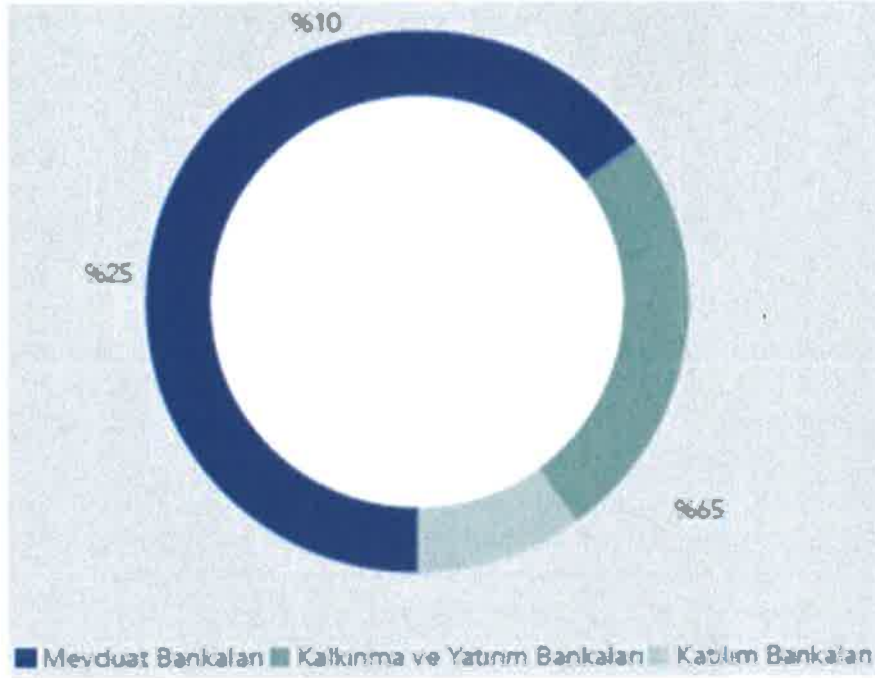
Tablo 2.1. Özetle Türk Bankacılık Sektörü (Aralık 2017)

Banka Sayısı	Aralık 2017
Mevduat Bankaları	33
Kamu Sermayeli Bankalar	3
Özel Sermayeli Bankalar	9
Yabancı Sermayeli Bankalar	20
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13
Katılım Bankaları	5
Toplam	51

Kaynak: BDDK (www.bddk.org.tr)

Banka sayılarının, banka çeşitlerine göre yüzdesel dağılımı da aşağıdaki gibidir;

Şekil 2.6. Banka Sayısının Dağılımı

Kaynak: BDDK (www.bddk.org.tr)

2.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası

1984 yılında kuruluş temelleri atılan Albaraka Türk Katılım Bankası 1985 yılı başlarında bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. Albaraka Türk Katılım Bankası Türkiye’de sektörün öncü kurumlarından bir tanesidir. Banka Türkiye’deki ilk Özel Katılım Bankası niteliğini taşımaktadır. Ortadoğu Ülkelerinin önemli sermaye sahiplerinden olan Albaraka Bankacılık Grubu, İslam Kalkınma Bankası ile Türk ekonomisine uzun yıllardır hizmet veren yerli bir sanayi grubunun liderliğinde kurulan bir faizsiz finans kurumu olarak, Türkiye’deki çalışmalarını diğer katılım bankaları gibi 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na uygun olarak sürdürmektedir (www.albaraka.com.tr).

Albaraka Türk Katılım Bankasının ortaklık yapısında, yabancı ortakların %65,87, yerli ortakların % 9,00 payı vardır. Halka açık bulunan pay ise %25,13 şeklindedir (www.albaraka.com.tr). 1985 yılından beri faaliyetlerini sürdüren bankanın 220 şubesi ve yaklaşık 3.899 personeli vardır.

2.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuweyt Türk Katılım Bankasının temelleri, Kuveyt merkezli Kuwait Finance House’un 1989 yılında Türkiye pazarına gelmesi ile birlikte atılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti

Merkez Bankası'nın 28 Şubat 1989 tarihli onayı ve "Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş." unvanıyla, 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu statüsünde çalışmaya başlayan Kuveyt Türk, 1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na entegre olarak hizmete başlamış ve 2006 yılında ise halen kullanmakta olduğu Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. unvanını almıştır (www.kuveytturk.com.tr).

2018 yılı itibariyle 29 yıldır katılım bankacılığı sektöründe olan Kuveyt Türk, kurumsal uygulamaları, yenilikçi unsur ve politikaları, teknolojik ürünlerle ve yurt dışı açılımlarıyla Türkiye'de İslami finansın gelişimine önemli katkılar sağlamış ve öncülerinden birisi konumunda olmuştur.

"Kuveyt Türk hisselerinin %62,24'ü Kuveyt Finans Kurumu'na, %18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu'na, %9'u İslâm Kalkınma Bankası'na, geriye kalan %1,04'lük kısmı ise diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir. Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumunda olan Kuveyt Finans Kurumu (Kuwait Finance House - KFH), milyarlarca ABD dolarlık toplam fon büyüklüğü ve etkin uluslararası hizmet ağı sayesinde Banka'nın istikrarlı gelişiminin teminatı konumundadır." (www.kuveytturk.com.tr).

Kuveyt Türk Katılım Bankası, dünyanın tanınmış ekonomi ve finans yayınlarından biri olan Global Finance'in 2016 yılında finans sektörünün en iyilerini ortaya çıkarmak için yaptığı araştırmada "Türkiye'nin En İyi İslami Finansal Kuruluşu" seçilmiştir. Ayrıca 2018 Mayıs ayında dünyanın en prestijli organizasyonlarından bir olan "Great Place to Work" Enstitüsü tarafından düzenlenen Türkiye'nin en iyi işverenleri 2018 listesinde 2000 üzeri çalışan kategorisinde "Türkiye'nin en iyi işvereni" seçilirken aynı zamanda "Finansın en iyi işvereni" özel ödülüne de layık görülmüştür. 2018 Yılındaki bu başarılar ile Kuveyt Türk, katılım bankacılığı sektöründen bu başarılarla layık görülen ve listeye giren ilk banka olmuştur (www.kuveytturk.com.tr).

2.3.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans Kurumu, The National Commercial Bank'ın %67'lik hissesiyle büyük paylı ortağı olduğu Türkiye'nin 2005 yılından bu yana faaliyet gösteren olan bir katılım bankasıdır.

Türkiye Finans iki kurumun güçlerini birleştirmesi ile oluşmuş yeni bir kurumdur. Bu kurumlar: %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak 1991 yılında kurulan Anadolu Finans ve 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı yapan

Family Finans'ın 28 Aralık 2005 tarihinde güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur(www.turkiyefinans.com.tr). 2008 yılında, The National Commercial Bank tarafından büyük hissesi alınan Türkiye Finans Katılım Bankası, bu tarihten sonra önemli gelişimler yaşadığı bir periyoda girmiştir. 5 ülkede yatırımları bulunan, Suudi Arabistan'ın ilk ve en büyük bankası The National Commercial Bank'in yüzde 67.03 hisse ile önemli pay sahibi ortağıdır (www.turkiyefinans.com.tr).

Türkiye Finans Katılım Bankası, 1953'ten bu yana faaliyet gösteren ana sermayedarından birikimi ile Türkiye'de bankacılık hizmetlerini müşterileri için kolaylaştırmayı amaçlamıştır. Banka 2013 yeni ürünleri ve teknolojiyi iyi seviyede kullanarak güçlü bir büyüme sağlamıştır. Katılım bankacılığı merkezinde yeni ürünleriyle ve teknoloji temelinde büyüyen Türkiye Finans Katılım Bankası, sektöründe güçlenerek hizmetlerine devam etmektedir.

2.3.4. Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım Bankası, 2015 yılında Türkiye'de faaliyet göstermeye başlamıştır. Ziraat Katılım Bankası'nın katılım bankacılığı sektörüne girişi ile sektörün gelişiminin hızlanması beklentisi mevcuttur.

Ziraat Katılım, katılım bankacılığı prensiplerine entegre ürünleri ile faaliyet göstermek üzere kurulan katılım bankacılığı sektörüne ilk giren kamu bankasıdır. Katılım bankacılığı sektörüne giriş yaparak önemli bir adım atan Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'nin Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin her ay güncellenen verilerine göre şube sayısı 68'i bulmuştur. Bu anlamda banka hızla büyüyen ve gelişen bir durumda olduğunu göstermektedir.

2.3.5. Vakıf Katılım Bankası

Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş ve faisiz bankacılık sistemine giriş yapmıştır. "17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır. Sermayesinin tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve

Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı'na aittir. Ödenmiş sermayesi 905.000.000.- TL'dir." (www.vakifkatilim.com.tr).

Vakıf Katılım, faizsiz finans bankacılığına yeni katılmıştır. Kurum sektörün genç üyesidir. Yüzyıllardır Türk kültürünün önemli bir parçası olarak günümüze gelmiş ve ana kurucusu T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaşatılan "Vakıf Kültürü"nin önemli bir kurumu olarak faaliyetlerine başlamış ve devam ettirmektedir.

"Yüzyıllardır adil sosyal yaşamın önemli bir parçası olan Vakıf Kültürü ile faizsiz bankacılık ilkelerini bir araya getiren Vakıf Katılım, bu şekilde üstlendiği misyonla çalışmalarını sadece ortakları ya da müşterileri için değil tüm topluma faydalı olma ilkesi çerçevesinde yürütmeyi hedeflemektedir(www.vakifkatilim.com.tr)."

2.3.6. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş

Kuruluşun kendi ifadesiyle kökleri çok eskilere dayanan banka,1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün etkisiyle Emlak ve Eytam Bankası adıyla kuruldu. Kuruluşunun ilk yıllarında aralarında ilk Meclis binası, Türk Ocağı binası ve Merkez Bankası binası gibi Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en seçkin örnekleri arasında gösterilen projeleri üstlendi. Kurulduğu dönemlerde ülkenin imarına ve istihdamına büyük katkı sağladı. Yıllar içerisinde değişen ülke ihtiyaçları sebebiyle birçok kez isim değişikliğine giden banka, Emlak ve Eytam Bankası olarak çıktığı yola, sırasıyla Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve son olarak Türkiye Emlak Bankası isimleriyle devam etti (www.emlakbank.com.tr)

Türkiye'nin en son kurulan katılım bankası olarak BDDK'dan faaliyet iznini alan Türkiye Emlak Katılım Bankası, yeniden açıldı.

"Emlak Katılım Bankası, başta inşaat sektörü olmak üzere ekonomik büyüme ve istihdama katkısı yüksek olan stratejik sektörlerle yönelik olarak, üreticilerden tüketicilere uzanan ekonomik döngüde sürdürülebilir ve herkes için erişilebilir finansman modelleri geliştirecektir. Bununla birlikte Emlak Katılım Bankası katılım bankacılığına yeni ürün ve hizmet modelleri sunarak katılım bankacılığının büyümesine, sektör payının artmasına önemli katkılar sağlayacaktır." (www.emlakbank.com.tr)

2.4. TÜRKİYE KATILIM BANKALARI BİRLİĞİ

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Mayıs 2018 itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren beş katılım bankasının üye olduğu, yönetim merkezi İstanbul'da bulunan Bankacılık Kanunu

gereğince kurulmuş tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının çatı kuruluşu olan TKBB’nin temelleri 2001 yılında Özel Finans Kurumları Birliği ile atılmıştır. Sonra Birliğin unvanı, 2005 tarihinde Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak değiştirilmiştir. “TKBB’nin amacı, serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde bankacılık düzenlemeleri ile ilke ve kuralları doğrultusunda katılım bankalarının hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir. Mevzuat gereği, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde TKBB’ye üye olmak zorundadırlar.”(www.tkbb.org.tr).

“Türkiye Katılım Bankaları Birliği, katılım bankacılığı sektörü pazar payının 2025 yılı itibariyle %15’e ulaşması ve sektörün dünya standardında finansal ürün ve hizmet sunar hale gelmesi amacıyla faaliyet göstermektedir. Bundan başka, mesleğin-gelişmesini temin etmek, meslek ilkelerini belirlemek suretiyle üyelerin birlik ve mesleğin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak, üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek amacıyla gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamak birliğin başlıca görevleridir” (<http://www.tkbb.org.tr>).

2.5. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARININ BAŞLICA GÖSTERGELERİ

Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının toplam fonları, kullanılan fonları, toplam aktifleri, özvarlıkları, personel sayıları ve şube sayılarındaki gelişimler aşağıdaki gibidir.

2.5.1. 2017-2018 Yıllarına Ait Başlıca Göstergeler

31.12.2017 tarihi itibariyle katılım bankalarının başlıca göstergeleri;

- Toplanan Fonları: 105.310 Milyon TL
- Kullanılan Fonları:106.733 Milyon TL
- Toplam Aktifleri: 160.136 Milyon TL
- Özvarlıkları: 13.645 Milyon TL
- Toplam Personel Sayıları:15.029 kişi

- Şube Sayıları:1.032 adet şeklindedir.

Tablo 2.2. Katılım Bankacılığı Başlıca Göstergeleri (Aralık 2017)

KATILIM BANKACILIĞI BAŞLICA GÖSTERGELERİ	
Toplanan Fonlar	105.310 milyon TL
Kullandırılan Fonlar	106.733 milyon TL
Toplam Aktifler	160.136 milyon TL
Özvarlık	13.645 milyon TL
Personel Sayısı	15.029 kişi
Şube Sayısı	1.032 adet

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

31.05.2018 tarihi itibariyle katılım bankalarının başlıca göstergeleri;

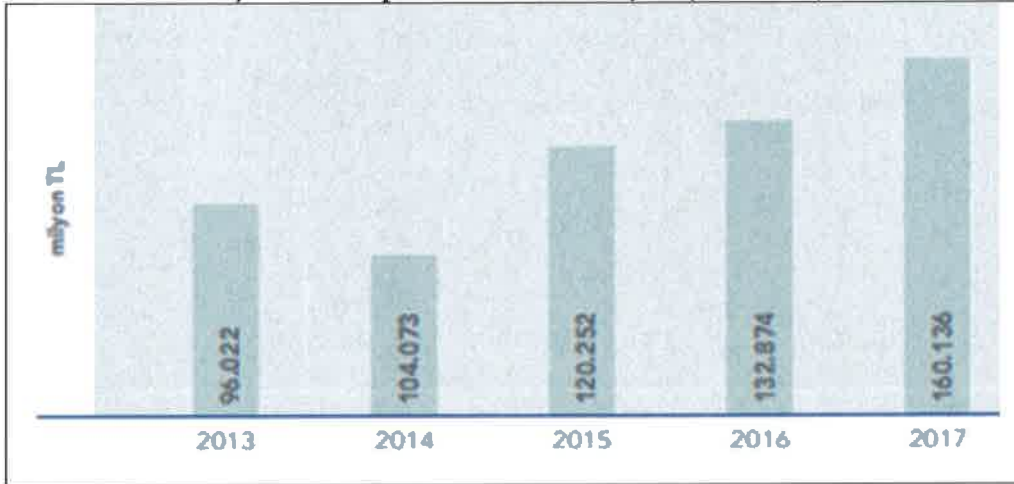
- Aktifler :181.962 Milyon TL
- Toplanan Fonlar :124.041 Milyon TL
- Kullandırılan Fonlar :126.061 Milyon TL şeklindedir.

Bu verilere bakıldığında katılım bankacılığının ciddi bir büyüme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Katılım bankacılığı segmentinin aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %21, krediler %26, katılım fonları ise %27 artış sergilemiştir. Türk bankacılık sektörünün 2017 yılsonu itibarıyla KOBİ'lere ayırdığı nakdi krediler %25 civarında iken katılım bankalarında bu oran %35 civarındadır. Bu oran, katılım bankalarının reel sektörle olan yakın ilişkisini göstermektedir.

2.5.2. Toplam Aktiflerin Gelişimi

Katılım bankacılığı segmentinin aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %21 artış göstermiştir.

Şekil 2.7. Toplam Aktiflerin Gelişimi (2013-2017)

Kaynak: BDDK (www.bddk.org.tr)

2.5.3. Katılım Bankalarının Başlıca Göstergeleri (Milyon TL,2016-2017)

Her yıl bir önceki yıla göre ciddi gelişim gösteren katılım bankaları mâli göstergelerinden de anlaşılacağı üzere artı yönlü rakamsal değişimler göstermişlerdir. 2016 yılından 2017 yılına geçişte, banka likiditeleri açısından önem arz eden toplam fonlar %29.2, kullandırılan fonlar ise %25.75 oranında artmıştır. İslami çerçevede kar elde etmeyi amaç edilen FFK'lar karlılıklarını da %43 oranında artırmışlardır.

Tablo 2.3. Katılım Bankalarının Başlıca Göstergeleri (Milyon TL, 2016-2017)

KATILIM BANKALARININ BAŞLICA GÖSTERGELERİ (MİLYON TL)			
	2016	2017	Değişim (%)
Toplanan Fonlar	81.505	105.310	29,2
Toplanan Fonlar TL	48.313	57.494	19,0
Toplanan Fonlar YP	29.984	43.180	44,01
Kıymetli Madenler	3.208	4.636	44,51
Kullandırılan Fonlar	84.880	106.733	25,75
Toplam Aktifler	132.874	160.136	20,52
Özkaynaklar	11.494	13.645	18,7
Net Kâr	1.106	1.584	43,1

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr), BDDK (www.bddk.org.tr)

Tablo 2.4. Bankaların Büyüklük Sıralaması (31.12.2017)

Sıra	Banka	Toplam Aktifler Milyar TL	Pay (%)	Ölçek
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	434.3	13.3	Büyük Ölçekli Bankalar
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	362.4	11.1	
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	325.2	10.0	
4	Akbank T.A.Ş.	316.0	9.7	
5	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	305.4	9.4	
6	Yapı Kredi Bankası A.Ş.	297.8	9.1	
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	270.6	8.3	
8	QNB Finansbank A.Ş.	125.9	3.9	Orta Ölçekli Bankalar
9	Denizbank A.Ş.	121.0	3.7	
10	Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş.	85.8	2.6	
11	Türk Eximbank	85.4	2.6	
12	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	57.1	1.8	
13	ING Bank A.Ş.	52.9	1.6	
14	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	39.1	1.2	
15	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	36.2	1.1	
16	Odea Bank A.Ş.	33.1	1.0	
17	Şekerbank T.A.Ş.	31.3	1.0	
	Diğer 34 Banka	278.4	8.6	Küçük ve Mikro Ölçekli Bankalar

Kaynak: (www.katilimdunyasi.com)

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının 2019 yılı itibariyle güncel şube sayısı:1134’tür.

Tablo 2.5. Katılım Bankalarının Güncel Şube Sayısı (2019)

Sıra	Banka	Şube Sayısı
1	Kuveyt Türk Katılım Bankası	422
2	Türkiye Finans Katılım Bankası	306
3	Albaraka Türk Katılım Bankası	232
4	Vakıf Katılım Bankası	91
5	Ziraat Katılım Bankası	82
6	Emlak Katılım Bankası	1

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankasının aktif müşteri sayısı 1,5 milyon sınırını aşmıştır. Katılım bankalarının hizmet ağındaki ATM sayısı 2.000’e yaklaşmış ve toplam POS (Üye İşyeri Cihazı) sayısı 100 bini aşmıştır.

2.6. KATILIM BANKACILIĞININ AMAÇLARI

Türkiye’de kamu bankalarının da sisteme dâhil oluşuyla birlikte güç kazanan ve daha fazla ilgi görmeye başlayan faizsiz bankacılık sisteminin diğer bankaların hedeflerinden farklı olarak gerçekleştirmek istediği bir takım hedefler vardır. Bu hedeflerden en temeli İslam dininin yaşandığı İslam toplumlarında, gerçek ve tüzel kişilerin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal faaliyetlerden faizi dışlamak ve faiz sonucunda oluşan adaletsizliği, sömürüyü, haksızlığı, zulmü ve dengesizliği ortadan kaldırmaktır. Bu ana hedefin bir türevi olarak toplum yaşamında ve dünyasında faizin hüküm sürmediği ve bankacılık sisteminin bütün işlemlerini yapan, ekonomide gerçek ihtiyaçları fonlayan bir alternatifi sunmak ta diğer bir amaçtır.

Katılım Bankaları bir mal-emptia karşılığında finansman kullandırmaktadırlar. Dolayısıyla finans dünyasındaki gerçek ya da tüzel kişiliklerin asıl ihtiyaçları ne ise onların alımını gerçekleştirmektedirler. Böylece füzuli ihtiyaçların ya da çok fazla lüks tüketimin biraz da olsa önüne geçilmektedir. Bu da ülke ekonomisine ciddi etki etmektedir. Bu açıdan bakıldığında ortaya çıkan diğer bir hedef; ülkelerin kalkınmasına, ülkelerin ekonomik açıdan güçlenmesine, fona ihtiyaç duyan birimlerin gerçek ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktır.

Dünya üzerinde faiz kavramının varlığından dolayı bankalar ile çalışmayan kişi sayısı çok fazladır. Bu durum, faiz hassasiyetine sahip fon sahiplerinin tasarruflarının “yastık altı” diye ifade ettiğimiz yerlerde, fonlarını kendi imkânları doğrultusunda muhafaza etmelerine yol açmıştır. İşte katılım bankaları-faizsiz finans kurumlarının varlığıyla birlikte, mevduat ya da ziynetlerini faiz içerisinde ya da faizli bankaların carilerinde değerlendirmek istemeyen kesimleri bu kurumlara yönlendirmiştir. Bu atıl fonların ekonomik sistem içerisinde değerlendirilmesi katılım bankalarının önemli amaçlarından bir tanesidir. Yastık altındaki fonlar faizsiz sistem içerisinde değerlendirilerek ülke ekonomilerine ciddi katkılar sağlanmıştır.

Özet olarak; faizsiz bankacılığın genel amacı, İslami prensiplere göre ülke ekonomisini geliştirmek ve kalkınmaya yardımcı olmaktır.

2.7. KATILIM BANKALARININ ÇALIŞMA PRENSİPLERİ VE KURUM KÜLTÜRLERİ

Katılım Bankalarını kâr-zarar ortaklığı prensibine göre çalışan kurumlardır. Onları diğer tüm bankalardan ayıran en önemli özellik, İslamiyet’e göre finansal sistemin içerisinde yer almalarıdır. Faizden uzak olan bu belirleyici unsur, faizsiz finans kurumları olan katılım

bankalarının diğer bankaların gerçekleştirdiği bazı işlemleri yapamamaya götürmüştür. Bu durum neticesinde bazı çalışma prensipleri ortaya çıkmıştır. Örneğin; katılım bankaları toplumsal yaşama, aile hayatına, bireylerin ruhsal durumlarına zarar verici nitelikte faaliyet gösteren işletmeler ile çalışmazlar, onların fonlarını toplayamazlar ya da fon kullandırma faaliyetinde bulunamazlar. Örneğin; katılım bankaları içki, sigara satan veya kumar, şans oyunları oynatan bir işletmenin herhangi bir ihtiyacını fonlayamazlar (Doğan, 2013: 13). Katılım Bankaları içerisinde faiz barındırmayan diğer bankacılık sistemi içerisindeki tüm enstrümanları bünyelerinde barındırmaktadırlar.

Kurum kültürü genel anlamıyla herhangi bir kuruma özgü davranışlar, inançlar ve alışkanlıklar bütünüdür. Bu kavram, o kurumun üyeleri tarafından paylaşılır, onların davranışlarını düzenler. Katılım Bankalarının kurum kültürleri muhafazakâr ve insani temeller üzerine kurulmuştur. Bu kurumlarda kâr amacı gütmeyen yanında insan odaklı bir finansın temelleri atılmıştır.

2.8. FAİZSİZ BANKACILIK FAALİYETLERİ VE ÜRÜNLERİ

Faizsiz Bankacılık hizmetinin ifasını yerine getiren katılım bankalarının faaliyetlerini,

- Fonların toplanması faaliyetleri
  - Fonların kullandırılması faaliyetleri
  - Diğer bankacılık faaliyetleri
- şeklinde tasnif etmek mümkündür.

2.8.1. Fon Toplama Faaliyetleri

Katılım Bankalarının diğer bankalara benzeyen fon toplama yöntemleri olduğu gibi kendine özgü fon toplama yöntemleri de vardır. Katılım Bankaları tıpkı diğer bankaların cari hesapları gibi kendi bünyelerinde cari hesapları barındırmakta ve fonları burada değerlendirebilmektedir. Katılım Bankaları normal bankalardan farklı olarak “kâr-zarar ortaklığı” prensibi temelinde çalışırlar. Bu kurumlar TL, döviz, kıymetli madenler gibi unsurları kullanarak katılım hesapları altında fon toplamakta ve bu fonları değişik şekillerde değerlendirmektedirler. Faizsiz bankalar bu fonksiyonları yerine getirirken faiz esas alınmaz. Prensipleri ortaklık olduğu için de önceden miktarı belirli olan sabit bir faiz yerine, ancak faaliyet sonucu miktarı kesin olarak belli olabilen kâr ve zarardan pay alırlar ve ortaklarına dağıtırlar.

2.8.1.1. Cari Hesaplar ile Fon Toplama

“Özel Cari Hesaplar” kavramıyla da anılan bu hesaplar, diğer bankalardaki vadesiz hesap aynı niteliktedir. Özel cari hesap bankacılık kanununda: “Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır.” şeklinde tanımlanmıştır.

Cari hesaplara katılım bankaları hiç bir şekilde faiz, kâr payı vb. herhangi bir getiri eklemesi yapmaz (Kalaycı, 2013: 12).

Cari hesap yoluyla müşterilerinden fon toplayan katılım bankası, borçlu konumdadır. Bankaya parasını ya da diğer menkul değerlerini yatıran gerçek ya da tüzel kişiler ise alacaklı konumdadır. Cari hesap finans sistemi içerisinde faaliyet gösteren tüm bankalar için önemli bir hesaptır. Önemli oluşu getirisinin fazla olmasından ve fon topladığı müşterilere herhangi bir getiri ya da pay vermeyişinden kaynaklanmaktadır. Bu hesaplardaki kar da zarar da bankaya aittir. Cari hesaplarındaki fonları müşteriler istedikleri zaman istedikleri şekilde talep edebilirler. Bu hesaplarda herhangi bir artma ya da azalma söz konusu değildir. Bankalar parasını muhafaza ettiği müşterilerinin cari hesaplarından herhangi bir zararı onlara yansıtamaz fakat kasa faaliyeti ve koruma faaliyeti karşılığında banka politikasına göre bir takım ücretler talep edebilirler.

Bir başka kaynağa göre vadesiz mevduat emanet gibidir görüşü getirilmiş ve cari hesap yerine ‘emanet hesabı’ denilmiştir. Emanet hesap, banka tarafından bankanın kendi faaliyet gösterdiği işlerde kullanılmak üzere açılan, para çekme ve yatırma konusunda hiçbir şart bulunmayan hesap şeklinde de tanımlanmıştır (Altan, 1998: 203).

2.8.1.2. Katılım Hesapları ile Fon Toplama

Katılım hesabı, katılım bankalarına yatırılan mevduat ve diğer kıymetlerin bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara ortak olma sonucu doğuran, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplara katılma hesabı denir (Aktepe, 2010: 72). Katılım hesapları en az 1 ay vadeli açılabilir. Bir aydan sonra gün eklemesi yapılabilir. Örneğin, 32 günlük hesap açılıp, tasarruf edilecek değer bu hesaba yatırılır ve 32 gün sonunda bankanın 32 gün boyunca göstermiş olduğu faaliyette değerlendirilen fona kâr payı yansıtılır. Tasarruf ettikleri fonları katılım bankalarında değerlendirmek isteyen ekonomik birimler TL, döviz, kıymetli maden olarak katılım hesabı açtırabilirler. Katılım

bankalarında toplanan fonların tamamına yakını (yaklaşık %90) yerli ve yabancı para cinsinden açılan katılma hesaplarına yatırılan fonlar oluşturmaktadır (Özulucan ve Özdemir, 2010: 33). Katılım bankalarında cari hesaptan ziyade katılım hesaplarının daha çok tercih edilmesine neden olan faktör çalışmanın birinci bölümünde üzerinde durduğumuz “kâr payı” kavramıdır.

Katılım Bankaları, bankaya ilk defa gelen müşteri adayı kişiye katılım hesabını,

- Faizli sistemde faaliyet gösteren diğer bankalar gibi faiz verilmediği,
- Yatırmayı düşündüğü paranın, oranı belli bir getiri karşılığında, bir mal ya da emtiya söz konusu olmaksızın üçüncü kişilere finansman olarak verilmeyeceği,
- Paranın veya kıymetli madenin katılım hesabında durduğu sürece bir havuzda değerlendirileceği,
- Paranın bekleme süresindeki banka performansı sonucunda bu paranın kâr ya da zarar edebileceği, yani garanti bir getirinin söz konusu olmadığı,
- Mutlak bir getiri söz konusu olmadığı gibi, yatırdığı anaparanın azalış ta gösterebileceği (zarar edebileceği) anlatılır.

Bütün bu faktörleri kabullenen müşteriler, âtil fonlarını katılım hesaplarında değerlendirebilirler.

Katılım hesaplarındaki bir diğer husus, sanki yatırılan fonun vade sonuna kadar çekilemeyeceği yanılgısıdır. Örneğin, bir aylık katılım hesabına 20.000 Türk Lirası yatıran bir müşteri, ister parasını yatırdığı gün isterse ayı takip eden diğer günlerde ister paranın tamamını isterse de bir miktarını çekebilir. Para çekildiği an vade bozulması olmaz, yalnızca çekilen tutarın kâr payından feragat edilmiş olur. Örneğin, 20.000 TL'nin 10.000 TL'si bir ay tamamlanmadan çekilirse, yalnızca kalan 10.000 TL'lik meblağının bir ay sonunda kâr payı alınabilir.

Katılım bankalarının 2005-2017 yılları arasında topladıkları fonların gelişimi ve tüm bankacılık sektöründeki toplanan fonlar içerisindeki payları aşağıdaki gibidir. Sektör içerisindeki katılım bankacılığı payı 2005 yılında %3.19 iken, 2017'de 6.12 olmuştur.

Tablo 2.6: Toplanan Fon Gelişimi(2005-2017)-(Bin TL)

Yıllar	Katılım Bankaları	Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü	Sektördeki Payı (%)
2005	8.369.000	39.67	261.948.000	3.17
2006	11.237.000	34.27	324.069.000	3,47
2007	14.943.000	32.98	371.927.000	4,02
2008	19.210.000	28.56	472.695.000	4,06
2009	26.841.000	39.73	522.415.000	5,14
2010	33.828.000	26.03	631.119.000	5,36
2011	39.869.282	17.86	707.510.000	5,64
2012	48.198.000	20.89	783.888.000	6,15
2013	61.495.000	27.59	949.319.000	6,48
2014	65.405.000	6.35	1.056.679.000	6,19
2015	74.362.000	13.70	1.250.016.000	6,00
2016	81.505.000	6.60	1.459.269.000	5,58
2017	105.310.000	29.20	1.719.149.000	6,12

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Şekil 2.8. Toplanan Fon Gelişimi (2005-2017)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

2.8.2. Fon Kullanırma Faaliyetleri

Faizsiz bankacılık anlayışı ile faaliyet gösteren, özel cari hesaplar ve katılım hesapları yoluyla fon toplama faaliyetinde bulunan katılım bankaları, konvansiyonel bankalar kadar fazla olmasa bile birçok fon kullandırım yöntemine sahiptir. Dijitalleşen ve her geçen gün pratikleşen bankacılık ve finans sektöründe katılım bankaları da her geçen gün gelişime açık olmak zorundadırlar. Bu değişkenlik paralelinde katılım bankaları kendilerine yeni fon

kullandırım yöntemleri aramakta ve ortaya çıkarmaktadırlar. Bu durumun en önemli nedeni diğer bankalarla rekabet durumu ve işlem talepleridir.

Katılım bankalarında yeni fon kullandırım yöntemleri çıkması akabinde bu yöntemlerin İslami bankacılık prensiplerine uygun olup olmadığı sorunsalı ortaya çıkmıştır. Bir faaliyet ya da yöntemin Katılım Bankacılığı prensiplerine uygun olup olmadığını denetleyen “danışma kurulu” adı altında çalışan ekipler mevcuttur. Bu kurullar katılım bankacılığının sadece kâr etme amacıyla faaliyet göstermediğini, aynı zamanda İslami prensiplere uygun (icazet verilen) bir işlem olup olmamasını da gözetir. Katılım bankalarının danışma kurulları vardır. Bu kurullar ciddi kâr getirisi olsa bile tereddütlü hiçbir işlemin yapılmasına uygunluk vermemektedirler.

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden başlıcaları: Murabaha, mudaraba, müşarake, selem, leasing, teverruk, sukuk ve karz-ı hasendir. Faizsiz bankaların kuruluş tarihlerinden günümüze kadar en fazla ve yaygın kullandığı fon kullandırma yöntemi murabahadır. Günümüzde de katılım bankaları özellikle limit tahsis ettikleri kurumsal firmalara, küçük ve orta boy işletmelere ve bireylere murabaha yolu ile malları peşin almakta ve vadeli satış işlemini gerçekleştirmektedirler.

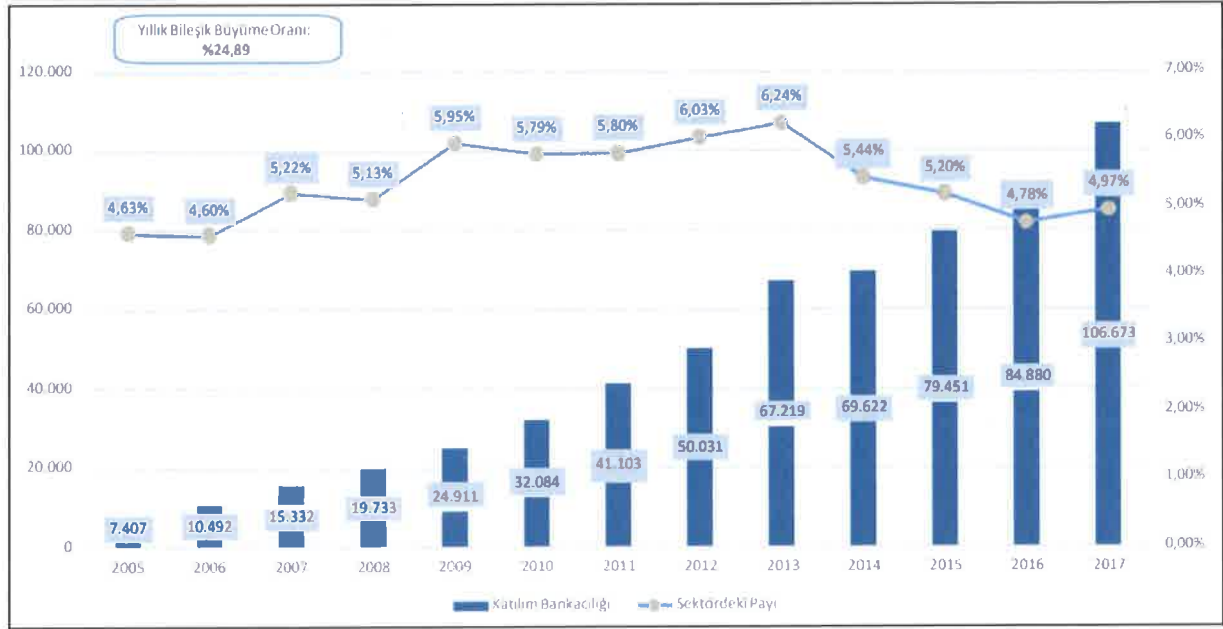
Katılım bankalarının 2005-2017 yılları arasında kullandırmış oldukları fonların gelişimi ve bu kullandırmaların tüm bankacılık sektöründe kullandırılan fonlar içerisindeki paylarını aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.7. Kullandırılan Fon Gelişimi (2005-2017)-(Bin TL)

Yıllar	Katılım Bankaları	Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü	Sektördeki Payı (%)
2005	7.407.000	51.35	160.005.000	4.63
2006	10.492.000	41.65	228.141.000	4.60
2007	15.332.000	46.13	293.928.000	5.22
2008	19.733.000	28.70	384.417.000	5.13
2009	24.911.209	26.24	418.684.000	5.95
2010	32.084.000	28.79	554.128.000	5.79
2011	41.103.435	28.11	708.771.000	5.80
2012	50.031.000	21.72	829.597.000	6.03
2013	67.219.000	34.35	1.077.495.000	6.24
2014	69.622.000	3.58	1.280.126.000	5.44
2015	79.451.000	14.11	1.526.847.000	5.20
2016	84.880.000	6.84	1.773.745.000	4.78
2017	106.673.000	25.74	2.145.479.000	4.97

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Şekil 2.9. Kullandırılan Fon Gelişimi (2005-2017)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

2.8.2.1. Murabaha

TDK murabahayı “Bir malı üzerine kâr koyarak satma; tefecilik; karaborsa” şeklinde tanımlamıştır (www.tdk.gov.tr).

Faizsiz bankacılık fon dağıtma faaliyetleri arasında en fazla kullanılan murabaha, katılım bankası müşterilerinin talep ettiği varlığı peşin olarak satın alarak müşterisine taksitli ve kârlı olarak satma işlemi şeklinde de tanımlanır.

Ekonomik sistemin elamanı olan kişiler, ihtiyaç duydukları malları eğer imkânları var ise peşin olarak alırlar. Fakat imkân bulamamaları durumunda faiz unsuruna yaklaşımadan ihtiyaç duydukları malı temin edebilmenin önemli yollarından biri murabaha’dır.

Konvansiyonel bankaya gidip faiz unsuru ile karşılaşmak istemeyen müşteri, katılım bankasından söz konusu malın satın alınmasını istemektedir (Özgür, 2007: 63). Katılım bankası da bu malı peşin olarak satın aldıktan sonra, belli bir kâr payını da üzerine ekleyerek müşterinin ödeme gücüne göre vadeli bir şekilde satmaktadır. Bu aşamada dikkat edilmesi gereken unsurlar vardır. Alınması düşünülen mal müşteri tarafından da bulunabilir, banka tarafından da müşteriye sunulmuş olabilir. Önemli olan şey mal ile ilgili daha önceden bir alım-satım işleminin satıcı ve alıcı kişiler arasında gerçekleşmemiş olması ve herhangi bir peşinat ya da bedelin taraflar arasında alınıp verilmemiş olması gerekir. Örneğin, 250.000 TL değerindeki bir ev ile ilgili anlaşan alıcı ve satıcı aralarından 150.000 TL’yi alıp verdiler ve 100.000 TL’si için de katılım bankalarının herhangi birinden fon kullanmak isterlerse bu

işlem şekil şartlarında uygun olsa bile sakıncalıdır. İşlemin gerçekleşmesi için katılım bankacılığı aracılığıyla akitleşilmesi, peşinatın kullanılacak fon ile birlikte satıcıya ödenmesi daha sağlıklı olacaktır.

Murabaha (taksitli, karlı satış) yönteminde, işlemin üç tarafı vardır. Taraflar, işlemi yapacak katılım bankası, banka müşterisi ve talep edilen malın satıcısıdır. Murabaha işlemi banka müşterisinin ya da müşteri adayının sahip olmak istediği varlığı ilgili satıcıdan peşin olarak satın alıp (ya da vekaletle müşterisine satın aldırıp), müşterisine vadeli olarak ve karlı olarak satması işlemidir (Özyurt, 2015: 49). Bu işlem tamamlandığında işlemde üç taraf da fayda görür, satıcı malını satıp parasını peşin alır; alıcı ihtiyacı olan malı taksitli olarak elde etmiş olur, banka da peşin aldığı malı taksitli olarak satmış ve kâr etmiş olur.

Murabaha işlemi her zaman elinde nakit bulunmayan kişinin ihtiyacının temin edilmesi şeklinde gerçekleşmez. Bazen kişiler ellerinde kaynak bulunmasına rağmen, bu kaynaklarını başka bir işe kanalize etme isteği sonucunda da murabaha yöntemiyle mal almak isteyeceklerdir. Burada mal diye ifade ettiğimiz şey konut, araç, arsa, tarla, beyaz eşya v.b. olabilir. Bunlar dışından ticari firmalar açısından konuyu irdeleyecek olursak, bir müteahhidin inşaat malzemesi alımlarının yapılması, bir diş hekimine makine ekipman finansmanı veya bir mobilyacıya hammadde alım işlemleri de murabaha işleminin konusudur. Ticari firmalar ellerinde hammadde alımı için kaynak olmaması durumunda, tedarikçilerinden malları çoğu açık hesap (veresiye) ya da ileri vadeli çek ile almak isterler. Bu durumlarda malın fiyatında herhangi bir iskonto talebinde bulunsalar dahi bunu çoğu zaman başaramazlar. İşte bu durumlarda murabaha yöntemi devreye girer. Katılım bankasında “işletme finansmanı” limiti bulunan ticari firma, tedarikçi firma ile malzeme alımını peşin alacakmış gibi pazarlık yapar. Daha sonrasında “sipariş” kavramı devreye girer ve parası katılım bankası tarafından ödenen mal-entia alıcı firmaya teslim olur.

Murabaha işlemlerinde dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan bir tanesi de “sipariş vekâleti” işlemidir. Alım-satım söz konusu mal için herhangi bir para ödenmeden ve alım satım gerçekleşmeden, katılım bankası tarafından aranan alıcıya vekâlet verilir. Vekâlet sözlü ya da yazılı olabilir. Açıkça vekâlet verilmedikçe vekâlet verilmiş olmaz. Ancak vekâlet vermek için “vekâlet” lafzı ve türevlerinin kullanılması zorunlu değildir. Başka türlü sözlerle de vekâlet gerçekleşebilir. Vekilin kendisine vekâlet verildiğinden haberinin olması şarttır. Kime vekâlet veriliyorsa onun açıkça tayin edilmesi de gerekir. Örneğin, araç alacak bir kişi notere satıcı ile birlikte gitmeden önce katılım bankası yetkilisi tarafından aranır. Alacağı aracın markası, modeli vs. söylenir ve “almak üzere ilgili katılım bankası tarafından vekil tayin edildiniz.” denir. Kimilerine göre gereksiz gibi görülse bile vekâlet

işlemi yapılmadan gerçekleşen satışlarda katılım bankasının durumu tespiti sonucunda işlem kurum tarafından gerçekleştirilemez ve tıkanır.

Katılım bankası çalışanları, limitli murabaha kullanacak müşterilerine “Faizsiz bankacılık ilkeleri gereği talep ettiğiniz malın önce banka adına peşin alınması ve tarafınıza taksitle satılması gerekmektedir. Bizden talep ettiğiniz mallar için banka adına sipariş vermeye, ücret ödemeye, teslim almaya vs. vekilsiniz” türünden bir ifade kullanmalıdırlar. Vekâletin kabulü açık olarak yapılabilir (vekâletinizi kabul ettim vb.). Ancak bu zorunlu değildir. Kendisine vekâlet verme irade beyanı ulaşan kişi, vekâletin gereğini yerine getirdiği zaman vekâleti kabul etmiş sayılır (www.katilimbancaciligi.com).

Katılım bankacılığında gerçekleştirilen murabaha işleminin önemli bir kistası da alım satıma konu malın hayali olmaması, fiziken var olması ve İslami prensiplere uygun bir mal olması durumudur. Katılım bankalarının faaliyetlerine başladıkları ilk zamanlarda, bankanın malı satın aldıktan sonra satması durumu söz konusu idi. Fakat malı satın almak isteyen müşterinin sonradan vaadini yerine getirmemesi banka için ciddi bir risk oluşturacağından, bunu önlemek için müşterinin bankaya başvurusunun veya talimatının yazılı olması istenmeye başlandı. Yine örneğin bir ev alım-satım işleminde malın önce banka adına devrolması sonra bankadan alıcı kişiye devrolması ciddi operasyonel yoğunluk ve mâliyet oluşturacağından katılım bankaları vekâletli satış işlemleri ile murabaha yapmaya başladılar ve hala böyle devam etmektedir.

Faizsiz bankacılığın en fazla kullandığı fon dağıtma yöntemi olan murabahanın FFK'ları için önemi çok fazladır. Amaçları İslami çerçevede kar elde etmek olan katılım bankaları için murabaha karlı bir araçtır. Bu bakımdan en derinlemesine incelenmesi gereken yöntem budur. Murabaha yöntemiyle hangi malların fonlanabileceği, finanse edilebileceğini önemlidir. Örneğin; ekonomik hayatın en önemli elemanlarından olan firmaların ihtiyaç duydukları malzeme, hammadde, mamul, yarı mamul, makine gibi varlıklar ve yine bireylerin ihtiyaç duydukları ev, araba, arsa, işyeri vb. varlıklar verilebilir. Örneğin; inşaat sektöründe faaliyet gösteren bir yap-sat firmasının tüm malzeme alım ihtiyaçları murabaha yapıp temin edilebilir. İnşaat firması için konut yapımında kullanılan her türlü malzeme bir ara malıdır. Örneğin demir alımı yapılacağını varsayalım, önce müteahhit firma bankada limit kontrolü yaptırır, daha sonra satıcı firma ile irtibatlaşıp fiyat tespiti yapılır ve bağlantı yapılır. Daha sonra murabaha işlemi için müracaat formu, geri ödeme planı vs gibi evrakların imzaları atılır. Bu arada satıcı firma proforma fatura keser. Proforma fatura malın hangi firmaya, ne kadarlık

bir birim fiyattan, ne kadar miktarda verileceğini gösteren, ürün toplam fiyatları ve katma değer vergisinin detaylı bulunduğu bir bilgilendirme aracıdır. Proforma fatura ile birlikte imzaları alınan evraklar banka yerel şubesi tarafından sevk edilir ve operasyonel süreç başlar. Operasyonel süreçte murabaha işleminin en önemli unsurlarından biri olan sipariş vekil tayin işlemi devreye girer. Satıcı firma faizsiz finans kurumu genel müdürlük operasyon biri tarafından aranılır, malın teslim olup olmadığı sorgulanır. Eğer sipariş vekil tayin işlemi öncesinde malın teslim olduğu bilgisi alınırsa işlem gerçekleşmez. Katılım bankaları daha önceden üzerinde akitleşmiş ve taahhüt gerçekleşmiş işlemleri fonlamazlar. İşleme alakalı para ödenmemiş olmalı, mal ve hizmetin teslim itfası gerçekleşmemiş olmalıdır. Eğer bunlar gerçekleşmedi ise, satıcı firmadan fatura kesmesi istenir ve faturanın katılım bankasına ulaşması sonrasında ödeme satıcı hesabına gerçekleşir. Katılım bankalarında sadece fatura kesilmesi durumunda ödeme yapılır diye bir durum yoktur. Eğer satıcı firmadan faturanın ileri bir tarihte kesileceği bilgisi alınmış ise “avans ödeme” devreye girer. Avans ödeme faturası ileri tarihte kesilebilecek bir mal ya da emtiya için yapılan ödemedir. Katılım bankası bu durumda faturanın hangi tarihler arasında kesileceğini içeren bir taahhüt yazısını satıcı firmaya mail ya da fax yolu ile iletir ve bu forma imza alınır. Ticari firma açısından bu şekilde olan murabaha işlemi bireyler için de bu şekildedir.

2.8.2.2. Mudaraba

TDK'ya göre Mudaraba: “Bir tarafın emek diğer tarafın sermaye sağlayarak kâr veya zararın paylaşımına dayalı olarak gerçekleştirilen ortaklık biçimi” şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr). Bu tanımda da söylendiği üzere Mudaraba finans sektöründe emek-sermaye ortaklığı şeklinde bilinir. Daha net bir ifadeyle, iki taraftan birinin emek, bilgi ve deneyimini, diğer kişinin ise sermayesini ortaya koyarak gerçekleştirdikleri bir olgudur (Kalaycı, 2013: 13).

Kazançlarını zamanla tasarruf haline dönüştüren fon sahipleri, bu kaynakları kendileri yönetecek durumda olabilirler ya da olmayabilirler. Bilgisi, tecrübesi bu kaynakları yönetmeye uygun olmayan ya da kaynaklarının daha uzman kişilerce yönetilmesi gerektiğini düşünenler ile bilgi sahibi, yetenekli ve ticari yatkınlığı olan fakat sermayesi bulunmayan kişiler, mudarebe aracılığıyla bir araya gelmektedirler. Bu ortaklık ile atıl kalan sermayeler ekonomiye katılmakta yastık altında kalmamaktadırlar. Bu işlemde önceden belirlenme ve anlaşma söz konusudur. İşlem sonunda iki tarafa belirledikleri oran üzerinden paylaşımında bulunurlar. Bu paylaşımındaki büyük kar, tahmin edileceği üzere sermayedar kişiye aittir.

Tahmini olarak karın %75'i sermayedarın, %25'lik kısmı ise emek sarf eden girişimci kişisindir. Bu işten zarar edilmesi de söz konusudur, bu durumunda ise emek sahibinin herhangi bir yükümlülüğü yoktur, risk tamamen sermaye sahibine aittir. Emek sarf eden girişimci kişinin zarar edilmesi durumunda tek kaybı emeğinin boşa harcanması, zamanının boşa gitmesi olacaktır (Hancı, 2007: 88).

İki aktörlü bir faizsiz bankacılık aracı olan mudarabada sermayedarı banka gibi düşünebiliriz. Banka, mudaraba işlemini mâli tahlil ve tahsis işlemlerinden sonra kar edeceğine inandığı girişimci kişi ile bu yola çıkar. Daha önce de bahsedildiği gibi zarar durumundaki tek sermaye kaybı bankanın olacaktır fakat banka yani sermayedar, girişimci kişinin herhangi bir ihmal, yanıltma, kandırma gibi bir duruma girmesi sonucunu kanıtlar ise sermaye kaybını girişimci kişiden istemesi durumu söz konusu olacaktır.

2.8.2.3. Müşarake

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBK)'nin yayımlamış olduğu faizsiz finans sözlüğündeki anlamıyla müşarake sermaye ortaklığı şeklinde tanımlanmıştır. Diğer yayın literatüre göre ise sermaye-sermaye ortaklığı şeklinde adlandırıldığı da görülmüştür. Bir önceki başlıkta detaylandırılan mudaraba, emek-sermaye ortaklığı idi. Müşarake de ise iki taraflı bir sermaye ortaklığı söz konusudur. Bu uygulamada, katılım bankası ile sermayedar kişi bir projeyi gerçekleştirmek ya da geliştirmek için emek ve sermayelerini ortaya koyarak bir ortaklık kurarlar. Müşarake ortaklığında, kar edilmesi durumunda ortaya çıkan kar taraflarca önceden belirlenen oranlar dâhilinde, sermaye katılımına göre belirlenir. Ortaklıktan zarar durumu oluşması durumunda, mudarabada olduğu gibi tek taraflı bir katlanma söz konusu olmaz, zarar sermaye oranında paylaşılır (Türkmenoğlu, 2007: 53).

2.8.2.4. İcara-Finansal Kiralama-Leasing

İcara, yaygın ve bilinen adı ile finansal kiralama bir gayrimenkulün veya makinenin kiraya verilmesidir. Değişik finansal kiralama tanımlamaları içerisinde, en açık tanımlama Avrupa Leasing Birliği (European Leasing Association) tarafından yapılmıştır. Buna göre, "finansal kiralama", belirli bir dönem için kiralayan (lessor) ve kiracı (lessee) arasında imzalanan ve üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise, kiracıda bırakan bir sözleşme olup, malın kullanımı belirli bir kira ödemesi karşılığında kiracıya verilmektedir (Şenay, 1987: 52).

Literatürde adı leasing olup Türkçemizde “kiralama” olarak kullanılmaktadır. Kiraya verilen varlık, kira verene belirli süre için getiri sağlamaktadır. Burada bir iş sahibinin üretim veya faaliyetlerine devamı için gerekli bir aracın veya taşınmaz bir varlığın Katılım Bankası'nca satın alınarak üreticiye veya destek isteyene kiralanması hususu vardır. Üretici söz edilen makineyi bir süre kullanmasına karşılık belirli bir kira meblağı ödemektedir.

İcara (Finansal Kiralama)'da tüm şartlar açıkça yazılmalı, her durum ifade edilmelidir. Anlaşma açık olmalıdır, tarafların sorumlulukları ve faydaları açık bir şekilde belirtilmelidir. Kira belirli, bilinen bir süre için ve bilinen bir fiyatla olmalıdır.

İcara (Leasing), farklı şekillerde gerçekleştirilir. İlk yöntemde katılım bankası kiralamaya konu varlığı satıcısından satın alır ve müşterisine kiralar. İkinci yöntemde faizsiz banka müşterisi kendisine ait olan malı, katılım bankasına satar. Malın yeni sahibi banka olur. Banka sonra satın aldığı malı müşterisine kiralar. Burada müşterinin amacı nakit para elde etmek, bankanın amacı ise kar elde etmektir. Bankanın bu varlıktan aldığı kiraların toplamı varlığın alım mâliyetinden fazladır. Buradaki fazla tutar bankanın karıdır ve bunun için katılım bankaları finansal kiralama yaparlar.

2.8.2.5. *Selem*

Selem, İstisna, Selem Satışı olarak farklı isimlerle anılan kavram; peşin ödeme ve söz konusu malın vadeli alınması şeklinde oluşan bir işlemdir. Selem işleminde alınacak malın ödemesi nakit olarak sözleşme esnasında yapılır ancak satın alınan varlığın teslimatının, önceden belirlenmiş tarihe kadar ötelendiği alım satım konulu işlem şeklinde de tanımlanabilir.

Selem İslamiyet'in ortaya çıktığı dönemde de uygulanmıştı. Çiftçiler selem ile hasat döneminde elde edecekleri ürünü mahsul ekimi zamanında satarak tohum ve gübre ihtiyacını bu uygulama yolu ile elde ederlerdi (Kınalı, 2012: 91). Selem Katılım bankacılığı fon dağıtma yöntemleri arasında en az kullanılan yöntemlerden bir tanesidir.

2.8.2.6. *Karz-ı Hasen*

Karz-ı Hasen İslamiyette faiz kavramının haram olması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Bu finansman yöntemi anaparanın yani kişiye verilen tutarın geri ödenmesinin dışında başka bir şey gerektirmeyen kredi niteliğindedir. Karz-ı hasen verilebilmesi için önce karşılığında bir fazlalık almadan verilen bu krediyi almak için gerekli muhtaç durum söz konusu mu buna bakılır. Karlarını her geçen gün artırarak faaliyetlerine devam eden katılım bankaları bu tarz

kredilere ağırlık vermezler. Bu kredi genelde refahın artması, sosyal ve kültürel amaçlı verilir. Katılım bankaları bazen de üretimini desteklemek istedikleri bir ürün ya da proje için bu krediyi verebilirler. Bazı katılım bankaları yalnızca personellerine, net maaşlarının belirli katları kadar karz-ı hasen ödemesi yapmaktadırlar.

2.8.2.7. Sukuk

Son yıllarda dünya ekonomisinin göstermiş olduğu büyüme trendi ve gelişmelerle beraber, finansal piyasalar ve ekonomi gelişmektedir. Her geçen gün gelişime açık yönü ile ilerleyen bankacılık ve finans sektörüne yeni ürün katma ve kazandırma çabası büyük çabalar ve çalışmalar ile devam etmektedir. Faizsiz finans ürünlerinin de her geçen gün sayısı artmakta ve cazip hale getirilmektedir. Faizsiz finansal ürünlerini çeşitlendirmek, farklı ürün ve hizmet sunmak ve faizli bankalardan inançları gereği uzak duran yatırımcıları piyasaya çekmek için iyi bir alternatif oluşturmaktadır (Aslan, 2012: 1). Sukuk son yıllarda faizsiz finans sektörünün en popüler olan ürünüdür. Sukuk kelimesi Arapça'daki "sak" kelimesinin çoğuludur. Sak, sözlük anlamıyla "yazılı belge, resmi tutanak" demektir. Katılım Bankacılığı ürünleri arasında son yıllarda en büyük atılım ve gelişmeyi gösteren ürün "kira sertifikası" olarak ta bilinir ve kaynaklarını sukukta değerlendiren ekonomik birimlere verilen yüksek getiriler sayesinde son yıllarda büyük talep görmekte ve tercih edilmektedir.

Sukuk-Kira Sertifikaları, varlık kiralama şirketlerince ihraç edilen ve sahiplerinin bu varlık veya haktan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarına imkân veren, faizsiz bankacılık esaslarına uygun menkul kıymetlerdir(www.turkiyefinans.com.tr). Sukuk, inancı gereği faizden uzak kalmak isteyen katılım bankaları müşterileri için belli bir gayrimenkule dayanan, güvenli bir yatırım aracıdır. Bu ürün yatırımcılara vade sonunda alacakları getiri oranını yatırım öncesinde kesin olarak sunabilmekte olup, sukukta sabit getiri avantajına vardır. Yani sukukta yatırımcı ne kadar süre sonunca ne kadar getiri elde edeceğini bilir. Sukuk sabit getiri, belirli oranda getiri özelliği ile kar paylı hesaplardan ayrılır.

Kira sertifikalarına tasarruflarını yatan kişiler, paralarını çekmek istediklerinde sertifikaları ikincil piyasada işlem görür ve hemen likit bir kaynağa çevrilebilir. Sukukta belirsizlik yoktur, bu açıdan cazip bir finansman değerlendirme aracıdır. Sukuk tamamen İslam hukuku ve prensiplerine göre şekillenmiş, Türkiye faizsiz finans piyasası için iyi bir yatırım ve finansman alternatifidir. Özellikle faiz hassasiyeti bulunmayan, paralarını ya da diğer menkul değerlerini faiz karşılığında bankaların vadeli hesaplarında değerlendiren kişilerin,

onlara sukuk ile birlikte yüksek getiri vaadi sunulması ile birlikte faizsiz sisteme bir fon akışını da etkilemektedir.

2010-2017 yılları arasında Türkiye’de gerçekleştirilen toplam sukuk ihraçları ve hangi kuruluşlar tarafında gerçekleştirildiği aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.8. Toplam Sukuk İhraçları (2010-2017)

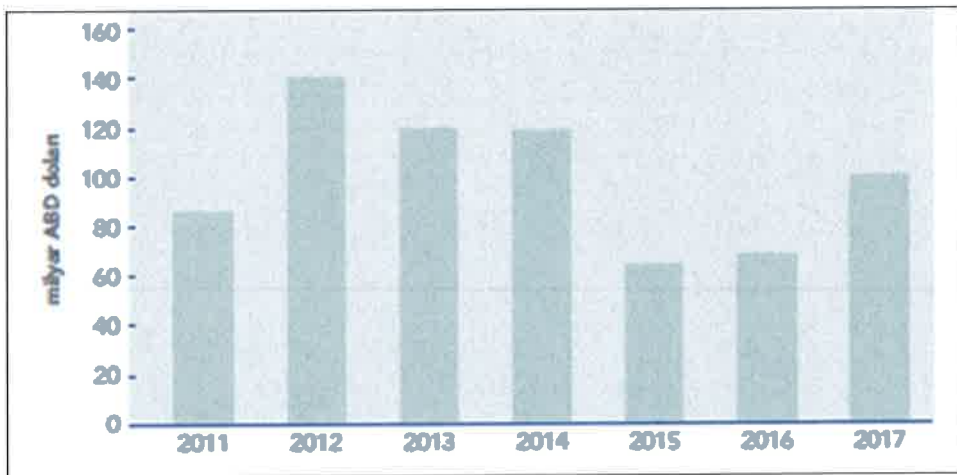
2010-2017 Yılları Arası Toplam Sukuk İhraçları	
2010-2017 Yılları Arası	Toplamı (Bin TL)
Katılım Bankaları	23.084.605
Özel Şirketler	325.000
Kamu	36.839.914
TOPLAM	59.924.519

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, MKK. TKBB

Dünyanın değişik bölgelerinde, kamu sukuk ihraçlarında artış izlenmiştir. 2016 ve 2017 yıllarında dünyanın farklı bölgelerinde devletlerin sukuk ihracına artan oranda başvurduğu görülmüştür.

Aşağıda 2011-2017 yılları arasında gerçekleşen küresel sukuk ihraçları verilmiştir.

Şekil 2.10. Küresel Sukuk İhraçları (2011-2017)

Kaynak: TKBB www.tkbb.org.tr

2.8.2.8. Sat-Geri Kirala

Sat-Geri Kirala aslında Leasing demektir ve çalışmamızda daha önce detaylı açıklanmıştır. Sat-Geri Kirala Leasing sisteminin ayrı bir modelidir. Sat-Geri Kirala, bir yatırım malının sahipliği leasing şirketinde kalarak belirlenen kiralar karşılığında kullanım hakkının devredilmesi yani kiralanması ve sözleşmede belirtilen sözleşme süresi sonunda mülkiyetinin kiracıya devrolmasını sağlayan bir finansman biçimidir. Leasing bir finansal kiralama sözleşmesine bağlıdır. Finansal kiralamada, finansal kiralamaya konu olan malın mülkiyet hakkı kiralayanda (yani katılım bankasında) kullanım hakkı kiracıdadır ve sözleşme sonunda malın mülkiyet hakkı devir bedeliyle kiracıya verilir.

Leasing'e konusu mal, kiracının talebi üzerine üçüncü bir kişiden alınabilir. Malın üçüncü bir şahıstan temin edilmesinin dışında kiracı sahip olduğu malı önce katılım bankasına satar, sonra ilgili mal KB tarafından kiracıya kiralanır. İşte bu Sat-Geri Kirala modelidir (www.kuveytturk.com.tr).

2.8.2.9. Müzaraa ve Musakat

Müzaraa, tarım ve zirai alandaki bir ortaklaşmadır. Ortaklık tipinde bir taraf emeğini, diğeri ise arsa, arazisini ortaya koymaktadır. Bu açıdan mudarabe ile benzerdir. Yapılan zirai faaliyetten elde edilen getiri ortaklar arasında önceden belirlenmiş bir oranda paylaşılmaktadır (Akgüç, 1987: 143). Musakat da Müzaraa gibi tarımsal alanda kurulan bir ortaklıktır. Genellikle bu tür ortaklıklarda bir meyvelik vardır. Musakat'ın diğeri bir anlamında, meyvesini paylaşmak üzere bağ veya hurma ağaçlarını sulayıp hizmet etmek için bir işçiye teslim etmek üzere yapılan akit şeklinde tanımlanmıştır (İslam Ansiklopedisi, 2006: 70).

2.8.2.10. Gayrinakdi Fon Kullanım Araçları

Katılım Bankalarının nakdi fon kullandırma yöntemleri yanında gayrinakdi bir takım fon kullandırım ürünleri de vardır. Bu ürünler, teminat mektupları, referans mektupları, çek karneleri ve akreditif işlemleridir.

Akreditif işlemleri, faizsiz bankaların müşterileri lehine garanti verip, dış ticaret işlemlerine aracılık etmek için açtığı işlemlerdir. Faizsiz sistemdeki bankalar, özellikle dış ticaret ile ilgilenen müşterilerinin gerçekleştirmiş uluslar arası ticarete yönelik ödemelerin

gerçekleştirilmesi için müşterileri lehine gayri nakdi kredi niteliğinde akreditif kullandırımında bulunurlar (Yahşi, 2014: 52).

Teminat mektupları faizsiz finans kurumu müşterileri lehine bir malın teslimi, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi gibi konularda muhatap kuruluşa hitaben FFK tarafından verilen taahhüttür. Teminat mektupları müşteri talebine, ihale detayına göre Türk Lirası ya da yabancı para olarak düzenlenebilirler. Bu gayri nakdi ürün iş yapılması hedeflenen resmi kurum ve kuruluşlara ya da diğer gerçek ve tüzel kişilere bir güven verir, iş hacminizin genişlemesine katkıda bulunacak bir niteliktedir.

Referans mektupları da teminat mektuplarının yanında isteğe bağlı verilen bir mektup türüdür. Genelde inşaat sektöründe ve taahhüt gibi işler ile meşgul olan kredili müşterilere yönelik düzenlenen bir gayrinakdi ürün konumundadır.

2.8.3. Katılım Bankalarının Diğer Faaliyetleri

Katılım bankaları fon biriktirme ve kullandırma faaliyetleri dışında,

- Kredibilitesi iyi olan tüm tüzel kişiliklere her tipte çek karnesi bastırır ve teslim eder,
- Gerek ticari gerekse bireysel kredi kartı limiti tahsis edebilir ve teslim edebilir,
- Her türlü kıymetli maden ve döviz alım-satım faaliyetini gerçekleştirebilir,
- Gerçek ya da tüzel kişilerin tüm para transfer işlemlerini yapabilir,
- Yurt dışı para döviz transfer işlemlerini gerçekleştirebilir,
- Müşterilerinden gerek teminat gerekse tahsil amaçlı çek ve senet alabilir,
- Halk arasında otomatik ödeme talimatı diye ifade edilen her türlü fatura talimatı alınıp ödenebilir.
- Değişik boyutlarda kiralık kasa hizmeti sunabilir,
- Anlaşmalı olduğu bir sigorta şirketi aracılığıyla sigorta aracılık hizmetleri sunabilir,
- Müşterilerine yatırım hesabı açabilir ve hisse senedi alım satımına aracılık edebilir,
- Faaliyet konusu İslami prensiplere uygun olmak koşulu ile her türlü üye işyerine pos cihazı temin edebilir, gerekirse yazarkasa pos cihazlarına tanımlama yaptırılabilir.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere faizsizlik ve buna uygunluk prensipleri çerçevesinde olmak üzere, diğer bankalarda gerçekleştirilen birçok işlem katılım bankalarında da gerçekleşmektedir.

Katılım Bankacılığı genel olarak Türk finans piyasasına aşağıdaki ürünleri kazandırmıştır,

- Murabaha (Alım-Satım),
- Murabaha Kart-İhtiyaç Kart-KOBİ Kart-Esnaf Kart,
- Mudarebe,
- Muşareke,
- Karz-ı Hasen,
- Selem (Para Peşin, Malın Veresiye Satışı),
- İstisna ,
- Faizsiz Bireysel Emeklilik Sistemi-Otomatik Katılım Sistemi,
- Sukuk (Kira Sertifikası),
- Katılım Endeksleri ve Katılım Endeksine,
- Dayalı Borsa Yatırım Fonları,
- Katılım Sigortası,
- Yatırım Vekaletidir.

2.9. Katılım Bankaları ile Diğer Bankalar Arası Analiz

Faizsiz sistemde faaliyet gösteren katılım bankaları diğer bankalara alternatif olarak kurulmuştur. Diğer bankalardaki faaliyetlere bir takım benzer faaliyetler barındırmalarına rağmen, temel faaliyet gösterme biçimleri farklıdır.

- Katılım bankaları özel cari hesap ve katılım hesapları adı ile, diğer bankalar ise ticari hesap ve vadeli mevduat hesapları aracılıkları ile fon toplarlar.
- Katılım bankaları, katılım hesaplarında değerlendirilen fonlara karşılık kar payı verirler, mevduat bankaları ise faiz verirler.
- Katılım hesaplarına verilen kar payının ne kadar olacağı belli değildir. Süre boyunca getiri havuzda birleşir ve vade sonunda kar payının ne kadar olduğu görülür. Mevduat

bankasındaki vade hesaptaki meblağ için verilecek faizin oranı hesap açılışında bellidir. Müşteri ne kadar para alacağını net bir şekilde bilir.

- Katılım bankalarından toplanan fonlar ticari ya da bireysel amaçlı, mal-emiya karşılığında dağıtılır. Diğer bankalardaki mevduatlar nakit kredi şeklinde, mal veya fatura karşılığı olmaksızın verilebilir.
- Katılım bankalarındaki kullandırım işlemlerinin ödemeleri satıcı hesaplarına yapılır. Diğer bankalarda böyle bir şart yoktur.
- Katılım bankaları gerçek finansman işlemlerini gerçekleştirirler, nakit kredi kullandırmazlar. Daha doğru bir ifade ile ticareti finanse ederler, diğer bankalar faiz karşılığında kredi verirler.
- Katılım bankaları kar-zarar yöntemi ile ortaklığa dayalı bir yapıdadırlar. Dolayısıyla yapılacak projenin gerçekliği ve sağlamlığı da çok önemlidir. Diğer bankalar müşterinin ne amaçla kredi kullandığı ile çoğu zaman ilgilenmezler, verilecek teminat kalitesi onlar için daha önemlidir.
- Katılım bankaları finansal kiralama işlemleri yaparlar, mevduat bankaları yapmazlar.
- Katılım bankalarından fon talep eden müşterilerin, belirli bir vade sonunda ödeyeceği tutar baştan bellidir. Bu tutar yaşanan ekonomik sorunlar veya krizler akabinde değişmez. Diğer bankalar bu tutarlarda değişikliğe gidebilir.
- Katılım bankaları kriz ve ekonomik bunalım gibi durumlarda vermiş oldukları kredileri geri çağırılmazlar, diğer bankalarda krediyi geri çağırma durumu söz konusu olabilir. Bu bakımdan katılım bankaları daha güvenilir bir duruş sergilemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

3.1. KATILIM BANKALARININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ ROLÜ VE PAYI

Türk Bankacılık Sisteminde 3 farklı tip banka görülmektedir. Bunlar,

- Mevduat Bankaları,
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları,
- Ve Katılım Bankalarıdır.

Türk Bankacılık Sistemi içerisindeki etkinliğini her geçen gün daha da artıran katılım bankaları, 2015 yılından sonra kamu bankalarının da katılım sektörüne adım atması ile birlikte sistem içerisinde iyice belirgin hale gelmiştir. Türk Bankacılık sistemi içerisinde aktif faaliyet halindeki 5 katılım bankası, 2017 yılında net dönem karlarını %43 oranında artırarak 1.584 Milyon TL'ye çıkarmışlardır. İslami bankacılık ya da faizsiz bankacılık olarak ta anılan katılım bankacılığı, özellikle son zamanlarda finans sektörünün ve bankacılık sisteminin hızla büyüyen ve gelişen alternatif, önemli bir parçası olmuştur. Son yıllarda pek çok kişi ve kuruluşun ilgi alanına giren İslami finans, sadece İslam ülkelerinde değil, dünya çapında da var olan, sürekli gelişen, dijitalleşip pratikleşen ve büyüme potansiyeli bulunan bir sektördür. Nitekim 2005 yılında toplam sektör içerisinde %2.44 olan katılım bankalarının payı, 2017 yılı itibariyle 160.136.000 TL toplam aktif ile %4.91'kadar yükselmiştir.

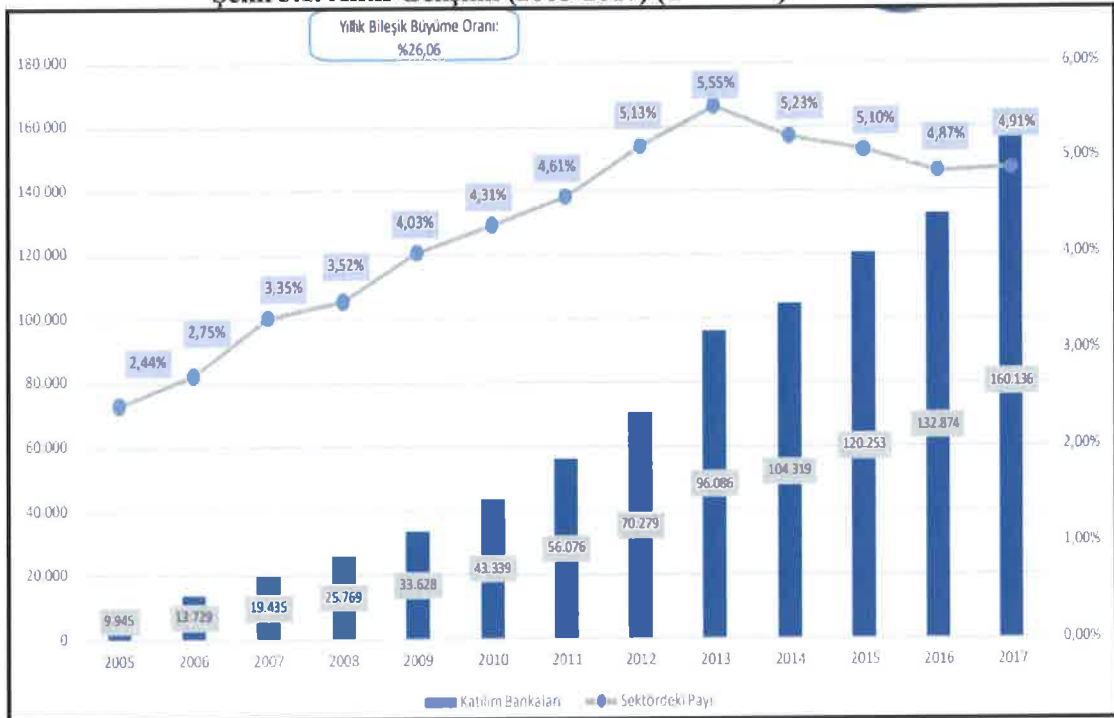
Türkiye'de sektör içerisinde her yıl daha başarılı bir periyot izleyen katılım bankaları, büyümeye ve sektör içerisindeki paylarını artırmaya devam etmektedirler. Türkiye'de katılım bankaları toplam aktifleri, öz kaynakları, topladıkları fonlar, verdikleri krediler, sermaye yeterlilik standart oranları, net kârlılık oranları ve çalıştırdıkları personel mevcutları açısından mühim bir noktaya gelmişlerdir.

2005-2017 yılları arasında katılım bankalarının aktif gelişimi ve sektör içerisindeki pay değişimi aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.1. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payları (BİN TL, 2005-2017)

Yıllar	Katılım Bankaları	Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü	Sektördeki Payı (%)
2005	9.945.431 TL	%36.26	406.915.000 TL	%2.44
2006	13.729.720 TL	%38.05	498.587.000 TL	%2.75
2007	19.435.082 TL	%41.55	580.607.000 TL	%3.35
2008	25.769.427 TL	%32.59	731.640.000 TL	%3.52
2009	33.628.038 TL	%30.50	833.968.000 TL	%4.03
2010	43.339.000 TL	%28.88	1.006.672.000 TL	%4.31
2011	56.076.929 TL	%29.39	1.217.711.000 TL	%4.61
2012	70.279.000 TL	%25.33	1.370.614.000 TL	%5.13
2013	96.086.000 TL	%36.72	1.732.413.000 TL	%5.55
2014	104.319.000 TL	%8.56	1.994.329.000 TL	%5.23
2015	120.253.000 TL	%15.27	2.357.453.000 TL	%5.10
2016	132.874.000 TL	%10.50	2.730.942.000 TL	%4.87
2017	160.136.000 TL	%20.51	3.257.819.000 TL	%4.91

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Şekil 3.1. Aktif Gelişimi (2005-2017) (Yüzde %)

Kaynak: TKBB, www.tkbb.org.tr

3.2. KATILIM BANKACILIĞININ TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Katılım bankaları Türkiye’de hayatını İslam dini çerçevesinde yaşamaya çalışan çok büyük bir nüfus tarafından benimsenmiş, her geçen gün gelişmesini sürdüren, ekonomiye olumlu katkıları olan yasal kuruluşlardır. Bu kuruluşlar Türk bankacılık ve mâli sisteminin

eksik kalan yanlarını tamamlayan ve bu yanları her geçen gün günümüz şartlarına göre geliştiren yapıdadırlar.

Finans dünyasına giriş yaptıkları günden itibaren mâli sistemi şartlar ve enstrümanları ile zenginleştirmişlerdir.

Katılım bankaları alternatif bir finansman kuruluşudur. Çeşitli sebepler ile finans sektörüne katılamayan fonları sisteme dâhil ederek likidite artışına ve piyasaların derinleşmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu fonları yeniden ticarete yönlendirmektedir. Aslında birbiri ile mücadele içinde olan ve finans sektöründen bir pay alan rakip niteliğindeki katılım bankaları bu yönleri ile diğer bankaları tamamlayıcı nitelikte olmuşlardır.

Katılım bankalarının verimleri her geçen gün artmakta ve katılım hesap havuzundan fon sahiplerine daha çok pay vermektedirler. Bu açıdan bakıldığında tasarruf sınıfının getiri talebini karşılamakta tatmin edici olmuşlardır ve kaynakları kendilerini geçen bir rolde olmuşlardır.

Katılım bankaları ticareti destekleyen, KOBİ ve esnaf odaklı kuruluşlardır. Ana fon kullandırım faaliyeti “mal” üzerine kurulu olduğu için üretimi doğrudan desteleyici rol oynarlar. Bu yönünden anlaşılacağı üzere katılım bankaları reel sektörü fonlarlar. Katılım bankaları, topladıkları fonları Türkiye’de faal KOBİ’lere ve esnaflara hammadde, ara malı, yarı mamul veya mamul ihtiyaçlarının temininde kullanmak üzere doğrudan üretimi ve yatırımı finanse etmektedirler. Bu işlemleri finanse ederken makul fiyat belirlemeleri, piyasada rekabetçi olmaları daha fazla iş yapmalarına ve ekonomik birimlere makul-uygun finansman imkânı sunmalarını sağlamıştır.

Katılım bankaları, ülke ekonomisini, ekonomik istikrarı, mâli yapıyı zedeleyici; genel ahlaka, toplumsal yaşantıya zarar verecek hiçbir işlemi yapmazlar. Sonunda yüksek kar getirileri olsa bile, geri ödenmesinin garanti olduğu bilinse bile bu tarz işlemleri kesinlikle gerçekleştirmezler.

Bu kurumlar, çalışmamızın ilerleyen kısmında detaylı irdelenecek olan istihdam hususunda ülke ekonomisine çok ciddi katkılarda bulunurlar.

Katılım Bankacılığı pratikleşen ve dijitalleşen bir sektördür. Katılım bankacılığı alanında yapılan araştırmalar ve çıkarılan pratik ürünler teknolojik açıdan ilerlemeye katkıda bulunmaktadır. Örneğin: kişi ya da kurumlar internet ya da mobil bankacılıklardan finansman taleplerini rahatlıkla girmekte ve resmi evraklarla tüm işlerini tamamlamaktadırlar. Bu dijitalleşme ve teknolojiye ayak uydurma ekonomik birimlere ciddi zaman kazandırmaktadır.

Katılım bankaları düzenli olarak denetlenen, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) denetimlerine tabi, ülke prosedürlerine ve çıkarlarına göre hareket eden kurumlardır.

Katılım Bankaları belirli sınırlar ve ciddi çalışma prensiplerine sahip, güvenilir kuruluşlardır. Her ne kadar Türkiye’de yaşanan, ülke ekonomisini, refahını ciddi manada olumsuz etkileyen; birçok şehidin verildiği 15 Temmuz hain darbe girişiminden sonra güvenilirliğini yitiren ve kapatılan Bank Asya Katılım Bankası, sektörü olumsuz etkilese de katılım bankaları güvenilirliklerini hala sürdürmekte ve finans sektörünün en güvenilir kurumları arasında yerlerini almaktadırlar.

Katılım Bankaları ekonomik sıkıntı, belirsizlik veya kriz dönemlerinde kullandıkları kredi oranlarını değiştirmez veya kredilerini geri çağırılmazlar. Bu bakımdan daha güvenilir ve krize dayanıklı yapıdadırlar. Birçok işlemi teminatlı yaptıkları için ve faiz işlemlerde kur ve faiz riskinden uzak olduklarından kriz dönemlerinden diğer bankalara nazaran daha az etkilenen durumdadırlar.

Katılım Bankaları gerçek ekonomiyi ve gerçek işlemleri finanse ederler, büyük kâr getirisi olsa dahi gerçek olmayan işlemleri yapmazlar. Örneğin, konut finansman oranı uygun olduğu için, nakit ihtiyacı olan bir kişiyi arkadaşının evini almış gibi göstererek konut finansmanı ödemezler. Katılım Bankalarının danışma kurulları vardır ve genelde aile içi, gerçek dışı işlemleri yapmazlar.

Katılım Bankası ve katılım bankasındaki portföy yöneticisi bir danışman niteliğindedir. Yapılması düşünülen yatırım hakkında araştırmalar yapar, sorular sorar ve işin mahiyetini öğrendikten sonra finansman talebi olan kişiye geri bildirimde bulunan ve yönlendiren bir pozisyondadır. Kredi meblağı, vade vs her türlü konuyu değerlendirir, süzgecinden geçirir ve yönlendirmeler yapar. Örneğin, inşaat firmaları kullanılan ara malları hızlı tüketen varlıklardır. Bir araç ya da konut finansmanındaki gibi uzun vadelerde finanse edilmemelidir. Kısa vadeli kullanılması gereken bu finansman uzun vadeli kullanılması durumunda firmayı olumsuz etkileyebilir. Bu noktada katılım bankası sadece kendi çıkarını düşünmez ve yönlendirme yapıcı bir statüdedir.

İslami bankacılık uygulaması finans sektörü içerisinde oldukça yenidir. Bu sürenin yeterince uzun olmaması, yatırımcılara yeterli güveni sağlamamakta, hâlâ bazı yatırımcıların katılım bankalarına şüpheyle yaklaşmasına yol açmaktadır (Perez, 1994: 19-21). İşte bu bağlamda katılım bankası çalışanına büyük işler düşmektedir. Sektörün tanıtılması, anlatılması için büyük bir çaba sarfedilmeli, sabırla çalışma sistemi tanıtılmalı, yatırımcılar şüphelerden arındırılmalıdır.

Katılım Bankacılığı, son yılların çok stratejik ürünü olan özellikle sukuk (kira sertifikası) sayesinde dış sermayenin ülke ekonomisine kazandırılmasında büyük etki yapmıştır. Özellikle Körfez sermayesinin Türkiye sınırlarına girmesinde yapılan 59 Milyar TL sukuk ihracının büyük katkısı olmuştur.

Katılım Bankalarında gerçekleştirilen her işlemin bir sebebi vardır ve resmi kayıtlara tabidir. Türkiye’de önemli bir sorun olan kayıt dışılığın azaltılmasına ve engellenmesine ciddi manada katkıları vardır. Katılım bankasında gerçekleştirilen her işlem fatura, proforma fatura, irsaliye v.b. resmi evraklar aracılığıyla gerçekleşir. Dolayısıyla her şey kayıtlara işlenir, devlet bu kayıtları mâliye ve vergi dairesi aracılığıyla izler ve devletin vergi gelirlerine katkıda bulunulur.

3.2.1. Katılım Bankalarının Gerçek Kişilere Katkıları

Temel felsefesi İslam olan katılım bankaları birey, aile ve toplum kavramlarına büyük önem vermektedir. Bir toplumu oluşturan en önemli yapı taşı olan bireyler ve ailenin huzur ve refah içerisinde bir yaşam idame etmeleri ancak onların gerçek ihtiyaçlarının karşılanmasından geçer. Kişiler, ihtiyaçlarını bazen kendileri karşılayamayabilirler işte burada katılım bankası devreye girer. Katılım bankası bireyi yönlendirir, amacı sadece kredi vermek değildir. Eğer mantıksız ya da uygunsuz bir alım-satım işlemi söz konusu ise gerekirse danışmanlık faaliyeti yürütür ve yönlendirmeler yapar. Katılım bankaları müşterilerinin maddi ve manevi dengesini gözeterek faaliyetlerine sürdürürler. Katılım bankalarında müşteri sadakati ve güveni üst düzeydedir. ‘Ben kazanayım, sende kazan’ mantığı ile işlem yaparlar ve büyümeyi hedef almışlardır (Kınalı, 2012:151). Katılım bankaları kişileri borçlanmaya sevk etmeden ne ihtiyaçları var ise direk onları karşıladıkları için bireyler ve aile açısından refah ve fayda artırıcı bir kurum konumundadırlar.

3.2.2. Katılım Bankalarının Tüzel Kişilere ve KOBİ’lere Katkıları

Katılım bankaları ticaretin direk içinde yer alır ve ticaretin nabzını tutan bir yapıdadırlar. Bu bankaların ana faaliyeti mal ve hizmet finansesi olduğu için küçük ve orta boy işletme diye ifade ettiğimiz esnaf ile yakın ilişkiye sahiptir. Türkiye ekonomisinin önemli bir parçası olan tüzel kişiliğe sahip KOBİ’ler, kendi faaliyet konuları içerisinde her türlü malın üretimini veya alım satımını gerçekleştirmektedirler. Bazen üretici, bazen tedarikçi bazen de aracı-komisyoncu vs gibi unvanlar ile ticaretin her aşamasında yer alan

KOBİ'ler, bireylerde olduğu gibi bazen finansmana ihtiyaç duyabilirler. Ticareti yapılan mal ya da emtiayı satıcı firmadan peşin alan katılım bankası, alıcı KOBİ firmasına bu malı vadeli satar ve ticarete bir akışkanlık kazandırır. Burada vurgulanması gereken iki nokta vardır. Birincisi alıcı firmanın vadeli ve daha yüksek bir fiyattan mal alımı engellenmiş, peşin alıyormuş gibi satıcı firmalar ile pazarlık yapıp ödemelerinin yapılması durumu söz konusu olmuştur. İkinci husus ise satıcı firmaya çek, senet vs gibi para kadar likit olmayan varlıkların verilmesi engellenmiş ve ticarete bir para akışkanlığı getirilmiştir.

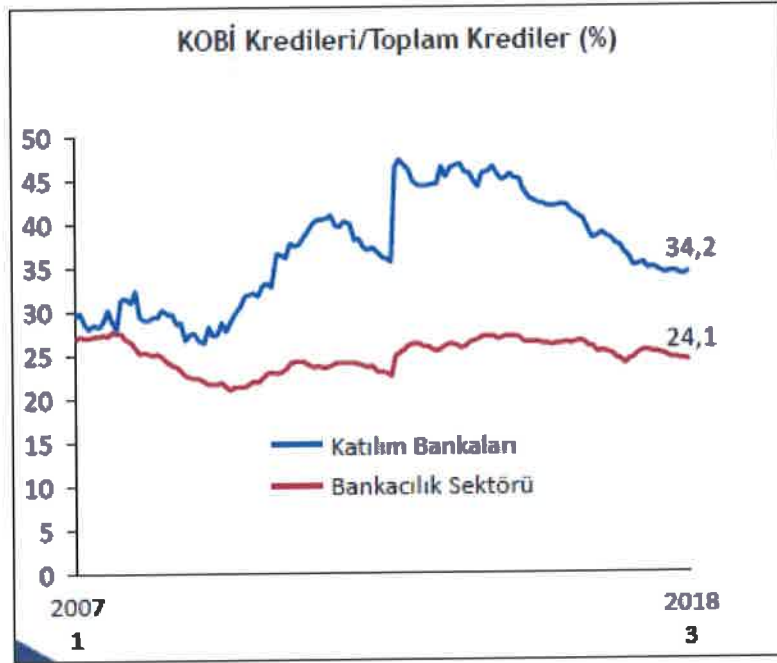
Kriz ve ekonomik belirsizlik dönemlerinde de katılım bankaları hep KOBİ'lerin yanında olmuştur. Çalışmamızda daha önce de bahsettiğimiz gibi bu dönemlerde kullanılan finansmanlarda kesinlikle bir oran artırma, ya da bunları geri çağırma durumları söz konusu olmamıştır.

Gerek hükümet politikaları gerekse katılım bankaları KOBİ'leri sürekli destekleyici politikalar ve kampanyalar yapmaktadırlar. Kredi garanti fonu diye ifade edilen (KGF) son zamanlarda gündemde olan ve KOBİ'lere teminatsız finansman kullanma olanağı sunan bir kampanyadır.

Katılım bankaları iş modelleri ve prensipleri gereği KOBİ'lere oransal olarak daha fazla finansman sağlamaktadırlar (TKBB Genel Kurul Sunumu, 2018).

Aşağıda 2007-2018 yılları arasında KOBİ kredileri, toplam krediler içerisindeki pay incelenmiştir. 12 yıllık periyoda bakıldığında katılım bankalarının toplam kredilerinin %34.2'si, tüm bankacılık sektörünün KOBİ kredi ağırlığının ise %24.1 olduğunu görmekteyiz. Bu veriler katılım bankalarının daha fazla KOBİ ve ticari odaklı çalıştığını göstermektedir.

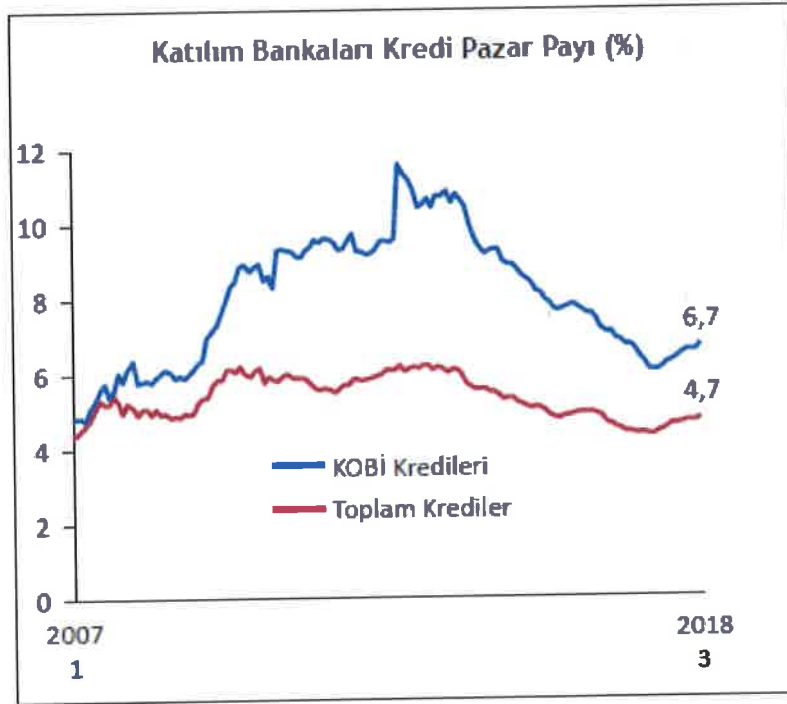
Şekil 3.2. KOBİ Kredileri/Toplam Krediler (2007-2018)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Katılım bankaları, 2007-2018 yılları arasında piyasada ihtiyaç duyulan toplam kredilerin %4.7'sini kullanmışken, KOBİ kredilerinin %6.7'sini kullanmışlardır. Yine bu veriler de faizsiz finans kurumlarının daha fazla KOBİ ve esnaf odaklı oluşunu göstermektedir.

Şekil 3.3. Katılım Bankaları Kredi Pazar Payı (2007-2018)

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

3.2.3. Katılım Bankalarının Atıl Haldeki Kaynakları Ekonomiye Katma Fonksiyonu

Türkiye’de finans sektörüne bakıldığında atıl durumda, üretime entegre olmayan yüksek tutarlarda fon bulunduğu belirlenmiş ve bu fonların ülke ekonomisine kazandırılmamasının temel sebeplerinden biri olarak da fon sahiplerinin faiz hassasiyeti sebebiyle konvansiyonel banka ve bu banka araçlarından uzak durmak istemesi belirlenmiştir. Yıllarca bankacılık ve faiz kavramlarının yakın bir ilişki içerisinde ve bir bütün olması, İslamiyet’e göre yaşayan ve ekonomik ilişkilerini de dinlerine göre şekillendiren kesimleri bankacılıktan soğutmuş ve kendi çabalarının ihtiyaçlarını karşılamaya ya da tasarruflarını kendi kendilerine muhafaza etme yoluna sevk etmiştir. Bu faaliyet bir noktaya kadar sınırlı kalmış ve zamanla karşılanamaz bir hal almıştır. Bunun sonucunda alternatif bir arayışa giren ve faizsiz finans ile katılım bankaları aracılığıyla tanışılmıştır. İşte katılım bankaları; farklı nedenlerle ekonomik sistemde yer almayan, sistemin dışına itilmiş, atıl haldeki fonları faizsiz bankacılık prensipleri çerçevesinde ekonomiye dâhil etmişlerdir. Faizden kaçınan gerek ulusal gerekse uluslararası fonlar için çekim alanı ortaya çıkaran KOBİ’lerin, bu temel fonksiyonunun yanında geleneksel diye adlandırılan bilindik bankacılık hizmetlerini de yerine getiriyor olmaları sebebi ile mevduat bankalarına ek olarak yeni bir alternatif oluşturmuş ve

bankacılık sektörünü zenginleştirmişlerdir. Katılım Bankaları, faizsiz finansal enstrümanları ile büyük bir boşluğu doldurmuş atıl durumdaki fonların finans ve bankacılık sistemine dâhil edilmesinde kendine has yöntemleri ile aracı olmuşlardır.

3.2.4. Katılım Bankalarının Mâli Sistemi Tamamlama ve Geliştirme Fonksiyonu

Katılım bankaları, Türkiye’de 1980’li yıllarda mâli sistemimizin çeşitli enstrümanlar ile çeşitlenmesi ve derinlik kazanması sürecinde, sisteme dâhil olmuş ve yeni bir finans modeli ile alternatif bir banka olmuşlardır (www.tkbb.org.tr). Muhtelif nedenlerle diğer bankalara mevduat olarak gitmeyen fonları yasaların izin verdiği çerçevede ve İslama uygun toplayan bu kurumların fonları, ülkemizde uzun vadeli sermaye piyasalarının geliştirilmesine ve derinleştirilmesine ciddi katkılar sağlayabilecek bir tür risk sermayesi niteliğindedir(www.tkbb.org.tr).

3.2.5. Katılım Bankalarının Gerçek İşlem Prensipleri ve Kayıt Dışılığın Önlenmesi

Türk bankacılık ve finans sistemi ile ilgili yapılan çalışmalar ve araştırmalarda Türkiye’de kullanılmayan, üretime aktarılamayan fazla miktarlarda kaynağın bulunduğu belirlenmiş ve bu kaynakların ülke ekonomisine yeniden kazandırılmamasının en belirgin sebeplerinden biri olarak da fon sahiplerinin faizden uzak kalmak, faizsiz sistemde fonlarını kullanmak istemeleri sebebi vurgulanmıştır. Türkiye ekonomisinin mevcut durumu ve borç stoku dikkate alındığında, atıl kaynaklardan faydalanabilme olanağı daha da önem arz etmekte ve ulusal sınırlarımız içerisinde bulunan faiz hassasiyeti olan kesim ile beraber, faize duyarlı uluslararası fonlardan da yararlanabilmek için faizsiz esaslara dayalı finansal araçlar önem kazanmaktadır. Faizsiz Bankalar, faizsiz finansal enstrümanlar ile bu boşluğu doldurarak atıl durumdaki kaynakları finans ve bankacılık sistemine dâhil edilmesinde kendine has yöntemleri ile özellikle reel sektörü destekleyici, kayıt, resmiyet dışı ekonomiyi engelleyici, istihdam ve rekabeti artırıcı roller üstlenmektedirler.

3.2.6. Krizlere ve Ekonomik Belirsizliklere Karşı Dayanıklılık

Kriz ve ekonomik belirsizlik dönemlerinde katılım bankaları her daim ekonomik birimlerin yanında olmuştur. Çalışmamızda daha önce de bahsettiğimiz gibi bu dönemlerde kullanılan finansmanlarda kesinlikle bir oran artırma, ya da bunları geri çağırma durumları söz konusu olmamıştır. Katılım bankalarının kur ve faiz riskinden uzak olmaları onlara büyük avantajlar sağlamaktadır. Bu uzak oluş kurun ve faiz oranlarının aşırı hareketli olduğu

dönemlerde ortaya çıkacak olumsuzluklardan kurumları korumuştur. Katılım bankalarında fonların reel ekonomik faaliyetlere aktarılması ve genellikle aylık taksitler şeklinde tahsilâtların yapılmasına, alacakların akışkanlığını ve güvenliğini sağlamakta, ayrıca firma ve kredi takibini de kolaylaştırmaktadır. Böylece kullanılan fonların dolayısıyla aktiflerin kalitesi artmaktadır (TKBB, 2009: 35).

3.2.7. Katılım Bankacılığı Sektörünün İstihdama Etkisi

Mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının toplam şube sayısı Aralık 2017 itibarıyla 11.585 adettir. Bu sayılar 2016 yılında 11.747'dir. Sonuç olarak 2017 yılında bankacılık sektöründe bir önceki yıla göre şube sayısında %1,4 düşüş kaydedilmiştir.

2005 yılında 290 olan şube sayısı, 2017 yılında 1032 olarak 3.55 kat; 5.740 olan personel sayısı ise 14.874 olarak 2.59 kat artmıştır.

Katılım bankası personeli diğer banka personellerinden farklı olmalıdır. İslami unsurlara bağlılık ve bunların uygulanması şarttır (Loqman, 1998: 39). Alışılmış banka sistemi uygulamalarının yanında alternatif, farklı bir duruş sergilenmelidir.

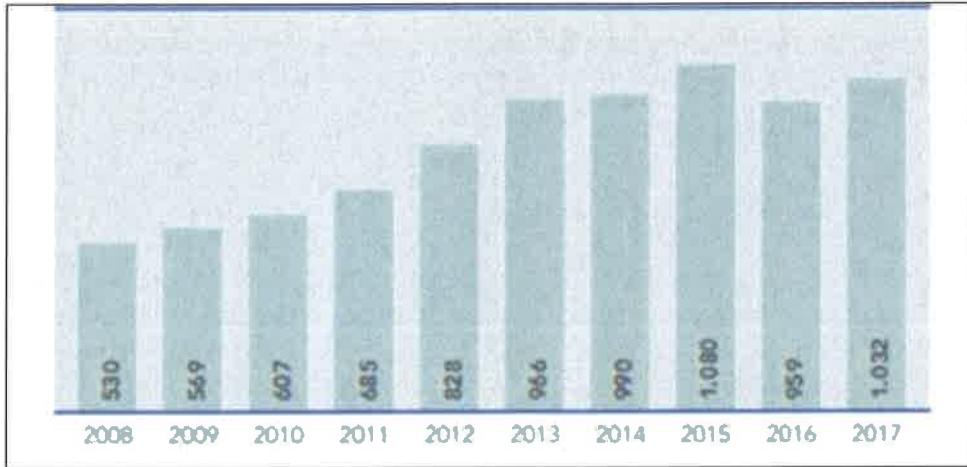
Tablo 3.2. Şube ve Personel Sayısındaki Değişim (2005-2017)

Yıllar	Şubeler	Büyüme (%)	Personel	Büyüme (%)
2005	290	14.00	5.740	20.00
2006	355	22.00	7.114	24.00
2007	422	19.00	9.215	30.00
2008	530	26.00	11.022	20.00
2009	560	6.00	11.802	7.00
2010	607	8.00	12.677	7.00
2011	685	13.00	13.857	9.00
2012	829	21.00	15.356	11.00
2013	966	17.00	16.763	9.00
2014	990	2.00	16.280	-3.00
2015	1.080	9.00	16.554	1.70
2016	957	-11.30	14.492	-12.40
2017	1.032	7.83	14.874	0.03

Kaynak: TKBB (www.tkbb.org.tr)

Katılım Bankaları 2008 yılında 530 olan şube sayılarını, 2017 yılında 1032'ye yükseltmişler ve şube sayısında 9 yılda %94 oranında bir artışa gitmişlerdir

Şekil 3.4. Şube Sayısındaki Değişim (2008-2017)

Kaynak: BDDK (www.bddk.org.tr)

Şube sayısındaki benzer bir durum personel sayısında da vardır. Bu sayıda ciddi bir artış söz konusudur. 2008 yılında 11.022 kişi olan personel sayısı, 2017 yılında 15.029 olmuştur.

Şekil 3.5. Personel Sayısı Değişimi (2008-2017)

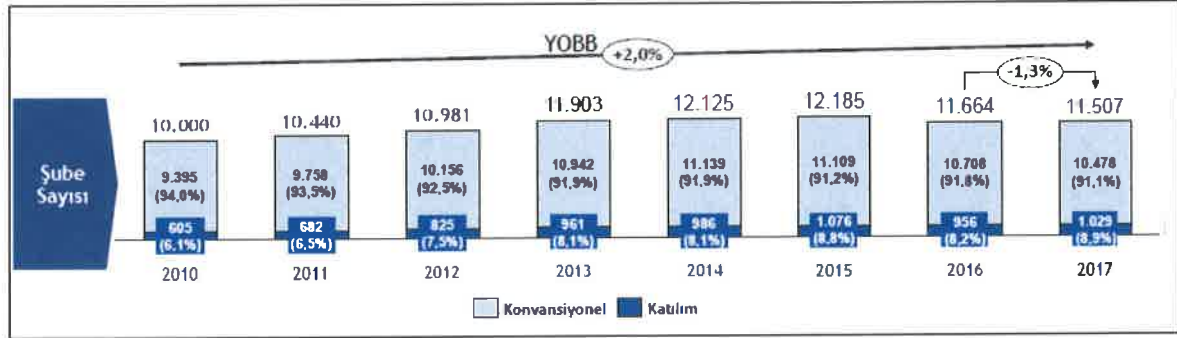

Kaynak: BDDK (www.bddk.org.tr)

2016 yılından 2017 yılına geçişte,

- Konvansiyonel bankaların şube sayısı, 11.664'den 11.507'ye gerilerken
- Katılım Bankalarının şube sayısı, 956'dan 1.029'a çıkmıştır. 2018'de bu sayı 1022, 2019 5. Ay itibariyle ise 1037'dir.

Şekil 3.6. Konvansiyonel Bankalar-Katılım Bankaları Şube Sayısı (2010-2017)

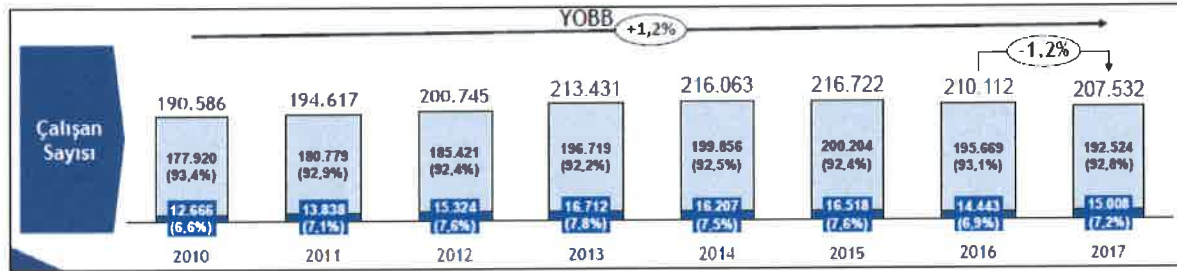

Kaynak: <https://katilimdunyasi.com/>

2016 yılından 2017 yılına geçişte,

- Konvansiyonel bankaların çalışan sayısı, 210.112'den 207.532'ye gerilerken
- Katılım Bankalarının çalışan sayısı, 14.443'ten 15.008'e çıkmıştır.

Şekil 3.7. Konvansiyonel Bankalar-Katılım Bankaları Çalışan Sayısı (2010-2017)

Kaynak: <https://katilimdunyasi.com/>

Bu veriler, katılım bankalarının personel istihdamına büyük katkı sağladığının en belirgin göstergeleridir.

3.2.8. Yabancı Kaynak Transferi Sağlama ve Dış Ticaretin Artırılması Fonksiyonu

Faizsiz bankalarının Türkiye'de faaliyet göstermesiyle beraber, İslam ülkeleri ile olan ilişkiler oldukça iyi bir boyuta geçmiştir. Türkiye de sermaye yetersiz ve getiriler yüksek olduğundan dolayı körfez bölgelerindeki kaynakların katılım bankaları aracılığıyla Türkiye'ye getirilmesi sağlanmış ve ekonomiye yeni kaynaklar dahil edilmiştir (Uçar, 1992: 171).

Katılım Bankaları özellikle Ortadoğu ve İslam ülkeleri ile Türkiye arasında bir bağlantı niteliği taşımakta ve Türkiye'nin dış ticaret hacminin büyümesine ve ekonomik imkânlarının daha iyi şartlara gelmesine aracı olurlar (Küçükkoçaoęlu, 2006: 1).

SONUÇ

Türkiye’de genelde yabancı sermayeli olarak faal olan bankacılık anlayışı günümüzde oldukça çeşitlenmiştir. Katılım Bankaları da bu çeşitliliğin gelişmeye açık önemli bir parçasıdır. Yatırım, kalkınma, ticari ve katılım bankaları ile çeşitli borsa ve aracı kurumlar, leasing ve faktöring şirketleri gibi kuruluşlarla birlikte bankacılık oldukça önemli bir düzeye gelmiştir.

Bankacılık sistemi içerisinde katılım bankacılığı her geçen sene artan banka, şube sayıları ve sistem içerisindeki payı ile birlikte önemli bir yere sahiptir. Çalışmanın önceki bölümlerinde detaylı olarak bahsettiğimiz üzere bu kuruluşlar, ekonomik ve toplumsal gereksinimlerin ortaya çıkardığı, alternatif kurumlardır. Finans sektöründeki ihtiyaçlara binaen kurulan bu kuruluşlar, birbirini tamamlayan değişik enstrümanlar ve kurumlarla her geçen gün zenginleşmekte ve daha verimli bir İslami finans sisteminin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye’deki katılım bankalarının da bankacılık sektöründeki payının günden güne artmasına rağmen, toplam içerisindeki payının yetersiz seviyelerde olduğu görülmektedir. Günümüz için %5’ler düzeyindeki sektörden alınan payın katılım bankacılığı sektöründeki yeni gelişmelerle kısa sürede artacağı tahmin edilmektedir.

Katılım Bankacılığı çalışma sistemlerini halka yeterince açıklamamış ve tanıtımını istenilen düzeyde yapmamış olması sektörün gelişmesi önündeki en büyük engeldir. Günümüzde katılım bankasının diğer bankalardan farkını bilmeyen, başka bir ifadeyle katılım bankaları neyi ifade eder, nasıl çalışır sorularının cevaplarını bilmeyen kişi sayısı oldukça fazladır. Bundan dolayı katılım bankalarının tüm sektör içerisindeki payı düşüktür. Bu payda artışın sağlanabilmesi için katılım bankalarına büyük görevler düşmektedir. Zira günümüzde hala katılım bankacılığının ne olduğunu bilmeyen, bu kurumların diğer bankalardan farkının ne olduğu hakkında fikri olmayan kişi sayısı oldukça fazladır.

Katılım bankaları faizli işlemleri yapamadığı için, faizsiz alternatif ürünlerin kullanılması ve yaygınlaştırılması için çalışırlar. Bu bağlamda Katılım Bankalarının yenilikçi, çağa ayak uyduran yapıları ile dijitalleşmeye büyük katkı sağlarlar. Günümüzde bazı katılım bankaları online finansman, online mektup, online pos vb. ürünler ile bankacıya ihtiyaç

olmadan tüzel kişiliklerin kendi bankacılık ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamalarını sağlamaktadırlar.

Kriz ve çeşitli belirsizlik dönemlerinde güçlü sermaye yapıları ile ekonomilere sürekli katkılar sağlayan katılım bankaları, bu dönemlerden diğer bankalara nazaran daha az etkilenmektedirler.

Faizsiz finans kurumları piyasadaki ekonomik birimlerin ihtiyaçlarını doğrudan satıcılara yapılan ödemelerle finanse eden kurumlar olmasından dolayı ekonomik istikrarı bozacak bir spekülâtif faaliyete girmemekte ve kişileri gereksiz borçlanmadan da uzak tutmaya teşvik etmektedir. Ayrıca bu kurumlar oran-vade gibi unsurlarda sonradan değişiklik yapmamakta ve ekonomik birimleri zor durumda bırakacak krediyi geri çağırma gibi durumlara başvurmamaktadır. Bu bakımdan piyasaya güven telkin etmektedirler. Türkiye ekonomisinin geçirmiş olduğu birçok kriz döneminde krediyi geri çağırma örneklerine rastlanmıştır. Bu durum birçok firmanın kısa ve uzun vadeli planlarını bozmuş ve sonunu getirmiştir. Bu anlamda katılım bankaları ile çalışmak daha güvenli ve sürprizsizdir.

Katılım bankaları kullandıkları fonlar (özellikle işletme finansmanları) sayesinde firmaların nakit planlamasına yardımcı olmaktadır. Tüzel kişiliklere, satıcılara yapılan nakit mal alımı sayesinde hem büyük indirim avantajı hem de kendi öz sermayelerinin firma bünyelerinde kalma şansı ortaya koyarlar. Bunların yanında KOBİ ve şirketlere uzun vadede yatırım kararlarında yardımcı olurlar.

Katılım bankaları milli gelir artışına katkıda bulunurlar. Kişilerin kendi muhafazasındaki mevduat ve diğer kıymetlerini ekonomik sistem içerisine dâhil ederler. Türkiye’de, faizsiz bankacılığın gelişmesi, yurt içindeki yastık altı mevduatları daha rahat ülke ekonomisine kazandırılmasını sağlayacaktır.

Ortaya koyduğu değerler ve yeni ürünler ile ekonomiye büyük katkılar sağlayan katılım bankaları, günümüz ekonomik sistemine, teknolojik gelişmelere ve çağın gereklerine yetişmek için sürekli olarak kendilerini geliştirmekte ve dijitalleşmektedirler. Örneğin bazı bankalarda müşteriler açılan limitleri ve yapılan başvuruları doğrultusunda finansman ihtiyaçlarını bankalara gitmeden internet ve mobil bankacılıklar aracılığı ile kendileri karşılayabilmektedirler.

Katılım Bankaları Türk mâli sistemini geliştiren ve alternatif olarak bu sistemi tamamlayan kuruluşlar olmuşlardır. Yine mâli sistem içerisinde KOBİ odaklı çalışmalar yürütmeleri ve bu kuruluşlara yaptıkları finansman destekleri ile devamlılıklarını sağlamışlardır. Bunlarında yanında üretim, istihdam ve dış ticaret hacimlerinin artışına önemli

etkileri olmuştur. Katılım bankaları döviz finansmanları ile ülkeye yabancı para girişine de katkı sağlarlar.

Katılım bankaları, KOBİ'lere doğrudan kullandırım, KOSGEB, KGF, Hazine, Kalkınma Ajansları gibi kanallarla da destek olarak yine ekonomiye önemli katkılarda bulunmaktadır. Özellikle 2019 yılı içinde KGF firmalar için önemli bir yer tutmuş ve devlet garantörlüğü ile banka işbirliği KOBİ'lere önemli bir finansman kaynağı yaratmıştır.

Katılım bankaları, vergi levhasına sahip tüm kuruluşların mâli tablolarında iyileştirici ve olumlu bir etki yaparlar. Bilançonun pasifinde bulunan unsurların riskini azaltıcı, aktifinde bulunan kredilerin emniyetini ve dolayısıyla aktifteki kaliteyi artırır.

İhtiyacın finansmanını yerine getiren ve reel ekonomiyi sürekli destekleyen katılım bankaları, Türkiye ekonomisinin büyümesine büyük katkılar sağlamışlardır. KOBİ'leri desteklemek demek ülke ekonomisini doğrudan desteklemek demektir. Aktif bir KOBİ, ülke ekonomisinde sürekli katkıdır. Bu bakımdan katılım bankalarının KOBİ destekleri Türkiye ekonomisine büyük artılar getirmiştir. Türkiye ekonomisinde katılım bankası ve KOBİ ilişkisi adeta bir yol arkadaşı ilişkisidir.

Her yıl olduğu gibi 2018-2019 yıllarında da yenilikçi politikalarla ARGE yatırımlarına çok önem veren katılım bankaları yenilikçi ürünler çıkarmış ve ekonomiye katmışlardır. Yine bazı katılım bankaları yaptıkları yazılım ihracatları ile fark yaratmışlardır. Ayrıca büyümenin finansmanına yapılan katkılar, ihracata yapılan destekler ile ülkeye döviz girdisi yapılmasında destek paketleri ile ülke ekonomisine büyük katkı yaptılar. Yine ülkemize değer katan projelere, tarihi miraslara verilen finansmanlar ile ülke tarihine ve geçmişine sahip çıkarlar.

Katılım Bankaları sanayi, tarım, maden ve diğer ülke kaynaklarının kazanılması ve geliştirilmesi alanında verdikleri finansmanlar ile doğrudan ekonomiye destek olmuşlardır.

Türkiye'deki faizsiz bankalar; faizsiz bankacılık sektörüne, topluma değer katarak büyümekte ve en önemlisi Türkiye ekonomisini olumlu etkilemek en büyük öncelikleri arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- AKGÜÇ, Ö. (1989). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- AKIN, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- AKTEPE, İ. E. (2010). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: Erkam Matbaası.
- ALTAN, M. (1998). *Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ARTUN, T. (1983). *İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- BAKAN, S.(2001). Osmanlı’dan Günümüze Türk Bankacılık Kesimi, *İktisat Dergisi*, Sayı: 417, Eylül.
- BAŞGÜMÜŞ, A. (1997). *Özel Finans Kurumlarının Sermaye Piyasası İçindeki Yeri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİLİR, A. (2010). *Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BOZOKLU, D. (2003). Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bakış, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 55, Mart.
- BUDUR, E. (2003). *Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇAKICI, C.(2012). *Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası İçin Önerileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOĞAN, İ. (2013). *Katılım Bankaları Performans Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ECE, N.(2011). Dünya’da ve Türk Bankacılık sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*. 25.sayı: (3-5)

EVREN, M.F. (1987). *Faiz Hukuku*. İstanbul: Ahtapot Yayınları

HANCI, M. (2007). *Katılım Bankalarında Sigorta İşlemleri ve Uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

IMTIAZ, P. (1994). *Islamic Banking and Finance. Information Sources of Islamic Banking 1980- 1990*. London: Kegan Paul Int’l.

İSLAM ANSİKLOPEDİSİ. (2006). 32.Cilt. 70. Sayfa

KALAYCI, İ. (2013). *Katılım Bankacılığı: Mâli Kesimde Nasıl Bir Seçenek?*. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 9 (19), 51-74.

KANDEMİR, A. (2002). *Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı*. TKB Ankara: 12.

KARAAHYHAN, İ. (2008). *Bankalarda Performans Değerlendirme ve Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KARAPINAR, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulaması*. Ankara: Gazi Kitabevi.

KINALI, F. (2012). *Faizsiz Sistemde Bankacılık Anlayışı ve Kredi İşlemleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KOCAİMAMOĞLU, S. (1977). *Bankacılık Ansiklopedisi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. No: 208. Faydalı Eserler Dizisi: No: 10. Ankara.

KORUKÇU, Ü. (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*. Bankalar Birliği Yayınları. Ankara.

KÜÇÜKKOCAOĞLU, G. *İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları*.

www.baskent.edu.tr. Erişim Tarihi: 10.10.2019.

KURAN-I KERİM. Ali İmran Suresi, Rum Suresi, Bakara Suresi, Nisa Suresi.

- LOQMAN, M. (1998). *Islamic Banking and Business Laws With Economic Development. Islam and Development in Asia*, Institute of Islamic Understanding Malaysia, Kuala Lumpur.
- UÇAR, M. (1992). *Türkiye’de-Dünya’da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, İstanbul: Fey Vakfı
- ÖZGÜR, E. (2007). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği Ve Mevduat Bankaları İle Rekabet.*(Yayımlanmış Doktora Tezi). Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZSOY, İ. (1993). *Faiz ve Problemleri*. İzmir: Nil Yayınları.
- ÖZULUCAN, A., ÖZDEMİR, F. S. (2010). *Katılım Bankacılığı Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar, Finansal Tablolar & Bağımsız Denetim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- ÖZULUCAN, A., DERAN, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt (6): Sayı: 11, 85-108.
- ÖZYURT, K. (2015). *Banka Kredilerine Alternatif Olarak Murabaha Modelinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PAÇACI, C. (2005). *Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılık Sektörü*. s:1.
- PEHLİVAN, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. (31): 297.
- ÜSLU, S. (2004). Özel Finans Kurumları ve Faiz Yasağı. *Zafer Dergisi*. Sayı (330): s:1.
- SAYILGAN, Ş. (1999). Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Finans Dünyası*. Sayı: (117).
- SÜMER, G. ONAN, F. (2015). Dünya’da Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 17.(3): 296-308.

- ŞENAY, E, (1987). Finansal Kiralama. *Tarihsel ve Güncel Ekonomide Diyalog Dergisi*, İstanbul.
- TAKAN, M. (2002). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- TARLAN, S. (1986). Tarihte bankacılık. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- TÜRKMENOĞLU, R. E. (2007). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- USTAOĞLU, D. (2014). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAHŞI, F. (2014). *Katılım Bankalarında Risk Odaklı İç Denetim ve Bir Model Önerisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- YAZICI, Z. (2000). 1900-1923 Dönemi: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e 20. Yüzyılda Türk Bankacılığı, *Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi*, 7(30).
- YILDIRAN, M. (2011). Küresel Finans Krizi Sürecinde Farklı Finans Uygulamalarının Analizi: Konvansiyonel ve Faizsiz Finans Sistemlerinin Karşılaştırması, *Bütçe Dünyası Dergisi*, 1(35): 105-120.
- <http://islamdafaiz.blogspot.com.tr/p/ayetler-hadisler-ve-sozler.html>. "İslam'da Faiz Ayetleri". Erişim Tarihi: 07.04.2018.
- <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/bottom+menu/banka-hakkında>, Erişim Tarihi: 05.02.2018.
- <https://www.albaraka.com.tr/albarakayı-taniyin.aspx>. "Albarakayı Tanıyın", Erişim Tarihi: 15.02.2018.
- <http://www.dunyaninilkleri.com/ilkler/ilk-ne-zaman/dunyadaki-ilk-banka-ne-zaman-kurulmustur.html>. "Dünyadaki İlk Banka Ne Zaman Kurulmuştur". Erişim Tarihi: 01.12.2017.
- www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi. "Ortaklık Yapısı". Erişim Tarihi: 23.04.2018.

<http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler> Erişim Tarihi: 03.02.2018

<http://www.tkbb.org.tr/tarihce>, “Tarihçe”. Erişim Tarihi: 03.02.2018.

www.bddk.org.tr. Erişim Tarihi: 01.12.2017.

<http://www.tdk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 12.02.2018.

www.albaraka.com.tr. Erişim Tarihi: 17.02.2018.

<http://www.tkbb.org.tr>. Erişim Tarihi:22.02.2018.

www.kuveytturk.com.tr. Erişim Tarihi: 04.03.2018.

www.turkiyefinans.com.tr. Erişim Tarihi: 05.03.2018.

<http://www.dinimizislam.com>, Erişim Tarihi: 07.04.2018.

www.katilimfinansdergisi.com, Erişim Tarihi: 04.04.2018.

<http://www.tkbb.org.tr/gorevleri>. Erişim Tarihi: 09.04.2018.

www.turkiyefinans.com.tr. Erişim Tarihi: 01.04.2018.

www.vakifkatilim.com.tr. Erişim Tarihi: 01.04.2018.

www.ziraatkatilim.com.tr. Erişim Tarihi: 02.04.2018.

<https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce>. Erişim Tarihi:11.05.2019.